

LTK Beets

F 25 1

Napelsche papieren van Nic. Beeth.
uit het pakket "van Adriaan".

(2.) Jos de Bibliotheca Lipsiana:

Een woord van drie Nederl. Bisschoppen. 1847.

Storbeek en de vijf Nederl. Bisschoppen. 1853.

Eenfeiten uit het volk tot het volk, ... 19 Decr 1856.

"Wij Staten Generaal! zweren 27 Decr 1857.

1. De Volkstergewandigen.
2. De Volkstergewandigen.
3. De Volkstergewandigen.) (1856?).

De Ontknooping is verby. 13 Decr 1856.

Vraag. — Antwoord. (Patriotiek).

Vrijh. Gelykh. Broederschap. (1795).

Gelykenisfen van de Praedestinatie: ... Wlatius, 1817.

(J. Meesters) Revolutionaire Catechismus. (1833)

Jaarlands Courant, 10 Sepr 1787.

verrog,
zie Ranzide

Uitgenomen
van My sine

(overloep)

(blz. 2)

Verf. sur la Campagne a Anversa (17²¹/₃ 1793). L.

(De Prins van Oranje, 19 Octr 1793. Vers de Stuk
(G. K. van Hogendorp))

En woord over de verdediging des Prinses van Oranje door den
Graaf van Hogendorp.... 1793.

Ode an de Conferentie te Londen. (1793)

Stichting Inhoudt... Prins van Oranje en Prins Frederik (ez.), Septr 1793.

(G.). Mededeelingen van Koningen des Tweeden, (A. C. van Malle)
(Kopie door N. Beets).

Verwijderd.

fl 8/9/79

naam Beetsarchief.

Met inliggende plaat.

V R A A G.

De Magistraat doeld naar 't gefag,
Op dat hy doelend heerschen mag,
Die tegen doeld doemt Hy te haaten;
Den *Patriot* doeld in deez' *Staat*
Naar 't regte doelwit van ons Land,
De Vryheid is zyn doelend pand,
Hy kan geen heerschezugt doelend laaten.

Wyl dus een ider doelend leeft,
En alles doeld wat leven heeft,
Wie zyn 't die 't doelen regt bezinnen,
Welke *Doelisten* moet men minnen?

Regtgeaard Hollander.

A N D W O O R D.

Ik zal op deez' uw vraag myn andwoord daad'lyk geeven,
Gy vraagt my wie ik min: een, die zyn dierbaar leven
Voor Vryheid waagen durft, of voor een, die 't gezag
Al doelende verkeerd op dat Hy heerschen mag,
En dus het doelwit van den ander komt te haaten
Die altoos yvrend is tot 't welzyn onzer *Staat*
Zo is myn andwoord klaar, dat ik, die kies tot Vrind,
Die heerschezugt haatlyk is, om dat hy Vryheid mind.

Opregte Meening.

V R A A E

The first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of

W. J. ...
H. ...
W. ...
W. ...

...

A M D W O R D

The first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of
the first in the series of

...

LTK Beets

F 25 2

LTK Beets

F 25 3

1793. 3

V E R S

S U R L A

CAMPAGNE ACTUELLE.

AIR: *Mon Cœur me dit que je serois coupable.*

De quels transports mon ame est agitée!

O ma Patrie! O mon bien le plus doux!

Il est donc vrai; quoi tu serois sauvée —

Et l'ennemi va fuyant devant nous!

Braves Guerriers! Enfans de la victoire!

Ah! poursuivez dans votre noble ardeur;

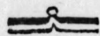
Allez, volez & couronnés de gloire,

Rapportez nous le calme & le bonheur.

Que

Que nous vouloient ces hordes sanguinaires,
Portant partout le désordre & l'effroi!
Ils se disoient *nos Amis & nos Frères!*
Et du pillage ils se font une loi!

Tout doit céder à leur cruelle rage;
Ces assassins prêchent l'*Egalité!*
Et dégoutant de sang & de carnage,
Ils nous parloient encor de *Liberté!*

Tel qu'un torrent leurs pas se précipitent,
Ah! qui pourroit résister à leurs coups! —
Foibles troupeaux, si les bergers vous quittent,
Hélas bientôt ce seroit fait de vous!

Déjà l'on voit leur criminelle audace
Deux fois vanter de faciles exploits:
Tout va céder; un sort affreux menace
Ceux qui voudroient se soustraire à leurs loix.

Mais

Mais quelle ardeur aussitôt va renaître!
Toi brave CROFF! tu fûs nous l'inspirer!
A ton exemple on vit bientôt paroître
Le *vrai* Batave, affrontant le danger.

Ta résistance & ton mâle courage,
Avec ton nom, vivront dans chaque cœur;
Et nos Neveux se diront d'âge en âge,
„ De son Pays CROFF a sauvé l'honneur.”

Enflés d'orgueil, une troupe homicide
Se crût déjà nos maîtres, nos tyrans.
Quels cris de mort! quelle fureur perfide
Contre leur Mere anime ses Enfants!

Viens BOETZELAER! Héros de ma patrie!
Viens reprimer leur criminel effort:
Nos Loix, nos Biens, notre Culte, tout crie,
Ne cède point! Cent fois plutôt la mort.

Aux

Aux pieds d'un Roc la vague mugissante
Voit se briser sa force & sa fureur —
Un fier Lion, des Chasseurs l'épouvante,
Seul se présente & fème la terreur —

Tel BOETZELAER, calme, ferme, intrépide,
Brave la mort de ses frères remparts:
De ses Guerriers le Chef, l'Ami, le Guide,
Il fait encor briller nos Etendarts.

Mais Ton courage égale Ta prudence;
Et déployant une noble valeur,
De l'ennemi Tu punis la jactance,
Et Tu le force à connoître un vainqueur,
On voit crouler ces machines guerrières,
Qui menacoient de nous accabler tous:
On jette au loin les armes meurtrières,
Tout se dérobe à tes terribles coups.

ô Boet-

ô BOETZELAER ! nom toujours respectable!
D'un ordre antique ornement immortel!
A Ta vertu, Ton courage indomtable
Dans tous les coeurs s'éleve un pur autel.

Viens recevoir le prix de Ta vaillance!
C'est l'honneur seul qui fait payer l'honneur:
Et le tribut de la reconnaissance
Sont les lauriers les plus chers à Ton cœur.

Braves Guerriers, Vous dont la noble audace
Sur Mer, sur Terre, a sauvé mon Pays!
Toi! digne Fils d'une Immortelle Race,
Qui de Maastricht chasâ nos ennemis!
Votre triomphe est cher à la Patrie;
Elle vous doit sa gloire & son bonheur.
Ah! votre fort est bien digne d'envie;
Sauver l'Etat! quel plus touchant honneur!

Mais

Mais quels mortels rapidement s'avancent!
Quoi l'anarchie à leur aspect pâlit!
Aux champs de Mars fierement ils s'élancent,
Des noirs complots l'édifice est détruit.
N'en doutons pas; c'est le pur sang D'ORANGE!
Jeunes Héros, soutenez en l'éclat!
Que votre main frappe, combatte, venge
Sur des Ingrats les pertes de l'Etat.

O! dignes Fils du plus tendre des Peres!
A la Patrie il fût vous consacrer:
Allez cueillir ces Palmes meurtrières,
Que la valeur vous fera remporter.
Voyez déjà votre antique héritage,
Voyez ces Biens, si chèrement acquis,
Livrés au fer, aux flammes, au pillage,
A la fureur de cruels ennemis.

o Dieu

O Dieu puissant! veille sur ma Patrie;
De ces méchants confonds les noirs complots!
Pour nous sauver déjà de leur furie
Tu fis servir & les vents & les flots.
Dans ces périls accepte notre offrande;
Guide, protege, enflamme nos Héros:
Ah! que ton bras fauve encor la Hollande;
Rends nous, Grand Dieu! la paix & le repos.

17 $\frac{21}{3}$ 93

L.

O Dieu, Seigneur, que de maux
De ces malheurs, de ces maux
Pour nous sauver, Seigneur, de leur suite
Tu te feras de la terre de la suite
Dans ces peuples, Seigneur, de leur suite
Glorie, gloire, Seigneur, de leur suite
Ahi que de maux nous avons en la suite
Ronde nous, Grand Dieu, de la suite

21
17
2

LTK Beets

F 25 4

VRYHEID, GELYKHEID, BROEDERSCHAP. P R O C L A M A T I E

Van het vrye Voik van Middelburg, Vergaderd in de Oost-Kerk den 10 Fe-
bruary 1795, (Het eerste Jaar der Bataafche Vryheid) aan hunne

M E D E B U R G E R S.

De Proclamatie des Franschen Volks, door deszelfs over-
winnende Wapenen tot ons gebragt, daar zy elk Batavice in
zyne Vryheid en het Bataafche Volk in zyne Souvereiniteit
herstelt, heeft ons de Revolutie aangekondigd; De Staaten
van Zeeland capituleerende voor deze Provincie, zyn by het
Artikel, rakende de Regeeringsform naar deze Proclamatie
verwezen; Zy hebben derhalven by het tekenen der Capitu-
latie ons het daadelyk tydstop en het begin der Revolutie
aangewezen. 'Er moet geene Omwenteling meer gemaakt
worden, de Omwenteling is reeds daar. Zy moet alleen be-
stuurd worden door wysheid, standvastigheid en menschlievend-
heid. Zy moet op een vasten voet gebragt worden, op dat
het duurzaam heil des Vaderlands, onder den Goddelyken
zegen, 'er het gevolg van zyn moge.

De overweging van deze waarheid, het belang van het
tegenwoordig oogenblik, het belef van onzen Vaderlandfchen
pligt, ziet daar wat ons samen bragt, onze raadpleegingen
bestuurde, en onstans aanspoort om de waarachtige gevoe-
lens, die ons bezielen, de grondbeginsels, die ons gedrag
moeten bestuuren, en waar voor wy den moed hebben om
alles op te offeren, voor het Publiek, voor onze Medebur-
gers open te leggen.

Wy verklaaren openlyk en plegtig, dat wy den Vrede
beminnen, en Broederschap by ons niet maar een bloote leus
is. — neen! dat wy ze met woorden en daaden, met al ons
vermogen zullen trachten te bevorderen. — Onze bedoeling
is niet te verdeelen, maar te vereenigen — niet eene nieu-
we partyfchap te stoken, maar de overgebleven haat en par-
tyzucht, door het wegnemen van alle billyk misnoegen, te
dempfen. Wy eerbiedigen de deugd, en houden de men-
fchenliefde voor de eerste aller maatschappelyke deugden.
Op het oogenblik, dat wy onze Vryheid weder verkregen,
hebben wy alle gevoeligheid en verbittering afgelegd. — Wy
hebben bykans het geheugen der ons aangedaane beledigin-
gen verlooren, en gevoelende, hoe noodzaakelyk de eens-
gezindheid, en gemeenschappelyke medewerking voor het al-
gemeen belang zyn, hebben wy eenstemmig verklaard alle
wederregtelijke *wraakzucht* te verfoeyen, en te houden voor
verraad tegen het Vaderland!

Den Godsdienst, en deszelfs vrye en ongestoorde uitoe-
fening, overeenkomstig de grondstellingen der byzondere Ge-
zindheden, en het geweten van derzelver Belyders, houden
wy voor heilig en onschendbaar; En indien eenvoudigheid
van Zeden, herleving der Vaderlandfche deugden, liefde en
menschelykheid tot den Godsdienst behooren, zoo durven
wy ons vleyen, dat wy wel ver van denzelven hindernis toe-
tebrengen, integendeel dien bevorderen, en terwyl wy voor
het Vaderland onze krachten aanwenden, ook tevens voor
den Godsdienst arbeiden.

Onze eerste grondstelling is eerbied voor de Menschelyke
natuur, erkentenis van derzelver waardigheid in alle standen
der Maatschappy, tot in derzelver diepste vernedering. U
voor al onder onze Medeburgers, die men de geringste clas-
se noemde, die men bestempelde met de haatelykste benaa-
mingen, met welker herhaaling wy onze lippen niet willen be-
zoedelen: U die men in onkunde begroef, met vooroor-
deelen omringde, in slaafche afhankelykheid hield, in jam-

mer en armoede dompelde, om U des te gemakkeliker voor
een geringen prys tot werktuigen eener snoode Staatkunde
te misbruiken, U, die zulk een groot en belangryk deel der
Maatschappy uitmaakt, uit uwe laagheid met eene Broeder-
lyke hand op te beuren, U tot den rang van Burgers te ver-
heffen, en uwe wettige aanspraak op alle de voorrechten der
Burgerlyke samenleving voor U en voor uwe Kinderen te
doen gelden, dit is onze heilige bedoeling en onze vuurig-
ste begeerte.

Wy belyden de leer der burgerlyke Gelykheid. Wy ken-
nen geene Vryheid, die niet op deezzen grondslag steunt. Wy
verklaaren alle voorregten van adel, geboorte en afkomst
voor gewaand, ydel, beuzelachtig. Wy vernietigen dezel-
ve zooveel in ons is. Deugd en verdiensten alleen, door
de vrye keus der Burgers voorgetrokken, kunnen bepalen,
welk aandeel een iegelyk in de achtung der Maatschappy, en
in het burgerlyk bestuur derzelve hebben zal. Wy verfoeyen
de veelhoofdighe overheersching, die men Aristocratie noemt;
wy verfoeyen den onbetamelijken invloed van alle kuiperyen
laagheid, ook die van eene gewaande en kruipende Volks-
gezindheid. — Wy erkennen geene Souvereiniteit dan die
des Volks, en geen wettig bestuur, dan 't geen het Volk,
door deszelfs *uidrukkeleke toestemming*, vertegenwoordigt.

Zoodanig, Medeburgers, zyn de waarachtige gevoelens,
die by ons huisvesten; hy, die andere beginsels dan *deze*
koestert is niet uit ons, en wie onzer dezelve met woorden
of daaden verloochent, die heeft opgehouden tot ons te be-
hooren; wy beveelen ze derhalven aan uwe ernstige overwee-
ging, en sluiten onze aanspraak met de volgende gewigtige
waarheden.

Eene Omwenteling en terugbrenging van onze Rege-
ringsform tot de eenvoudigste beginselen van het Maatschap-
pelyk verdrag, is geene daad meer van willekeur; zy is
door de betrekking, die wy tot de Fransche Republiek heb-
bende aangenomen, en door den toestand der zaaken in het
nabuurig Holland volstrekt noodzaakelyk en onvermydbaar
geworden. Die zich tegen dezelve verzet is de vriend der
verwarring, of de baatzuchtige, die zyn stordig eigenbelang
U voor de zaak des Vaderlands opdringt.

Daarenboven, niemand is het onbekend, niemand ont-
veinst het, tot welk een laagte de zaaken in ons Vaderland
gezonken zyn; alle geldmiddelen verdweenen, alle kasfen
gesloten, alle bronnen van welvaart gestopt, en het publiek
bestuur, door achterhoudenheid en misleiding, van alle ver-
trouwen beroofd! alle herstel, zonder eene verandering en
ommekeer van zaaken onmogelyk geworden! en wat mogen
wy ons dan niet beloven van eene Omwenteling, die niet eens
aan onze vrye keus heeft gestaan, maar waartoe wy door de
omstandigheden gebragt, genoopt zyn geworden? en wel-
ke omstandigheden! Zulke, waarin het bestuur der Godde-
lyke Voorzienigheid zoo duidelyk en onloochenbaar door-
siraalt, dat wy ons geweten zouden moeten verkrachten,
om niet uitteeroepen: *God heeft het alzoo gewild!*

*Aldus gedaan in onze Vergadering den 10 Febru-
ary 1795, en door Secretarissen onderteekend.*
J. W. VAN SONSBECK.
J. H. APPELIUS.

NB. De reden dat men deze dus in het licht geeft, is het verzoek
van het meeste gedeelte der Gewapende Burgery.

VEREINIGTE DEUTSCHE BROTBEREITUNG

PAUL & CO. M. A. T. I. E.

Von der Gesellschaft der Deutschen Brotbereiter

M. E. D. E. R. G. E. R. A.

Das Brot ist die Grundlage des menschlichen Lebens...
Es ist die Nahrung, die uns am Leben erhält...
Daher ist es unsere Pflicht, die Qualität des Brotes zu gewährleisten...
Wir sind stolz darauf, Ihnen das beste Brot zu liefern...
Bitte beachten Sie die Anweisungen auf dem Brotbeutel...
Für weitere Informationen wenden Sie sich an unsere Filialen...
In der Stadt...
In der Provinz...
In der Fremde...

Die Deutsche Brotbereiter-Gesellschaft ist für Sie da.

Telemann, Johann Sebastian, 1681-1728

LTK Beets

F 25 5

G. K. v. Hogaboys

N. Beets.

DE

PRINS VAN ORANJE.

29 October 1830.

VIERDE DRUK.

TE 's GRAVENHAGE, BIJ
A. KLOOTS.
FOOTEN, N°. 165.

PRINS VAN ORANJE.

20 October 1850

ALERE DIER

DE VERKRIJGERS VAN
A. H. O. T. S.
BOEKZ. N. 103.

... in Holland voor eerst. Op de
... heeft men hem
... Van de
... en nog
... is denkbaar
... Maar het algemeen
... op later
... van allen grond.

DE PRINS VAN ORANJE.

... van Antwerpen en Limburg voor de verprij-
... van den opstand te bewaren, en de zwa-
... andere provincien bijeen.
... Hij heeft de vast in Antwerpen behouden
... als hij mirakel; doch zoo was hij niet

Het is tijd den Prins te zuiveren van den
blaam, die hem aangewreven is bij het goede
volk.

Gedurende een kort bewind in *Antwerpen*
heeft de Prins drie proclamatieën uitgevaardigd.
Op de eerste, bij zijne aankomst aldaar,

heeft men in *Holland* vuur gevat. Op de tweede, eenige dagen later, heeft men hem uitgescholden en verraad geroepen. Van de derde, bij zijn vertrek gedaan, en nog nauwelijks bekend, is denkelijk geen betere uitslag te wachten. Maar het algemeen gevoelen omtrent alle drie rust op louter dwalingen en is verstoken van allen grond.

De last van den Prins was, om de provincien van *Antwerpen* en *Limburg* voor de verspreiding van den opstand te bewaren, en de zeven andere provincien te bevredigen.

Hij heeft de rust in *Antwerpen* behouden als bij mirakel; doch zoo was hij niet terug geroepen, of de gewone onlusten zijn er uitgebarsten.

In de zeven provincien van den gewapenden opstand waren alle de middelen van geweld gebruikt geworden, maar uitgeput en vruchteloos geweest. Daar bleef niets anders over,

dan zachtheid, vriendelijke manieren, goede woorden. Dezen eenigen weg, dien de Prins bewandelen kon, heeft hij ingeslagen met een uitmuntend verstand.

Daarmede bewees hij de grootste dienst aan *Holland*. Wij zijn nog in het volle genot van orde, rust en vrede. Indien wij deze bewaren, kunnen wij onze welvaart dagelijks zien groeijen. De wereldhandel zal toevloeyen naar ons land. Uit de gewesten der opstandelingen zelve zullen handel en nijverheid tot ons overkomen. Groote kooplieden van *Antwerpen* brengen alreeds hunne kapitalen en hunne schepen naar *Rotterdam* en *Amsterdam*. Maar het behoud van vrede is het noodzakelijk vereischte van welvaart. De Prins verzekert ons den vrede, indien hij slaagt in zijne pogingen tot bevrediging. Indien de Belgen hem aan het hoofd van hunne regering stellen, zoo is dit de eerste stap

tot een herstel van goede orde en openbare rust. Dan is de strijd tegen ons aan het einde. Daarmede behoeven wij niet langer, uit alle onze huisgezinnen, den vader, den echtgenoot, de zonen, gewapend naar de grenzen te zenden. Dan is de nering van ieder huisgezin niet langer gestremd, noch overhoop gesmeten. Dan kan de nijverheid, aan onzen landaard eigen, zich gerust ontwikkelen. Dan kunnen wij weder vooruit gaan in alle de takken van nering en van winst. Alle de pogingen van den Prins zijn daarhenen gerigt geweest, dat wij deze zegeningen zouden genieten.

Daarom heeft hij, bij zijne eerste proclamatie, de voornaamste grieven der Belgen weggenomen. Uit die grieven, die vijftien jaren lang gebroeid hadden, was de opstand geboren. De opstand kon niet anders een einde nemen, dan met een herstel der grieven. De Prins

kondigde wijders eene amnestie van staatkundige misdrijven aan. Zonder eene amnestie is er nooit geen einde geweest aan oproer, aan opstand, aan burgeroorlog. Hier was het reeds gekomen tot een ijslijken burgeroorlog. Om den vrede weder aan te brengen, was de amnestie onvermijdelijk.

België heeft door de daad een bestaan, eene onafhankelijkheid, eene regering, eenige benden gewapend volk. Daarmede is thans onze rust bedreigd, onze welvaart reeds geschokt. Zeg vrij, dat zij muitelingen zijn, dat zij geplunderd en brand gesticht hebben, dat zij hunne eeden hebben verbroken, dat onze brave troepen door hen verraden zijn geworden. Ik geef dit alles toe en driemaal meer, zonder dat er van mijne stelling een stip afgaat. De bevrediging van *België* door den Prins is het echte middel om onze welvaart te verzekeren. Willen wij daartegen de mui-

telingen vatten, de hoofden aan den regter overleveren, schavotten oprigten, daar zoo veel van gepraat is aan het hoekje van den haard, zoo vallen wij oogenblikkelijk weder in dezelfde groeve, daar wij naauwelijks uit gered zijn.

Die plundersaars en brandstichters, die meineedigen, die verraders, zijn buiten ons bereik. Wij moeten ze overlaten aan zich zelve, wij kunnen hen niet meer deeren, wij kunnen niets meer doen aan dien verwarden boedel. Gelukkig zijn wij, dat de Prins zijne hand durft uit te steken naar dat heete hangijzer, dat hij tracht die muitelingen wederom onder een geregeld bestuur te brengen, dat hij de deftige burgers wil vereenigen om het slechte volk onder eenig gezag terug te brengen. Een ouderwetsch Hollander zeide onlangs, dat *België* thans een hollend paard was, en dat de Prins er op was gaan zitten.

Schrandere gedachte en krachtige uitdrukking!

Zulk eene onwaardeerbare dienst heeft de Prins aan *Holland* bewezen, door eene zelfopoffering, waarvan de wedergade niet te vinden is.

De goede uitslag zijner pogingen bezorgt niet alleen den vrede aan *Holland*, maar ook aan *Europa*. *België* is als een twist-appel onder de Mogendheden geworpen. Indien het eene regering instelt met den Prins aan het hoofd, zoo zijn *Holland* en *België* wel gescheiden tot afzonderlijke Staten; maar deze kunnen te zamen blijven onder het Huis van ORANJE. Dit hebben de Mogendheden vastgesteld bij opeen gevolgte verbonden. Dit willen zij staande houden, en het kan geschieden door middel van den Prins. Maar trekt hij de hand terug, zoo zullen diezelfde Mogendheden twisten over het lot van *België*. Een algemeene oorlog in *Europa* zal daar het onvermijdelijk gevolg van zijn. *België* zal het tooneel worden

van dien oorlog, en *Holland* zal er niet kunnen buiten blijven.

Zulk een oorlog hebben wij beleefd, veertig jaren geleden. Wij hebben er ons bloed in gestort, wij hebben er onze schatten aan gespild. Het slot is geweest onze onderwerping aan het vreemde juk, dat wij schier twintig jaren lang gedragen hebben, onder eene gedurige schatting van geld en van menschen. Dergelijk een lot is onder de mogelijkheden, of veel meer onder de waarschijnlijkheden, wanneer er wederom een algemeene oorlog uitbreekt. Wij hebben dan ieder oogenblik te beven voor onze onafhankelijkheid, onze vrijheid, ons bestaan. Maar van dien schrik zelve verlost ons het grootsch ontwerp van den Prins, indien het gelukt.

Zoodanig is het gedrag van den Prins geweest. Hij heeft dit gehouden met eene eigenaardige vrijmoedigheid, met eene rondborstige taal,

zonder omwegen, noch slagen om den arm. Hij is uitgescheiden met de verklaring dat hij zijn plicht heeft gedaan; en hoezeer hij *België* verlaat, geeft hij de hoop niet op, dat zijn oogmerk zal bereikt worden, als het blinde volk uit zijne oogen zal zien.

Mogten ook de *Hollanders* zien, wat de Prins voor hen gedaan heeft. Sedert vijftien jaren zucht *Holland* onder de vereeniging met *België*. Handel en nijverheid weten wat het is, te plooijen onder een fransch verbodstelsel, dat de Belgen hebben ingezogen. *Holland* verlangde met smart naar het oogenblik, waar de kluisters van de handen zouden vallen, waar de bron van zijne oude welvaart wederom vloeijen zou. Onverwachts eischten de Belgen eene scheiding, en daarmede daagde een licht voor *Holland* op. Naarmate die scheiding beter werd ingezien, begrepen de *Hollanders*, dat de vrije handel daaruit konde herboren worden.

Op deze wijze lachte eene scheiding hoe langer hoe meer aan allen toe. Eindelijk hebben zelfs de Staten-Generaal, dezer dagen, in hun adres aan den Koning verklaard, dat één gevoel nu in het gansche oude *Nederland* leeft, en dit is de wensch van scheiding. Worden wij twee Staten onder dezelfde kroon, zoo heeft ieder zijne eigene wetgeving, en de wetten, die ons zoo lang gedrukt hebben, zijn vervallen.

Aan dien verklaarden wensch van *Holland* kon nooit beter worden voldaan, dan door de tweede proclamatie van den Prins. Hij erkent de onafhankelijkheid van *België*, waarin eene gelijke onafhankelijkheid van *Holland* opgesloten ligt. Is de eene Staat onafhankelijk, zoo is het de andere ook; zij zijn beide onafhankelijk van elkander. Hij roept de Belgen op, om hunne nationaliteit te vestigen, dat is, een afzonderlijken Staat te gronden. Is *België* een afzonderlijke Staat, zoo is *Holland* dit nood-

wendig mede. Bezit *België* zijne eigene nationaliteit, zoo is daarmede de aloude nationaliteit van *Holland* erkend. Ziet hier dan die volledige scheiding, naar welke *Holland* zoo hartelijk verlangt. Elk woord van deze proclamatie aan de Belgen is een kostelijk woord ook voor *Holland*. Nu besluit de Prins met de verdere verklaring, dat hij medewerken wil tot die gewenschte nationaliteit, dat hij zich aan het hoofd stelt van degenen, die bestemd zijn om dezelve tot stand te brengen. Hij brengt dus *België* tot dien staat, tot een staat van onafhankelijkheid, die zoo volledig strookt met de belangen van *Holland*, omdat de onafhankelijkheid van *Holland* in eenen adem daarmede bekrachtigd wordt, omdat de hatelijke banden, waarmede *Holland* gebonden was, eens vooral daarmede verscheurd zijn. Hiertoe werkt de Prins mede, van dit werk stelt hij zich aan het hoofd, dezen zegen bezorgt hij aan *Holland*.

Dan met al dit goede, dat hij voor *Holland* uitwerkt, is niettemin het goede, dat hij voor *België* bedrijft, even uitmuntend. Het is geen schijn, dat hij dienst doet aan de Belgen, terwijl het hem op *Holland* alleen aankomt. Neen, daar is geen bedrog in zijn mond, omdat er oprechtheid is in zijn hart. Hij doet dienst aan de Belgen, zoo wel als aan de Hollanders, wanneer hij zich aan het hoofd stelt om *België* aan wijze instellingen, aan een wettig gezag, terug te geven. *België* is gedompeld in verwarring en ellende, de Belgen vernielen hunne welvaart met eigene handen, de deftige burgerijen zuchten er onder een hoop slecht volk en een schrikbewind. Uit zulk een poel van rampen wil en kan de Prins de Belgen redden. Ik zoude hier gemakkelijk eene schilderij van zijne pogingen en verwachtingen kunnen ophangen; maar ik schrijf niet voor de Belgen en ik voer de pen slechts voor de Hollanders.

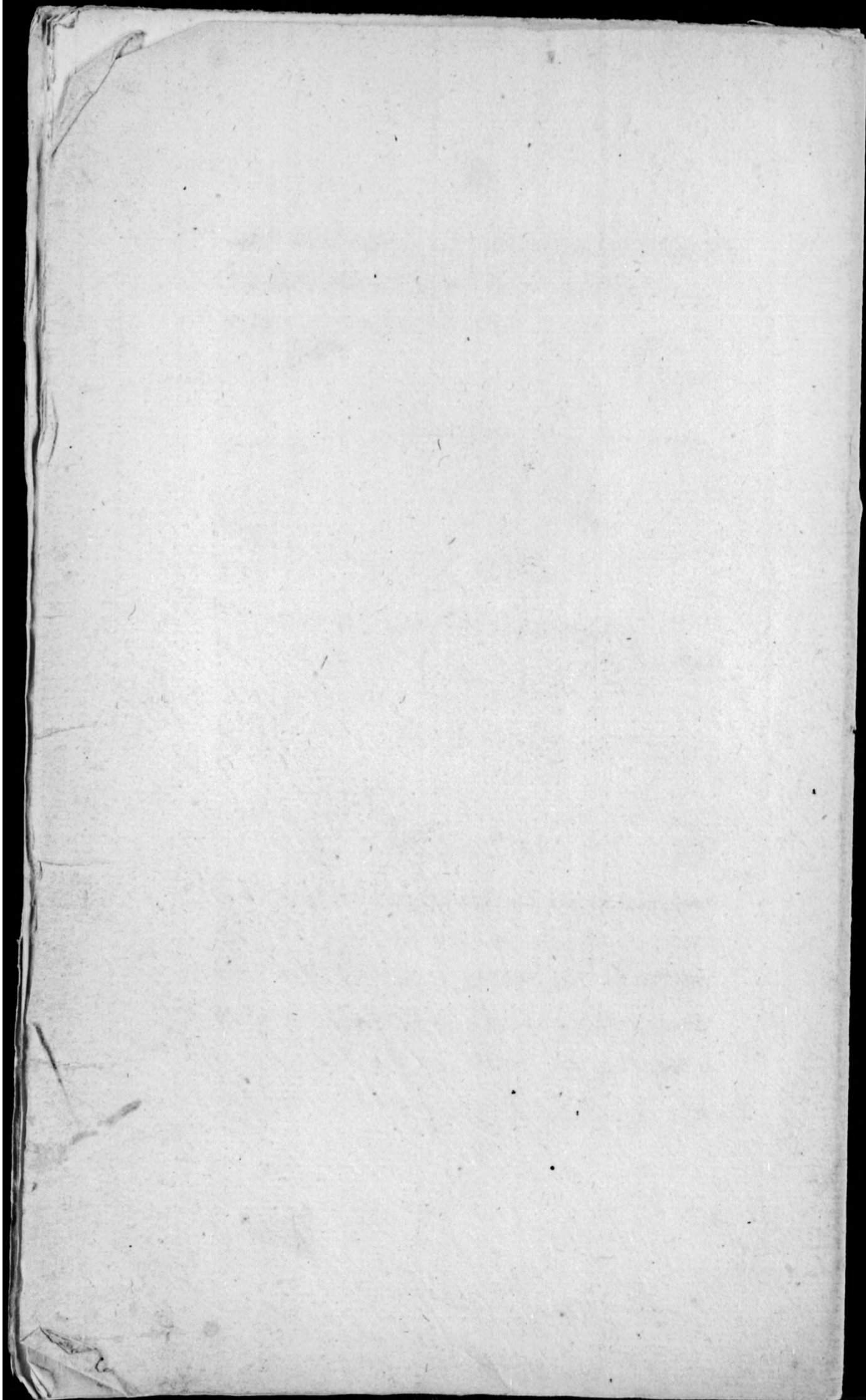
Om dezelfde reden zal ik mij niet verdiepen in een onderzoek van de groote diensten, welke de Prins mede bewijst aan geheel *Europa*. Indien hij krachtig medewerkt om den vrede te bewaren, zoo is er geen staatsman, geen vergeten burger in geheel *Europa*, die niet zijn naam met zegeningen uit zal spreken. In hoe verre de Prins daartoe medewerken kan, wat de prijs is, die op zijne pogingen wordt gesteld, blijke uit een enkelen trek. Men heeft uit den mond van bevoegde regters de volgende woorden vernomen: » de » PRINS VAN ORANJE is de eenige man, die een » algemeenen oorlog vóór kan komen »

Onder alle die menigvuldige en overgrooten diensten, door den Prins te bewijzen, zijn nogthans de pogingen tot welzijn van *Holland* altijd bovendrijvende. Het mag gezegd worden aan de Hollanders, en zij moeten het weten, dat de Prins een Hollander is en dat er een Hollandsch hart in zijn boezem slaat.

Als Hollander leg ik openlijk dit getuigenis van hem af en bekrachtig het gaarne met de onderteekening van mijn naam.

GYSBERT KAREL VAN HOGENDORP.

LTK Beets

F 25 6

REKONSTRUKTION
OVER DE VERDENINGEN DER
PRINSEN VAN ORANJE.

H. Beets. 3

~~24. Sept. 1830~~

24. Jan. 1830.

EEN WOORD

OVER DE VERDEDIGING DES

PRINSEN van ORANJE,

DOOR DEN

GRAAF VAN HOGENDORP.

DOOR

Gen Hollander.

DERDE DRUK.

Te ROTTERDAM, bij
A. F. H. SMIT.

1830.

DE WOLVEN
OVER DE VERDEDIGING DER
PRINSEN VAN ORANJE
DOOR DEN
GRAAF VAN HOGENDORP.

*Non tali auxilio nec defensoribus istis
Tempus eget (nec Princeps)....*

DEDE DEDE
DE ROTTERDAMSE
DE H. SMIT
1830

— 1 —
ken bereikt, dat men met ernstloosheid
gebruikt zal worden in het voor ons gevoel, dat
een lichte van Oranje, om ons misleid te wor-
den, verdediging van zijn gebied van de over-
en was dit voor — hijzelf konde dat alleen be-
leggen, die op den bodem zijn haren liden,
wantmen hij handelen, welke hij
er mede te verwezenlijken geoorde. — Een ander,
wie dan ook, was hantoe liden staat, en moest
zich enkel tot gevechten hebben naar eigen ligt
dusden inder der zaken; of door vreden te
Sedert eenige dagen verspreidde zich het gerucht,
dat er eene verdediging des Prinsen van Oranje
door den Graaf Gijsbert Karel van Hogendorp zou
in het licht komen, en ik ontken niet, dat mij
dit evenzeer bevreemde, als bedroefde. Als Hol-
lander, met eene warme liefde voor mijn Vaderland
beziel, verbindt zich daaraan eene onwankelbare
gehechtheid aan het regerend Stamhuis, en hoog-
schatting van al deszelfs Leden. — Daarom — en
bij elken weldenkenden Vaderlander is dat het ge-
val — daarom kan geen voorbarig oordeel, veel
minder eene beschuldiging, plaats hebben bij handelin-
gen derzelve, die bij den eersten opslag raadselachtig
en onverklaarbaar zijn, wijl de beginselen en het doel
daarvan niet dadelijk doorzien worden; en laat het
gevoel van liefde en hooge achting de opheldering
gerustelijk aan hun-zelven en den tijd over, wel ver-
zekerd, dat alsdan Oranjes eer, hoe ook schijnbaar
beneveld, met schitterenden glans van achter de wol-
— onbegreepene verdediging van zijn gebied —

ken hervoort dagen en met smetteloozen luister pralen zal. Stuitend is het voor ons gevoel, dat een Prins van Oranje, om niet miskend te worden, verdediging van zijn gedrag zou *behoeven*; en ware dit zoo — hij-zelf kende dan alleen de beginselen, die op den bodem zijns harten lagen, waarnaar hij handelde, en de inzigten, welke hij er mede te verwezenlijken beoogde. — Een ander, wie dan ook, was daartoe buiten staat, en moest zich enkel tot gissingen bepalen naar eigen ligt dwalend inzien der zaken; of door vleitaal zoeken te believeen en plooijen, waar de Hollander rondheid en openhartigheid verlangt. — Mogt daarom dat gerucht blijken tot de losse geruchten van den dag te behooren en zich in de uitkomst *niet* bevestigen, was de oprechte wensch van het Vaderlandsch Oranje-lievend gemoed; doch, moest het zijn, dat voor het oog der Natie door de openbaarmaking van zulk een geschrift gestaafd werd, dat 's Prinsen gedrag van zoodanigen aart geweest was, dat het werkelijk verdediging *behoefde*, — moest een ander zich als 't ware tusschen Hem en de Natie plaatsen, door daarvoor de pen op te vatten: aan welke pen was eene zoo teedere zaak dan beter toevertrouwd, dan aan die des grijzen Staatsmans, wien elke Hollander eene onbepaalde achting toedraagt, wiens naam hij immer met eerbied noemt, en dien hij, boven elken anderen, den Koning ten Raadsman en zijn Land ten Minister wenschen zou. —

Onbevooroordeeld en zonder partijdige vooringen-

menheid, maar met warme belangstelling en hooggespannen verwachting nam ik dat geschrift in handen, toen het dan werkelijk verscheen, en vertrouwde dat hetzelfde door mannelijke fiksche taal treffen — door wegslepemde welsprekendheid boeijen — door bondige bewijsredenen overtuigen — in het kort, door alles afdoende en niets meer te wenschen overlatende ophelderingen elk duister wegnemen en eene schitterende parel aan de eerkroon des beroemden Schrijvers wezen zou. Ik las, en, . . . met verbazing staarde ik, aan het slot gekomen, op den daaronder geplaatsten naam, want, . . . niets van dat alles was verwezenlijkt geworden: men gevoelt zich aan het einde geen voetstap verder dan aan het begin dezes geschrifts gevorderd, en integendeel moet de zwakheid der verdediging en de nietigheid der gronden eenen ongunstigen indruk achterlaten. Ik koester allen eerbied voor den waardigen Steller dezer Brochure, maar elk openbaar geschrift is aan de publieke beoordeeling onderworpen, hetgeen te vrijer zich uiten mag, wanneer het onderwerpen van het uiterste algemeen belang behandelt; en de naam doet hier niets ter zake noch mag een goedkeurend oordeel afpersen, wanneer der behandelde zaak eer na dan voordeel is toegebracht; en, zonder terugzigt op den naam des Schrijvers, acht ik met bescheidenheid, maar niettemin vrijmoedig, mijn gevoelens te mogen openbaren; te meer, daar ik, hetzelfde wantrouwende, door den indruk dien het geschrevene op elken anderen lezer maakte, het maar al te zeer bevestigd vond. —

Een enkel woord sta mij dan vrij over dit geschrift, hetgeen alleen waarheidsliefde en zucht tot handhaving der eer van Hem, die er het onderwerp van is, mij spreken doet.

„Het is tijd den Prins te zuiveren van den blaam, die hem aangewreven is bij het goede „volk.” Dus vangt de Schrijver aan, en onwillekeurig vroegen wij hierbij: door wien en welke blaam is Hem dan aangewreven? Dit had allereerst behoren vermeld te worden, om later het oordeel te kunnen vestigen, of die blaam dan ook door de hier gegevene ophelderingen inderdaad weggenomen en opgeheven ware. Of — achtte de Schrijver dit, als algemeen bekend, noodeloos? Ook vervolgt hij eenige regelen verder, „het algemeen gevoelen om, „trent alle drie — (de bekende drie Proclamatien „in België) — rust op louter dwalingen en is ver, „stoken van allen grond.” Maar welk is dan dat algemeen gevoelen, welks valsheid uit het resultaat der hier geleverde onderzoekingen blijken zal. Zonder dit op den voorgrond te stellen, ten einde dadelijk het standpunt aantewijzen, vanwaar men uitgaat, schermt men in het blinde, en de onpartijdige vreemdeling, welke dit geschrift in handen neemt, weet niet, waar tegen deze geheele verdediging gerigt is. Het is waar, ten aanzien van 's Prinsen tweede Proclamatie staat er, dat men hem uitgescholden en verraad geroepen heeft. Is dan het geschreeuw van enkelen — indien het werkelijk plaats gehad hebbe — genoegzaam om dat

als het algemeen gevoelen aan te nemen. Beleedigend ware die opvatting voor het Nationaal karakter van den Hollander, dat hem met kalmte en gelijkmoedigheid doet wikken en wegen, alvorens hij zijn oordeel uit; en niet min ja zelfs meer beleedigend voor den Prins-zelven, als of niet anders het algemeen gevoelen zijn kon!

Aan het slot echter verklaart de Schrijver plegtig, en dit moet dan het resultaat zijner verdediging zijn, dat de Prins een Hollander is en een Hollandsch hart in zijnen boezem slaat; zoodat het geschrevene de strekking hebben zal om de tegengestelde meening te wederleggen en ontzenuwen.

Dat de bewuste Proclamatien voor den eerlijken Hollander, wien de kronkelwegen der Politiek vreemd zijn, in geenen deele het kenmerk van Hollandschgezindheid bij deszelfs vervaardiger droegen, en daarom ontevredenheid verwekten, valt niet te ontkennen; en geen wonder, — Holland, sedert eeuwen gehecht aan de Doorluchtige Dynastie, die hetzelfde regeert; — dat zijne billijke klagen altijd met gematigdheid aan de voeten des troons bragt, en in den wil des Vorsten berustte, wanneer Zijne wijsheid den tijd nog niet geschikt achtte om de oorzaken dier klagen weg te nemen, ja zelfs zich opofferingen getrooste, waardoor zijne wezenlijke belangen gekrenkt werden; — Holland, dat immer rust en vrede bewaren bleef en tegenover de meermalen bevoorregte, ondankbare en eedbreu-

kige, miteurs en schandelijke verraders, voor het oog der geheele wereld het schitterendst voorbeeld van onwankelbare trouw bewaren bleef, en toont goed en bloed voor den miskenden en met den laagsten hoon verguisden Koning veil te hebben; — dat Holland mogt op eene billijke vóórliefde rekenen boven afgevallene oproerlingen, en *mogt* verontwaardiging gevoelen over elke minzame behandeling hen bewezen, door wie zij-zelve beschimpt, gesmaad en gelasterd, werden: het *mogt* met weérzin de taal der goedkeuring hunner ontwerpen, en de betuiging: „Ik stel mij aan het hoofd der beweging, „die u tot eenen nieuwen en bestendigen staat van „zaken leidt, waarvan de nationaliteit de kracht zal „uitmaken.” hooren uit den mond van Hem, dien het zoo gaarne, in den rang, dien Hij bekleedt, aan het hoofd zien zou der, haardsteden en geliefde betrekkingen met geestdrift verlatende, braven, om de veiligheid van den eigen grond tegen roovers te verzekeren, en Hollands Vlag te beveiligen tegen bezoedeling en ontteering; — van Hem, dien het met de warmste liefde aanhangt, in wien het nooit den Held van Waterloo vergeet, en reeds den toekomstigen erfgenaam eerbiedigt van des beminden Vaders kroon, en diens eertitel van **VADER DES VADERLANDS**, dien Hem nooit snoode muiltucht ontrooven, maar de onwraakbare vraagbaak der volken, de onpartijdige geschiedenis, als den Hem verschuldigden eere naam aan het laatste nakroost overbrengen zal. — Dat gevoel *kan*, wij herhalen het, niet gewraakt worden, want die weérzin is

onafscheidelijk van de liefde en eerbied voor den Koningszoon, aan wiens zorg en bestuur wij eens onze dierbaarste belangen overgeven; die verontwaardiging ontspruit alleen uit regtmatige afschuw van de ondankbaarheid, waarmede des Konings zachte regering en weldadige verordeningen vergolden worden, en uit brandend gevoel der beleediging, elken Hollander aangedaan, in de schennis van Zijn gezag, de verzaking Zijner oppermagt, de aanranding Zijner Koninklijke regten.

Doch, door welke redenen poogt de Heer V. H. dat alles weg te nemen, en ons in alles te doen berusten? . . . neen, het te doen toejuichen, en hemelhoog verheffen! — „Door den vrede te „bewaren, kan alleen onze welvaart groeijen;” en dat was dan des Prinsen eenig doel, dat Hij „met een uitmuntend verstand, door zachtheid, „vriendelijke manieren, en goede woorden,” te bereiken zocht.

Dat onze welvaart alleen door het genot des vredes groeijen kan, behoeft wel geene verzekering, en de Graaf V. H. had dezelve gerustelijk kunnen sparen. Doch de Hollanders zijn ook nog zoo diep niet gezonken, dat zij eenen hunne eer schandvlekkenden vrede, waarbij het dierbaarste wat zij bezitten in den afstand van hunnen toekomstigen Regeerder zou worden opgeofferd, boven den eervollen krijg verkiezen zouden; want na hetgeen er thans is voorgevallen kan toch nimmer meer de

kroon van België met die van Holland vereenigd worden; en het Hollandsch gevoel van eigen Nationale waarde smeekt den vrede niet, waar krijg alleen die waarde handhaven en de gehoonde eer wreken kan. — Neen, het behoef niet als een schoonschijnende glimp te worden aangevoerd, dat, bij het behoud van den vrede alleen, niet langer uit onze huisgezinnen de vader, de echtgenoot, en onze zonen, gewapend naar de grenzen behoeven gezonden te worden. Vertrekken zij dan met onwil en zeggen wij hun met wrevelen tegenzin vaarwel? men zie de blijmoedige geestdrift, waarmede zij de hunnen verlaten en waarmede deze hun den laatsten afscheidsgroet brengen, om ten vollen van het tegendeel te worden overtuigd. Neen, het Hollandsch gevoel schat den vrede niet, van muiters ontvangen, en over welken de bloes der schaamte elks wangen bedekken zou, boven het gewapend handhaven van de regten der kroon en de onschendbaarheid van zijnen grond, en nooit zal het toestemmen, dat de bedoeling des Prins van Oranje bij zijne handelingen zoodanige vrede, en geen andere was er denkbaar, *kan* geweest zijn.

Dat denkbeeld kon in de borst van Hem niet opkomen, van wien de Graaf van Hogendorp zelf elders getuigde, dat zijn sijn gevoel van regt en onregt, en zijne edelmoedigheid, nog zijne onvolprezene dapperheid overtrof. Veeleer zouden wij het dan nog aannemen, dat zijne belangstelling in het lot van Hollands ingezetenen, bij den toenmaals onthonden staat onzer legerbenden en de nog zwak

bezette vestingen, tot alle toegevendheid dwong om den tijd te rekken, en daardoor op het oogenblik dreigende onheilen af te wenden; daardoor welligt onder zijne vanen weder mannen te her-eenigen, die, door verraad afgevallen, evenwel altijd den Held zullen blijven bewonderen, die eens aan de spits ook der Belgische krijgsbenden Napoleons gelukszon deed tanen, en zich naast de beroemdste mannen van onzen tijd eene eervolle plaats verwierf.

Het behoud of herstel van den vrede *kan* geen grond zijn, waarop — indien deze al bestaan mogt — eene anders laakbare handeling kan worden verdedigd. Indien nu de muiters tot dien vrede hadden bewilligd, onder voorwaarde van onafhankelijkheid, met den Prins van Oranje aan het hoofd, zou zich daarom dan de zoon des Konings hebben moeten vernederen, om uit handen van eenen eerloozen balling en bandelooze muitelingen te ontvangen, wat zijnen edelen Koninklijken Vader was ontroofd, en Hem-zelven eens regtmatig behooren moest. — En wanneer diezelfde muiters eens geëischt hadden — of ware dit bij de geblekene eerloosheid der raddraaijers, bij de beschimping der Hollanders, en den smaad onzen Landsvader aangedaan, eene onmogelijkheid — dat de Koning van den troon afstand deed, en het Koninkrijk België werd gevestigd, met inlijving van Holland als Wingewest, zou dan ook het behoud van den vrede tot verontschuldiging van de inwil-

liging in dien eisch zijn geldig geweest? — Wat in de bestaan hebbende gebeurtenissen nu ter verdediging en regtvaardiging wordt aangevoerd, moet ook van kracht zijn in de veronderstelde; en wij danken den hemel, dat het daartoe niet behoeft te worden aangevoerd of liever nooit zou hebben aangevoerd *kunnen* worden; want daarvoor waarborgt ons het gevoel, dat *wij* als Hollanders van den Kroonprins voeden, en de zekerheid, die *zijn* heldhaftig karakter ons oplevert, dat nimmer iets onedel, iets waartegen het Hollandsch hart, dat wij gelooven dat in zijnen boezem slaat, moest aandruischen, de drijfveer zijner handelingen *kan* geweest zijn. —

En de zucht tot behoud van den vrede voor het welzijn van Holland is toch de eenige grond van verdediging, door den Schrijver aangevoerd, en door hem ondersteund met handtastelijke onwaarheid, die als eene zijdelingsche beschuldiging des Konings zou kunnen worden aangemerkt; — en een nietig beeld, dat zijne eigene wederlegging met zich voert.

Zoo zegt de Schrijver: „Hij (de Kroonprins) heeft de rust in Antwerpen behouden als bij mi, raket, doch zoo was hij niet terug geroepen, of de gewone onlusten zijn er uitgebarsten.” Niet anders kan dit gezegde aantoonen, dan dat de rust in Antwerpen door den Kroonprins is bewaard gebleven, en dat de latere onlusten een gevolg waren van Zijne terugroeping door den Koning; doch

niemand, die niet de waarheid verbloemen wil, zal dit aannemen. Te midden van de reeds hevige gisting der gemoederen is de Kroonprins in Antwerpen gebleven, zoo lang nog de buiten die stad staande troepen, en de Krijgsheld Chassé op de Citadel van binnen, de rust bewaren konden: toen dit niet meer doenlijk was vertrok hij, en wat later heeft plaats gehad, zou zeker evenzeer zijn gebeurd, ook bijaldien Hij er gebleven ware. De brandstoffen waren opeengehoopt en voorbereid om in lichtelaaijen gloed uit te barsten: die uitbarsting kon niet worden belet, en zij was geenszins een gevolg van het vertrek des Prinsen, maar dat werd gebiedend gevorderd, om zijne eer niet in de waagschaal te stellen, om Hem niet in de magt van verraders en oproerlingen aan hunne dolzinnige woede prijs te geven.

Een ouderwetsche Hollander moge België een hollend paard hebben genoemd, waarop de Prins is gaan zitten; maar wij weten nog niet, of die uitdrukking eene goed- of afkeuring behelst. Als het eerste laat wel de Schrijver dezelve voorkomen, maar in onze oogen is het eene dwaze roekeloosheid zich op een hollend paard te zetten, en dat blijkt, — om bij het beeld te blijven — daar het weérbarstige dier den berijder heeft afgeworpen. Hooge en onvergefelijke roekeloosheid zelfs zouden wij het in Hem mogen noemen, wiens leven ons heilig is, die het aan zijne toekomstige onderdanen verantwoorden moet, en voor welks behoud de aan Hem innig verknochte Hollander alles veil heeft. —

Het zwakke der verdediging, het nietige en oppervlakkige der redenering, moet elken doordenkenden lezer eenen medelijdenden glimlach afpersen, daar, wanneer eenige blaam uitwisschen en eenige verdediging aan te voeren noodig zij, niets meer vereischt wordt, dan aan te toonen, dat de Prins, met eene bijzondere zending naar de in opstand zijnde gewesten belast, zijne instructien bij die zending heeft gevolgd, of het doel, daarmede beoogd, alleen in de door Hem genomene maatregelen heeft voor oogen gehouden.

Dit alleen kon voor hen, die Hem uit een ongunstig oogpunt beschouwen, eene volledige rechtvaardiging van zijn gedrag zijn; en het is er verre van af, dat deze in de niets beteekenende apologie des Graven V. H. te vinden is.

Onvoldaan legt daarom de Hollander deze brochure uit de handen en te meer onvoldaan, omdat de Schrijver, ongeroepen, eene zoo kiesche taak op zich genomen en in dier voege voleindigd heeft. Wij koesteren alle achting en eerbied voor den grijzen Staatsman, maar het gold hier een teeder punt, waarbij ook de minste Onderdaan belang heeft en zijn gevoelen uiten mag. Zonder acht te slaan op den naam, hebben wij alleen de zaak beschouwd en vereenigen ons daarin liever en van heeler harte met de volgende woorden van den Heer en Mr. C. J. van Assen.

„Bevreemdend en verontrustend is het zonderling

„gedrag van den Kroonprins; wij ontkennen het niet. Maar oordeelen wij niet, opdat wij niet geoordeeld worden. Bedenken wij liever, dat buitengewone omstandigheden buitengewone maatregelen eischen. Stoute en gewaagde daden kunnen eer dan beraden overleg een groot en verbazend werk voltooijen. Vernedering is geene verlaging.”

„De handelingen van den stillen burger en van den Vorst moeten niet onbedachtzaam uit hetzelfde oogpunt beschouwd, en naar denzelfden maatstaf gemeten worden. Deze zijn zoo veel moeilijker te beoordeelen, als zij bij hare uitgebreidheid ingewikkelder zijn. Wie weet, door welke hope angevuurd, al zij ze ook ijdel bij de uitkomst, de Prins van Oranje zich midden in den stroom heeft geworpen. Misschien stond eens voor zijne levendige verbeelding, de dag van *Quatre Bras*, en de dag van *Waterloo*, en vleide hij zich het afvallende overschot des legers onder zijne vanen te hereenigen.”

„Wat klein en onedel is kan niet wonen in de borst eens fieren Ridders, en heldhaftig als de Prins van Oranje.”

„De vader, die liefde voor God en Zijne openbaring in de harten zijner kinderen opwekt, kan geen weerspannige strafschuldige zoon wezen, gelijk men hem voorstellen durft. En geene gade, wier gevoel zoo fijn, wier blik zoo diep, wier

„ karakter zoo verheven is , als van Ruslands Kei-
„ zerlijke dochter , kan eene lange reeks van jaren
„ den man beminnen , die niet beminnenswaardig
„ van inborst is .”

Landgenooten ! berusten wij daarop veilig , zonde-
der te willen indringen in oorzaken en beginselen,
die ons vreemd , en waarbij elke gissing gewaagd
is en wellicht verder van het spoor leidt. — De
tijd gaat zijnen gewonen gang , en zal ons ver-
trouwen niet beschaamd maken. Hij zal den dikken
sluijer opheffen , die nog sommige raadselachtige
handelingen bedekt , en de waarheid van achter de
nevelen doen te voorschijn treden. Dan zal het
blijken , wij houden er ons zeker van , dat de Prins
van Oranje geen ander tot zijn verdediger behoeft,
en *zijn* stilzwijgen de welsprekendste verantwoor-
ding was tegen miskenning zijner bedoelingen : dan
zal Oranjes luister , de eer van den erfgenaam der
kroon , met hellen glans elk in de oogen stralen , en
eenmaal , als Hij den scepter des gezags beko-
men heeft , dien wij nog eene lange reeks van jaren
in handen van WILLEM DEN WELBEMINDEN wen-
schen , zij het de eenstemmige kreet onzer kinderen
voor hem , gelijk het de onze is voor Zijnen Va-
der : „ De Koning leve !” Dat zij zoo ! —

LTK Beets

F 25 7

7

O D E

AAN DE

Conferentie te Londen.

(Overgenomen uit de Bredasche Courant). 1831

Diplomaten! die te Londen sints een jaar vergaderd zit ;
Gij, die beurtlings ja en neen zegt, gistren zwart en heden wit,
Gaat steeds voort, maakt protocollen, raadpleegt, oordeelt en besluit,
Voegt artikels bij artikels Koning WILLEM licht u uit.

Waar is toch de vloot gebleven, die ontzaggelijke vloot,
Waar ons *Grey* meê wilde dwingen, dwingen zonder slag of stoot?
Storm, zoo zeidet gij, was d' oorzaak, dat zij houden moest van land ;
Zalig zij, die steeds gelooven, wat gedrukt staat in de krant !
Neen, behalve strand en storm, Hollands zeemagt is geen kat,
Die men steeds naar welgevallen, zoo maar zonder handschoen vat.
Vlissings wallen zijn gewapend, en bezet met schutterij,
Daarvoor was 't ook dat gij vreesdet, niet min dan voor 't jaargetij.

Diplomaten! die te Londen sints een jaar vergaderd zit,
Gij, die beurtlings ja en neen zegt, gistren zwart en heden wit,
Gaat steeds voort, maakt protocollen, raadpleegt, oordeelt en besluit,
Voegt artikels bij artikels, Koning WILLEM licht u uit.

Één ding echter moet ik loven, dáármeê hebt ge uw' roem gestaafd,
 't Is de Koning uwer waardig, dien gij aan de Belgen gaaft;
Leopold die in Augustus juist inspectie hield te Luik,
 Toen hij, op *Oranjes* aantogt, zwaren pijn kreeg in zijn buik, (1)
 Die toen inriep vreemde benden met *Némours* en *Orléans*,
 Want alleen met laffe Belgen waagde hij ongaarn de kans.
 Nog bij tijds kwam 't fransche leger, om Vorst *Coburgs* vlugt te zien,
 Maar te laat kwam 't fransche leger, om dien Koning hulp te biên,
 Franschen hebt ge ooit zóó zien loopen, als vriend *Leopold* dien dag
 Toen hij op den weg bij *Leuven*, *SAXE WEIMAR* komen zag?
 Hier verloor hij de epauletten, dáár verloor hij zwaard en hoed,
 Pluim en degen liet hij liggen, zoo verbazend was zijn spoed.
Mechelaars, gij zaagt den vlugtling, toen hij in uw vesten kwam;
 Toen hij dadelijk zijn' intrek op de beste kamer nam,
 »Schwere Noth,» dus sprak de bloodaard, »wat toch kwam ik herwaarts doen?
 »Was ik nog maar op mijn landgoed, had ik nog maar mijn pensioen!
 »'t Is gemakkelijk te rijden in eens anders statiekoets,
 »In eens anders bed te slapen, dit ook vordert niet veel moeds,
 »Ook het porcelein te stelen is, *Goddam!* geen heksenwerk,
 »Men verandert in een' L slechts het daarop gevonden merk; (2)
 »Maar een leger te bestrijden met een *NASSAU* aan het hoofd,
 »Die door heldenmoed en kriegsroem gansch Europa heeft verdoofd,
 »Zulk een leger te bestrijden kan niet Jan en alle man,
 »Daar ben ik althans te zwak toe, daar geef ik de bl. . . . van.» —
 Hierop trad hij uit zijn schuilhoek, en hij vroeg den kastelein,
 Wat er nieuws was, waar het leger van de Belgen konde zijn?

(1) Dit is geene *factio*, maar een *feit*.

(2) Dit heeft mede werkelijk plaats gehad.

»Sire, — was het treurig antwoord, — gansch uw leger is verstrooid,
 »Allen hebben uit benaauwdheid hunne kielén weggegooid,
 »Deze scheert zijn bakkebaarden, gene scheert zijn knevels af,
 »Allen volgen zij uw voorbeeld, en zij vlieden op een draf. —
 »— En *Oranje?* — vroeg de Koning, — en de *Maréchal Gérard?* —
 »— Die zijn hoog en droog te *Leuven*, en ontbijten met elkaër,
 »En zij drijven daar eens lustig met Uw Majesteit den spot,
 »En zij schertsen om uw hardloop, en zij lagchen om uw lot;
 »Ondertusschen heeft de Maarschalk reeds voleindigd zijne taak,
 »Want de aftogt van den Kroonprins, schijnt een' afgesproken' zaak. —
 »— Hoe, zei *Leopold*, is 't waarheid? gaat *Oranje* werkelijk heen?
 »Nu dan is nog niets verloren, uitgenomen d'eer alleen!»

Diplomaten! die te Londen sints een jaar vergaderd zit,
 Gij, die beurtlings ja en neen zegt, gisteren zwart en heden wit,
 Gaat steeds voort, maakt protocollen, raadpleegt, oordeelt en besluit,
 Voegt artikels bij artikels; Koning *WILLEM* lacht u uit.

Ja, hij lacht in al uw dreigen, ja, hij lacht in al uw hoon,
 Vroeg of laat toch zal de nood u weêr veranderen doen van toon; —
 En zult gij den moed wel hebben om te dwingen Neêrlands Vorst,
 Gij, die trots uw snorkerijen, zelfs geen Belgen dwingen dorst,
 't Zal reeds mooi zijn; zoo g' een weinig bij u eigen orde stelt,
 Moord en plundering verhindert, en beteugelt 't volks geweld,
 Doch de wet te willen stellen aan het vrije Nederland,
 Neen dat zult gij niet beproeven, daartoe zijt gij niet bestand.
 Schaamt u, *Oostenrijk* en *Pruissen*, schaam u, *Nicolaas*, het meest,
 Die niet bang waart voor de *Polen*, maar die van den *Weijer* vrees;

Gaat, verbreedert u met rovers, reikt de hand aan plunderslaars,
 Maakt met *Leopold* traktaten, met jan rap, met bedelaars,
 Doch traktaten *uit te voeren*, dáárin zit de ware knoop,
 Zoo gij dáárin denkt te slagen, dan bedriegt u ligt de hoop;
 't Is gemakkelijk te schrijven in een' Noot of Protocol,
 Dat de Belgen naar den Rijn toe zullen varen, vrij van tol,
 Doch 't is moeilijk te komen door het Hollandsch grondgebied,
 En de reden is eenvoudig:..... Hollands zeemagt duldt het niet.
 't Is gemakkelijk te zeggen: WILLEM; geef de citadel,
 Geven?.... daarnaar kunt gij wachten. Nemen?..... is geen bagatel.
 Franschen, denkt toch aan de tijden toen gij stondt voor *Amsterdam*,
 Doch toen *Amstels* dappre weerstand, u weldra den lust benam,
Lodewijk, uw groote Koning, die toch anders moed bezat,
 Koos toen echter met zijn leger weergaâs gaauw het hazenpad;
 Britten, hebt gij reeds vergeten, hoe DE RUITER met zijn' vloot,
 Op de *Teems* u een bezoek gaf, dat u jaren lang verdroot,
Holland denkt nog aan die tijden, aan der Vaadren stout bestaan,
 En de zucht die t' evenaren, moedigt ons ook heden aan;
 Schoon van iedereen verlaten, zonder vriend of bondgenoot,
 Zal steeds onze volksleus blijven —... *Of de vrijheid of de dood!*

Diplomaten! die te Londen sints een jaar vergaderd zit,
 Gij, die beurtlings ja en neen zegt, gistren zwart en heden wit,
 Gaat steeds voort, maakt protocollen, raadpleegt, oordeelt en besluit,
 Voegt artikels bij artikels.... Koning WILLEM lacht u uit!....

Q. N.

TE AMSTERDAM, BIJ
 H. MOOLENIJZER.

LTK Beets

F 25 8

8. 22

Plures

N. Beets.

IGE INTOGT

VAN

ONKLIJKE HOOGHEDEN,

DE

VAN ORANJE

EN

FREDDRIK

NEDERLANDEN,

17 SEPTEMBER;

KOMST VAN

MAJESTEIT

IN DE GEHEELE

LIJKE FAMILIE,

BIJ HARE MAJESTEIT, BINNEN AMSTERDAM;

ALZIJNDE DIENAANGAANDE EN MET OPZIGT

OP HET BETOON VAN AMSTELS INGEZETENEN

ALZIJNDE, ALS GEVEL-VERSIERINGEN,

ALZIJNDE, EEREBOGEN, ILLUMINATIËN,

ALZIJNDE, VAN DE VOORNAAMSTE DICHT-

ANDERE INSCRIPTIËN, ENZ.,

ALZIJNDE BESCHREVEN

DOOR

J. Olivier.

AMSTERDAM, bij

DOOLEN IJZER.

1831.

PLEGTIGE INTOGT

VAN

HUNNE KONINKLIJKE HOOGHEDEN,

DE

PRINS VAN ORANJE

EN

PRINS FREDERIK

DER NEDERLANDEN,

OP 17 SEPTEMBER;

EN KOMST VAN

ZIJNE MAJESTEIT

EN DE GEHEELE

KONINKLIJKE FAMILIE,

OP 18 SEPTEMBER, BINNEN AMSTERDAM;

TEVENS MET AL HET DIENAANGAANDE EN MET OPZIGT
TOT HET VREUGDEBEToon VAN AMSTELS INGEZETENEN
MEEST GEDENKWAARDIGE, ALS GEVEL-VERSIERINGEN,
DECORATIËN, TROFEËN, EERBOGEN, ILLUMINATIËN,
MET VERMELDING VAN DE VOORNAAMSTE DICHT-
TERLIJKE EN ANDERE INSCRIPTIËN, ENZ.,
OMSTANDIG BESCHREVEN

DOOR

W. J. Olivier.

Te AMSTERDAM, bij
H. MOOLENIJZER.
1831.

This is that incense of the heart,
Whose fragrance smells to heav'n.

COTTON.

PLEGTIGE INTOGT

VAN

HUNNE KONINKLIJKE HOOGHEDEN,

DE

PRINS VAN ORANJE

EN

PRINS FREDERIK

DER NEDERLANDEN,

OP 17 SEPTEMBER;

EN KOMST VAN

ZIJNE MAJESTEIT

EN DE GEHEELE

KONINKLIJKE FAMILIE,

OP 18 SEPTEMBER, BINNEN AMSTERDAM.

De gebeurtenis, van welke wij thans de beschrijving op ons nemen, is, voor elken denkerden waarnemer, blijkbaar door de geheele groote bevolking der Amstelstad aanschouwd en gevierd geworden met dat zelfde nameloos bezaligend gevoel, hetwelk wel in deze dagen ons hart, als het ware, door een tot heden nimmer gekend zielsgenot overstelpde, doch voor hetwelk wij geene woorden vinden.

Zonder dan te dezen eene, wij vertrouwen het, onmogelijke poging aan te wenden, die buitendien door elken onverbasterden Oud-Nederlander als ten eenenmale overtollig zoude worden geacht, zullen wij ons bepalen tot het onopgesmukte verhaal, van hetgeen zoo door eigene aanschouwing, als door echte mededeeling, ter onzer kennis is gekomen.

Indien reeds gedurende de jongstverloopene week (11—17 September) bij allen de hoogstge-spannen vreugdevolle verwachting zich deed opmerken, dan vooral openbaarde zich deze stemming onder *Amstels* ingezetenen den geheelen Vrijdag en Zaterdag morgen, toen men eene voldoende zekerheid had bekomen van het op handenden zijnde geluk. Men wist het nu, dat men op dezen Zaterdag onze boven alles belangwekkende Prinsen, bij het doen van eenen PLEGTIGEN INTOGT, met een geheel onbedwongen hart zoude kunnen in liefde en bewondering aanschouwen en verwelkomen.

Reeds daags te voren en in den morgen van dezen dag was de geheele bevolking op de been, terwijl langs den geheelen weg, die tot der Prinsen intogt was bestemd geworden (*), de in-

(*) Van de Haarlemmerpoort tot aan de Heerenmarkt, van daar de Heerengracht tot de Leydschestraat, van langs deze het Konings Plein, over den Singel tot aan de Munt, en door de Kalverstraat tot aan het Paleis op den Dam.

woners zich allen om het zeerst bijverden, om de voorgevels hunner woningen te sieren met gebloemde en groenend loof, met guirlandes en festons van nationale en oranje kleuren, door het uitsteken en het van huis tot huis overhangen eener tallooze menigte, zoo nationaal-driekleurige als oranjevlaggen, zoodat in den letterlijken zin, boven den geheelen weg, een troonhemel van vlaggen werd gevormd; en vele huizen toen reeds prijken met opschriften, gedichten, zinnebeeldige voorstellingen, en wat slechts kon geschikt zijn, om eenigzins lucht te geven aan het allen overmeesterend gevoel. De volgende dier zinrijke versieringen waren, bij eene wandeling kort vóór den plegtigen intogt, ons derwijze trefsend, dat wij ons niet onthouden konden, daarvan afschrift te nemen (*).

Op den Haarlemmerdijk, voor het huis van den Heer J. H. SCHIERHOLTZ, eene smaakvol sierlijke decoratie, verbeeldende een grieksche tem-

(*) Bij de vervolgens plaats gehad hebbende, bij uitnemendheid grootsche en schoone, algemeene illuminatie, zijn door ons eene menigte andere chassenetten, opschriften en gedichten opgemerkt, en, voor zoo veel ons doenlijk was, opgeteekend, of afgeschreven. Wij zullen trachten, aan dezelve zoo veel mogelijk, in dit ons werkje, eene plaats te geven, doeh tevens versooning verzoekende voor het onnaauwkeurige, dat welligt in onze afschriften mogt zijn ontstaan.

pel; boven dezelve de aardbol in eene wolk,
uit welke de Faam zich verheft, bazuinende en
in de vrije hand eene papierrol met zich voeren-
de, op welks blootvallend gedeelte men de
woorden leest:

HIJ KWAM, ZAG EN OVERWON.

Boven ter wederzijde der globe, onze oranje
en nationale vlaggen triomphaal opgestoken.

De frontespies van den tempel, prijkte met het
opschrift:

De Faam verbreidt den lof van Willem van Oranje,
Die, onder Wellington, zoo roemrijk streed in Spanje,
En fier, te Quatrebras en Waterloo, 't geweld,
Van 't Korsikaansch gedrocht gestuit heeft en geveld;
Der Belgen legermagt, in trotschen waan ontstoken,
Verdelgd, en Neêrlands eer grootmoedig heeft gewroken,
En Gallië ten spijt, en 't weifelende Albion,
De schoonste lauwrên in den strijd bij Leuven won.

Op de Heerengracht aan het huis van den
Heer Staatsraad, Advokaat BONDT, een groot
schild, met het volgende opschrift:

XII AUGUSTUS.

O gij! wiens blank helmet, 's lands trouwe en dappre telgen,
Op 't bloedig oorlogsveld weêr schittrend voor bleef gaan,
Die Neêrlands zon, miskend door suocde Belgen,
Weêr schittrend voor Euroop' in luister op doet gaan,

Oranje! ontvang den dank, die ons de borst doet gloeijen,
Terwijl de lauwerkroon uw heldenhoofd omsluit;
Gij wischte in muitren bloed, dat gij te regt deed vloeijen,
Den hoon van twijfeling en hunnen laster uit.

XVII AUGUSTUS.

Niet verre van daar, aan de zelfde zijde dier
gracht trof ons het opschrift, voor het instituut
der blinden, waarvan wij nader zullen moeten
gewagen. Op een langwerpig rond schild of
bord, smaakvol versierd met vier fraaije oranje
strikken, las men niet zonder aandoening, als
volgt:

De blinde kinderen van het instituut, daar zij de door-
luchtige Prinsen niet mogen aanschouwen, wenschen des
te vuriger hunne nederige hulde te betoonen, en bidden
God, om zijnen zegen voor het Koninklijk Huis.

Onder het vele schoone en grootsche onzer
stads versieringen, mogen wij niet onvermeld
laten de rei groene guirlandes, tegen daartoe
door de beide aldaar wonende Meesters Timmer-
lieden, de Heeren G. VONK, J. A. BROUWER en
L. HOBE, opzettelijk vervaardigd latwerk, te we-
derzijde aan de huizen en aan de tegenoverstaan-
de rei boomen, op de Heerenmarkt van den
Haarlemmerdijk tot aan de Brouwersgracht, door
de gezamenlijke bewoners dier huizen als eene
eereleaan gelijkelijk ingerigt, en aan welker in-
gang eene fraaije poort van vlaggen was vervaar-

digd, op welke, met groote fraaije letteren, het opschrift prijkte:

HULDE AAN NEËRLANDS HELDEN.

Niet minder onderscheidde zich op de Heeren-gracht bij het Konings-Plein, de waarlijk zinnelijke en stoute decoratie voor het huis van den Heer OPPENHEIM. Behalve de fraaije gevelversiering waren hier, namelijk, aan eene groote vierarmige, van groen loof vervaardigde kroon, aan de twee uiterste zijden van den breedten gevel, en ter overzijde aan twee even zoo wijd van elkander staande boomen bevestigd, en in welker midden eene groote fraaije decoratie als eene W was afhangende, vier groote schilden aangebragt, ieder den naam eener overwinning in groote letteren aankondigende, zoodat men aan elken hoek de woorden *Waterloo*, *Quatrebras*, *Hasselt* en *Leuven* zag prijken.

Terwijl nu, deze toebereidselen allen in gereedheid zijnde, de bevolking straten en grachten vulde, alle vensters, zelfs vele daken der huizen met aanschouwers waren opgepropt, vernam men, dat HH. KK. HH., te *Haarlem* passerende, aldaar, een van regeringswege Hoogstdezelven aangeboden dejeuner zouden bijwonen. Ook in gemelde stad, en reeds van *Bennebroek* af, waren buitenplaatsen en woningen met groene bloemkransen getooid en met vlaggen en festons gesierd, hetwelk ons door oog-

getuigen is beschreven, als insgelijks een zeer fraai gezigt te hebben opgeleverd. Omstreeks ten elf ure kwamen de Prinsen met Hoogstdezelver Gemalinnen, te *Haarlem* aan, en werden aldaar aan de Houtbrug door den Heer Burge-meester en Wethouderen verwelkomd. Vervolgens begaven de doorluchtige personen zag, naar het hotel van Z. E., den Heer Gouverneur van *Noord-Holland*, alwaar Hoogstdezelven, na hier eenige oogenblikken te hebben verwijld, het den vorstelijke personen aangeboden dejeuner, vergezeld door de stedelijke Regering en den Heer Gouverneur, in de vergaderzaal der Staten van *Holland* zijn gaan bijwonen, aldaar opgewacht wordende door de gedeputeerde Staten van *Noord-Holland*, de Leden van den Raad en derzelver echtgenooten, de Generaals, provinciale en plaatselijke Kommandanten, benevens verdere Hoofd-officieren en Hoofdbeamten.

Bij eenen toast, in de eerste plaats, « ter eere van den Vader des vaderlands, » door den Burge-meester van *Haarlem* den Prins van *Oranje* ter verwelkoming toegebragt, tevens met gelukwensching, « wegens het volbrengen van den jongsten veldtogt, door welke hij 'slands eer gehandhaafd en zich nieuwe regten op onze liefde, eerbied en erkentelijkheid had verworven, » betuigde Z. K. H. in het antwoord daarop, « dat hij altijd gereed was, zijn leven andermaal voor het vader-

land te wagen, dat het hem bij uitnemendheid verheugde, het kleine Nederlandsche volk op nieuw te hebben zien betoonen, dat « eendragt magt maakt.» Ten einde van dit antwoord stelde de Prins eenen toast in « op het welzijn van het dierbaar vaderland!»

De insgelijks door den Burgemeester aan Z. K. H. Prins FREDERIK toegebrachte toast, bij welke werd hulde gedaan aan 's Prinsen onvermoeide zorg, om 's lands krijgslager zoodanig in te rigten, dat het dezelve opgedragen gewigtige dienst had kunnen bewijzen, werd door Z. K. H. beantwoord onder anderen met te betuigen, « dat hij daartoe volvaardig alles had aangewend wat in zijn vermogen was, en hij zich verheugde, dat het door zijnen doorluchtigen Broeder aangevoerde leger van de aan hetzelfde besteede zorgen zoo heilrijke vruchten had mogen plukken.» Ook betuigde de Prins zijne hooge goedkeuring, over de wijze, op welke Hoogstdezelfs pogingen door de provincie *Noord-Holland* waren ondersteund, en stelde ten slotte een' toast in, « op het welzijn van *Noord-Holland*.»

Ten half drie ure verlieten de hooge Persoonadjen *Haarlem*, onder de zelfde bewijzen van eerbied en liefde van de zijde der inwoners, als deze bij Hoogstderzelver aankomst hadden aan den dag gelegd. Op het ons nabijgelegene *Sloterdijk* verhief zich eene fraaije, met groen loof en ge-

bloemte versierde, eereboog; omhangen met draperiën onzer nationale en oranje kleuren, voerde dezelve tot opschrift:

HULDE AAN DE OVERWINNAARS VAN HASSELT
EN LEUVEN,
DOOR SLOTENS INGEZETENEN.

In afwachting van der Prinsen komst, had zich de Regering van *Sloten* nevens de eereboog geschaard, om HH. KK. HH. hunne hulde te bewijzen. De Vorstelijke Personen vertoefden dan ook hier eene wijl, en werden door den Burgemeester met eene gepaste aanspraak begroet.

Intusschen vereenigde zich, omstreeks twaalf ure, op het Haarlemmer Plein, ten huize van den Kommissaris van politie SEPP, onze achtbare stedelijke Regering, met den Heere Burgemeester aan het hoofd, van waar denzelfde vervolgens ter poorte uittoog, tot aan de merkpaal van het stedelijk gebied, om in eene ten dien einde opgerigte zeer fraaije tent de Doorluchtige personen op te wachten. Nabij deze tent verhief zich een heerlijke triomfboog, in Romeinschen stijl, van boven op welke twee in den koelen herfstwind statig wapperende nationale vlaggen met den wimpel in derzelver midden, eenen grootschen indruk wekten. De triomfboog zelve was op eene smaakvolle wijze met groene kransen en

loofwerk omstrengeld, en prijkte aan iedere der vier hoekkornissen met den naam eener overwinning, terwijl boven in de frontespies het opschrift gelezen werd:

AAN DE HANDHAVERS VAN NEËRLANDS EER:
HET GETROUW, EENDRAGTIG EN DANKBAAR
AMSTERDAM.

Terwijl alhier de stedelijke Regering zich vestigde, trok insgelijks het escadron der schutterij le paard, met eenige Heeren, in politieke kleeding te paard, eene eerewacht vormende, zoo als ook een keurkorps flankeurs, met het muzijkorps aan het hoofd, de vorstelijke personen te gemoet.

Ongeveer ten half drie ure kondigde het bepaalde sein de heughelijke aankomst der vorstelijke personen aan. Weldra vertoonden zij zich; allertreffendst was het oogenblik, waarin eene ook hier toegevloeide tallooze menigte met onbedwongene vreugde, maar ook met het hartelijkst gevoel, haar daverend gejuich paarde aan de welkomstbegroeting harer regering, welke bij monde van onzen achtbaren Burgemeester, als tolk der geheele hoofdstad den doorluchtige Prinsen en hoogstderzelve Gemalinnen werd te gemoet gevoerd, en bij welke het hartelijk toegesproken *Welkom!* in even innig gevoel werd herhaald, en dus zich vereenigde tot

„ . . . dat reukwerk van het hart,
Welks geur ten hemel stijgt.”

Thans nam de optogt haar begin. De beide Prinsen, ieder met zijne doorluchtige Gemalin, in eene kalèche met zes paarden, gezeten zijnde, werden door een zestigtal zich daartoe vereenigd hebbende leden van de turfdragers-confrerie, allen eenvormig en zeer net gekostumeerd in blaauwe rokken en witte pantalons, de vier voorste paarden van elk der rijtuigen afgespannen, en vervolgens, in statigen tred, met drie der Kommissarissen hunner confrerie aan het hoofd, als in triomf den geheelen weg over tot aan het koninklijk paleis voortgetrokken (*).

(*) Men verwarre deze omstandigheid niet met de Fransche en Belgische gebruiken, om bij hunne *joyeuses entrées* de zoogenaamde *forts de la halle*, (sterken van de markt) of *capons de rivage* (vaartkapoenen) de rijtuigen der hulde bewezen wordende Vorsten te doen voorttrekken. Onze turfdragers-confrerie wordt uit geene andere dan wèl ter naam en faam staande, ordenlijke *BURGERLIEDEN* gevormd, waarom zij dan ook in hunne betrekking een volkomen vertrouwen genieten, zoodanig dat men, b. v., bij het zoogenaamde *turren* er nimmer aan denkt, om niet zijne geheele woning aan deze lieden even als aan eigene huisgenooten open en vrij te laten. Zij staan te dezen met de cassiers-knechts, gelddragers, enz. gelijk. Hunne confrerie heeft ook een vast fonds, onder anderen ter verzorging hunner weduwen dienende. Wij maken deze aanmerking, opdat men niet in het denkbeeld kome, dat, gelijk, te regt, de Heer w. GEYSBEEK de opgemelde ovatiegebruiken, ergens, zoo wij meenen, in een zijner zoo geestrijke *Puntdichten*, aan eene krachtige gisping onderwerpt, — hier onze doorluchtige Koningszonen door het *plebs* zouden zijn voortgetrokken, maar, dat integendeel het *vrijwillig aanbod* van

De optogt geschiedde daarop in de volgende orde.

Zes Dienaren der Politie, allen in het zwart met zilveren degens.

De Hoofd-Directie der Politie.

De Schutterij te paard (*).

deze confrèrie, en het uit hun midden verkiezen van zestig leden, om de rijtuigen onzer Prinsen voort te trekken, te regt beschouwd mag worden als eene hulde van het eigenlijk gezegde *Volk*.

(*) Reeds deze orde bewijst volkomen, dat, niettegenstaande den ontzettenden toevloed eener in vreugde en geestverrukking opgetogene volksmenigte, tot geregelden voortgang van den trein, en tot het laten der noodige ruimte geene ruitersafzetting noodig was, maar dat het Volk zelf te midden van deszelfs bedwelmende vreugde voor de orde zorgde. Wij hebben op al de door ons geziene punten op de Heerengracht, vooral in de engere Kalverstraat, met eigene oogen waargenomen hoe de Dienaren en Heeren der Politie geheel ruim en vrij voorttraden, en niet een enkel woord of gebaar tot behoud der orde behoeften te bezigen, terwijl men, in den letterlijken zin, over de hoofden der juigchende menigte kon loopen, en bij de aankomst van den trein op den Dam, dit geheele plein zoo dicht gedrongen, vol gepropt met menschen stond, als hoogbejaarde lieden ons verzekerden nimmer in hun leven bij eenige gelegenheid te hebben waargenomen. Diep getroffen was dan ook ieder, dit verschijnsel waarnemende, aanschouwer, daarbij nog bedenkende, dat juist deze ontzettende volksbeweging plaats greep op den Zaterdag der tweede Kermisweek, een dag, die anders nog wel onder het Kermisvolkje eenige woeling pleegde te verwekken. Reeds buiten de Haarlemmerpoort deed zich de gevoelvolle deelneming en vreugde des volks kennen. Een he-

De Kolonel der Schutterij HODSON, met zijnen Staf.

De Eerewacht in burgerlijke kleeding te paard.

Het korps Schutters-Muzijk.

De Flankeurs (een gedeelte.)

DE KROONPRINS en Hoogstdezelfs GEMALIN, in eene opene calèche.

PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN en Hoogstdezelfs GEMALIN, in eene opene calèche.

De verdere Hofstoet.

De Heer Staatsraad Burgemeester. Heeren Wethouderen. De Heer Staatsraad Gouverneur van Noord-Holland. De Heer Griffier van Gedeputeerde Staten, en verdere hooge Beamten.

De Flankeurs (tweede gedeelte.)

daagd man uit den burgerstand plaatste zich aldaar voor het rijtuig van den Burgemeester, met wijd uitgespreide armen uitroepende (waarschijnlijk in de gedachte, dat het volk ligt iets te woelig mogt worden): *Ach, Burgemeester, neem het uwe gemeente niet kwalijk; al wat er gebeurt — het is uit aandoening.*

Wij hebben onderscheidene vreemdelingen gesproken, die opgetogen waren van verbazing en verwondering op het zien van zulk een volk. Een onzer vrienden, den avond van dien zelfden dag in gezelschap, terwijl van onzen voortreffelijken volksgeest aller monden vol zijn, wordt door eenen zijner bekenden, een Fransman, uit den Schouwburg komende, die dus ook daar getuige was geweest hoe gedurende de vertooning zelfs van de staanplaats niet de geringste hoegenaamde ongeregelde uitdrukking of beweging werd vernomen, plotseling met drift omhelsd, met den uitroep: *« Que vous êtes heureux ! »*

De Schutterij te paard (ander gedeelte) den trein sluitende.

De optogt nu, onder de wederzijdsche tusschen Vorst en Volk onafgebroken voortdurend gewisseld wordende liefdeblijken (*), gekomen zijnde tot aan het *Instituut voor Blinden*, op de Heerengracht, werden de vorstelijke personen, en niet minder al de op dat punt tegenwoordig zijnde aanschouwers, op de verrassendste en aandoenlijkste wijze getroffen, door een triomfgezang; hetwelk, met muziek geaccompagneerd, hier door de, voor de ramen op eene rei geschaarde, Kweekelingen den voor het gesticht stilhoudende Prinsen en Hoogstderzelve Gemalinnen werd toegevoerd, terwijl op den gevel het, bl. 7 vermelde, opschrift prijkte.

Op het Koningsplein ging de optogt door eene, niet minder fraai in stijl en versiering dan de vroeger beschrevene triomfboog, aldaar opgerigte eereboog, ten opschrift voerende:

HET VADERLAND BEHOUDEN.

MET GOD EN ORANJE.

(*) De Prinsen waren meest den geheelen weg over in hunne rijdtuigen staande, en door wederkeurig minzame begroetingen, rondom en hoven zich, in alle rigtingen naar de hen omstuwende en uit alle vensters hen toejuichende aanschouwers, betoonden zij door eene zoo uitstekende geestdrift diep getroffen te zijn. — Wij hebben het gezegd: de hartelijkheid, het innige en het wezenlijk blijde, hetwelk alom uitstraalde, en als zich van aanschouwer tot aanschouwer gestadig verdubbelde, is niet met woorden uit te drukken.

Op den Singel gekomen zijnde voor het huis van den Wel Ed. zeer geleerden Heer ZILLESSEN, Rector der Latijnsche School, werden aldaar door eenige jonge Jufvrouwen, van uit de vensters, de vorstelijke personen met gebloemde bestrooid. In de Kalverstraat voor den beeldenwinkel van den Heer BOGGIA, was de voortreffelijk uitgevoerde buste van *Neêrlands* geliefden Koning met eenen frisch-groenen lauwerkrans gekroond.

Maar, in deze zelfde Kalverstraat, onder al het menigvuldige zielroerende, en bij aller hoog gespannen aandacht op de beide Prinsen en Hoogstderzelve Gemalinnen, mag welligt door slechts zeer weinigen zijn opgemerkt, hoe het geheel gezin van den Heer WESTERMAN, en deze onze verdienstelijke Dichter en Tooneelkunstenaar zelf, allen in diep rouwgewaad over het verlies van eenen zoon des huizes, als vrijwillig koninklijk Jager voor *Leuven* gesneuveld, zich op den stoep hunner woning hadden geplaatst, en aldaar zich beijverden om, ondanks dezen rouw, hunne hartelijke hulde te bieden aan den Vorst, wiens overwinningen, die zoon met zijnen eervollen dood had mede bezegeld.

Voor het huis van den Heer VAN EMBDEN, mathematisch en physisch Kunsthandelaar, steeg onverwacht voor de rijtuigen der Prinsen eene fraaije nationaal-kleurige luchtballon op, van onder welke een oranje-lintstrik prijkte. Tot bij het

Burger-Weeshuis gekomen, hielden HH. KK. HH. stil op het gezang der weeskinderen, die het eene wyl « *Wilhelmus* » aanhieven, en daarop nog het lied van den in dat gesticht opgevoeden Held, het « *Lied van VAN SPEYK* » zongen. De trein nu tot voor het huis van den Heer GORRI, Handelaar in albast-voorwerpen, enz. weder voortgegaan zijnde, werden door eenige aldaar zich verenigd hebbende dames de vorstelijke personen met bloemen bestrooid. Een weinig verder werden de Prinsen en Hoogstderzelver Gemalinnen verrast door de oplettendheid, welke de Heeren Kunsthandelaars, F. BUFFA EN ZONEN, gehad hadden, om het fraaije, wél bekende, door hen bezorgde, Portret ten voeten uit, van Z. K. H. den Prins van *Oranje* in volle huzaren-uniform, boven in den smaakvol versierden gevel van hun huis te plaatsen. Het portret zelf, in eene rijk vergulde lijst, was met eene groene draperie omhangen, en met een' lauwerkrans gekroond. De flankeurs, in de vervoering van het plotseling nog verhoogd gevoel, sloegen, onder het marscheren, met een luid « *houra!* » voor 's Prinsen beeldtenis het geweer aan, waarop nu hun jubelkreet door de geheele met den trein voorbijtrekkende menigte vrolijk en hartelijk werd herhaald.

Bovenal klom de volksgeestdrift tot eene welligt nooit gekende hoogte, toen de Prinsen met

Hoogstdezelve Gemalinnen op den Dam voor het paleis uitstapten, en onmiddellijk daarna zich op het balkon vertoonden. H. K. en K. H. de Kroonprinses had niet zoodra haren voet in het paleis gezet, of Hoogstdezelve vraagde met de aandoenlijkste belangstelling aan den Heer Burgemeester, « of er geene ongelukken onder het volksgedrang gebeurd waren? » van deze, nu ook door de overige vorstelijke personen ondersteunde, vraag niet afhoudende, vóór aan H. K. en K. H. deswege het geruststellend bericht werd gedaan.

Op het balkon zag men het duidelijk hoe de Prins van *Oranje* als door eenen verrassenden aanblik getroffen werd op het zien, niet slechts van de golvend zich heen en weder voortstuwend volksmenigte op het plein van den Dam, maar ook van de duizendtallen aanschouwers, in de vensters en op de daken, vooral op het dak en langs de buiten balustergalerijen der Nieuwe Kerk naast het Paleis. Ook Prins FREDERIK werd een oogenblik daarna dit laatste, metterdaad verwondering wekkend, schouwspel gewaar, en dacht nu het eerst zijnen Doorluchtigen broeder daarop opmerkzaam te maken, maar Hoogstdezelve, juist in dit oogenblik weder meer oplettend jegens de juichende en met de hoeden zwaaijende volkszee beneden, scheen, met eenen vlugtigen terugblik op het dak der kerk, vrolijk en kort tot Prins FREDERIK te zeggen: « *Ja, dat heb ik zoo even gezien.* » Onder

het daverend gejuich der van alle zijden, door de meer den weg bekortende dwarsstraten, Damwaarts gestroomde menigte, keerden nu de doorluchtige personen binnen het Paleis terug.

Aldra verspreidde zich de tijding, en verkreeg men de zekerheid, dat nog dien zelfden avond de Stads-Schouwburg door de beide vorstelijke paren met Hoogstderzelver gevolg zoude worden bezocht. Terstond stroomde nu ook de volksmenigte derwaarts, en schielijk was de gansche zaal met aanschouwers opgevuld; smaakvol versierd en verlicht, bood zij het verrukkend gezicht aan, van onze nationale kleuren zich strengelende onder die van het den vaderlande zoo dierbare Oranjehuis, waarbij een zestal schilden even zoo vele van 's Prinsen overwinningen verkondigden.

Het gansche, in de Schouwburgzaal verzamelde, Publiek gaf nu de doorslaandste blijken eener algemeen opgewekte levendige geestdrift. Een treffend gezicht, alleszins, was het, hier de Eersten van land en stad, met één zelfde doel, in hoog gespannen verwachting bijeen te zien. Zoodra de aankomst der vorstelijke personen slechts van verre merkbaar werd, stond alles eerbiedig overeind, en toen nu de beide vorstelijke paren in Hoogstderzelver loge verschenen, openbaarden zich de vreugdevervoering en het hartelijk gevoel niet slechts door het daverendst, algemeen gejuich, door de allerwege wapperend

wuivende doeken der dames en de zwaaijende hoeden der mans, maar ook door het gulhartigst en vrolijkst, groetender wijze, bewegen en herhaald toewerpen der handen. Zoodra was echter het bij de aankomst der doorluchtige personen aangeheven « *Wilhelmus* » niet geëindigd, of alles was eerbiedig stil. De doeken der dames, die eerst wuifden, zag men nu aan aller oogen, ook bij velen der mans. Deze vreugdetranen werden wel voornamelijk verwekt door de uitstekende minzaamheid, met welke de vorstelijke paren, en vooral H. K. en K. H. Mevrouw de Kroonprinses, de verwelkoming eener zoo uitgelezene volksschaar met wedergroete beantwoordden.

Bij het opgaan van den voorhang trad onze verdienstelijke Tooneelkunstenaar WESTERMAN op, en reciteerde eene zielroerend schoone verwelkoming. De aandoening, daardoor verwekt, werd nog verhoogd, doordien onze treffelijke Dichter in dit vers niet aan zijn vaderlijk gevoel vermogt te ontzeggen, te gedenken aan zijnen voor *Leuven* gesneuvelden zoon, en aan zoo vele andere in den jongsten strijd gevallen offers. Blijkbaar was deze hulde ook den vorstelijke paren bij uitnemendheid welgevallig.

Ook de voorstelling van het stukje, « *de Schutters in Garnizoen*, » trok zichtbaar de belangstelling der beide doorluchtige Prinsen en Hoogstderzelver Gemalinnen tot zich; het onder-

werp, reeds op zich zelven voor het tijdsgewricht gepast, werd des te treffender door de herinnering aan den gesneuvelden, zoo even gedachten jeugdigen Schrijver; terwijl aan het einde van deze voorstelling wederom den beide Prinsen eenige dichtregelen werden toegezongen, waarbij het noemen van Hoogstderzelver namen telkenmale gepaard ging met het luide hartelijk gejuich des geheelen Publieks.

Met genoegen werd het door ons opgemerkt, dat, ofschoon ons Publiek minder er aan gewoon zij, de vorstelijke personen in deszelfs midden te hebben, en ofschoon hetzelfde vooral dezen avond van de hoogste tot de benedenste volksklassen gemengd was zamengesteld, volstrekt niets werd geapplaudisseerd, dan wat op de Prinsen of op het koninklijk Huis toepasselijk was; terwijl het daarentegen ook geenszins ons ontging, hoe Z. K. H. de Prins van *Oranje*, bij sommige plaatsen in het stukje, waarin bijzonder *Hollands* roem werd verheven, ook op Hoogstdeszelfs beurt door eene openlijke toejuichende beweging jegens het Publiek aan dezen roem hulde deed. Onder anderen merkten wij dit op, bij de gezongen wordende regelen:

Wij volgen thans het glorieijke spoor,
 Het voetspoor van onze onversaagde vaadren;
 Zij gingen ons in moed en braafheid voor,
 Ons stroomt ook nog het zelfde bloed in de aadren.

Toen de beide vorstenparen nu den Schouwburg verlieten, verhief zich op nieuw het daverend

gejuich der ontzettende menigte, terwijl kort daarna bij den volksuitgang, als ware het, eene algemeene stilte heerschte, even alsof de genotene hart en zinnen streelende gewaarwordingen thans aller monden sloot. Niettegenstaande den alle verbeelding overtreffenden volkstoevloed werd dan ook de goede orde, zelfs in het geringste, nergens gestoord.

De vorstelijke personen keerden nu van den Schouwburg onmiddellijk naar het Paleis terug, waarbij HH. KK. HH. op het Koningsplein door de fraaije eereboog reden, welker metterdaad grootsche en fraaije verlichting eene treffende werking deed. Ook hadden over den geheelen weg, langs welchen het Doorluchtige Heldenpaar terug reed, verscheidene ingezetenen, reeds toen, de gevels hunner huizen smaakvol en sierlijk verlicht, hetwelk door de fraaije weersgesteldheid nog werd begunstigd, zoodat alles zich vereenigde om dezen heugchelyken dag door eenen allerschoonsten avond te bekroonen.

Des Zondags daaraanvolgende woonden HH. KK. HH. de Prinsen en Prinsessen de godsdienst-oefening bij in de *Nieuwe Kerk*, onder het gehoor van D^s VAN MEETEREN, die tot Tekstwoorden had gekozen uit JOANN. XVI: 32, het tweede gedeelte: « *Ende (nogtans) en ben ick niet alleen: want de Vader is met my.* » Vóór werd gezongen uit *Gez.* LXXXVIII: 1, 3, 8 en 9. Tusschen de dienst: *Ps.* CXLVI: 3. Ten slotte, *Gez.* LIII: 3.

In de Kerk heerschte onder de talrijk opgekomen schare eene zoo diep eerbiedige stilte, alsof men het eenen iegelijk kon aanzien, dat hij innerlijk God dankte voor het bijzijn van den Redder des vaderlands. Treffende was ook het zeer zachte psalmgezag, alzoo de eerbiedige aandoe-ning de stem schier doofde.

Na de Kerk vertoonden zich nog wederom de Prinsen en Hoogstderzelver Gemalinnen, zoo men ons verzekerd heeft, twee malen (wij zagen het ééns) op het balkon, als ware het voor hen eene behoefte, om in deze oogenblikken het hun eeren- de en lievende volk onmiddellijk nabij te zijn.

Op dezen dag werd ook de komst van den Va- der des vaderlands, *Neêrlands* wijzen en goe- den Koning, met een alle beschrijving te boven- gaand gevoel door de geheele groote bevolking te gemoet gezien. Eene tallooze schaar begaf zich nu den beminden en geëerden Monarch te gemoet langs den Nieuwendijk, waar nu insge- lijks de huizen op het luisterrijkst met groene kransen, vlaggen en allerlei decoratiën waren ver- sierd, en welken weg, als zijnde de gewone en kortste, ZIJNE MAJESTEIT uitdrukkelijk verklaard had te zullen nemen. En wie onzer beseft hier niet wederom 's Konings hartewensch om, even als een vader die zijne kinderen bezoekt, zijn getrouw volk, zonder praal of ceremoniën, te naderen.

Treffend was het ook, te zien hoe de, van

den Dam af aan, den geheelen Nieuwen- en Haarlemmerdijk vervullende volksschaar uit allen rang en stand, te voet en te paard, en met menigte van rijtuigen, tot zelfs buiten de Haarlem- mer Poort uitvloede, en aldaar reikhalzende 's Konings komst te gemoet bleef zien. Omstreeks half drie ure ontdekte het van oogenblik tot oogenblik over den weg uitvorschend gezigt, plotseling, op geringen afstand eene buitengewo- ne beweging als voorbode van 's Konings aanna- dering. Kort daarop reed dan ook Zijne Ma- jesteit met 's Lands geliefde Moeder, *Neêrlands* hartelijk beminde en geëerbiedigde Koningin, Prins en Prinses ALBERT van *Pruissen* en Hoogst- derzelver Hofstoet door de, zijnen Heldenzones opgerigte, triomfhoog en te midden van het al- hier en binnen de stad, te wederzijde van weg en straten zich scharende (*), en in de hoogste geestvervoering Hem en geheel het koninklijk Ge-

(*) Dit zich ter wederzijde der straten scharen der ontzeten- de volksmenigte, ten einde 's Konings rijtuigen den weg ge- heel vrij te laten, verdient des te meer onze opmerking, de- wijl Z. M. Hoogstdezelfs uitdrukkelijken wil had te kennen gegeven, dat geen hoegenaamd verbod van rijden, gaan of staan langs den door Hoogstdenzelven te nemen weg, zoude ge- geven worden. En niettegenstaande derhalve te dezen geene, anders bij dergelijke gelegenheden gebruikelijke, maatregelen waren verordend, was de eerbied en de orde zoo groot, dat van de duizenden aanschouwers een ieder scheen te wedijveren om elke hindernis op 's Konings weg te voorkomen.

zin huldigende Volk, terwijl de landsvaderlijke Monarch, zijne koninklijke Gade en het jonge vorstelijke Paar, voor zoo veel de snelle rid slechts toeliet, met minzame begroetingen uit het portier der koets het gejuich of liever de eerbiedige en hartelijke verwelkoming der menigte beantwoordden.

Eene tallooze menigte ijde nu den stoet door de Haarlemmer Poort na, ten einde langs de bekende kortste wegen nog gelijktijdig met denzelven op den Dam te zijn, hetwelk aan zeer velen, en ook aan ons, naar wensch gelukte. Hier zagen wij geheel het koninklijk Gezin op het, welligt slechts ééne minuut bevorens door Hoogst-hetzelve betreden balkon, en voorzeker zullen wij niet trachten den indruk te beschrijven, welken dit heerlijk schoone schouwspel op ons, en blijkbaar op de duizendtallen des zaamgevloeiden volks te weeg bragt. Wij zagen den Koning in een bijzonder gesprek met den Erfprins; en aan Zijner Majesteits en 's Prinsen gebaren, men duidde het ons als welligt eene vermetelheid niet euvel, meenden wij te moeten opmaken, dat de Koning met het hartelijkst en levendigst gevoel tot zijnen doorluchtigen, hier voor het oog des volks hem eerbiediglijk en toestemmend aanhoorenden Zoon moet hebben gezegd: *« Zie hier nu, WILLEM, waar gij onder uwe wezenlijke vrienden, onder uw eigenlijk getrouw en liefhebberend Volk zijt ! »*

Het koninklijk Gezin toefde te dezer gelegenheid, wel niet lang genoeg voor de belangstellende begeerte des volks; dit ware eene volstreckte onmogelijkheid: maar toch eene zoo geruime wijl op het balkon, dat de aanschouwer met innig gevoel aan al deszelfs leden, aan Koningin en Prinsessen, in het bijzonder ook aan Prins ALBERT en aan 's Konings geliefde Dochter, van ouds onze dierbare Prinses MARIANNE, harten- en oogenlust kon weiden.

Den volgenden dag, Maandag, verleende Zijne Majesteit eene publieke audientie, die zich als bij uitnemendheid luisterrijk kenmerkte. Ieder gevoelde zich innig verheugd, den Vader des vaderlands te mogen geluk wenschen, zich met zijn dierbaar Gezin behouden in zijne hoofdstad te bevinden. Ofschoon bij audientiën geene ongewone zaak, was het echter thans alsof in de groote voorzaal het, onder de talrijke de toelating ter audientie verbeidende menigte, als ware het, familiaar, nu en dan, tusschen door, heen en weder gaan der doorluchtige Prinsessen, den onwillekeurigen indruk maakte, van zich als in den schoot eener vertrouwelijke familie te bevinden, en voorzeker laat deze, dus opgemerkte, omstandigheid, bij menigeen, onder het zoo vele aangename, nog de streelendste herdenking na.

Middelerwijl 's Konings audientie bezochten H. K. en K. H. de Kroonprinses met de overige doorluchtige Prinsessen het *Instituut voor Blinden*,

terwijl van hunnen kant, de Prinsen FREDERIK en ALBERT de Werf en vervolgens de Sluis van den oostenlijken Havendijk bezigtigden.

Eerst ten zes ure eindigde de audientie, en kort daarna begaf zich Z. M. met de geheele koninklijke Familie naar den Stads-Schouwburg. Ook hier leverde het geheel eene herhaling op van den vorigen Zaterdag-avond; de zelfde hulde, de zelfde betamelijkheid, de zelfde orde, met één woord: de eigene geestdrift en hartelijkheid, in dien mogelijk met eenen nog hooger tint van eerbied, gewekt door de tegenwoordigheid van het koninklijke Paar, zich uitende in de jubelkreeten eener gevoelvolle en onbedwongene vreugde. Bij 's Konings komst, te gelijkertijd met die des koninklijken Gezins, ging er in de geheele vol gedrongene Schouwburgzaal een daverend gejuich op, waarop plotseling eene diepe stilte volgde; en uit die stilte ééne enkele heldere krachtvolle mannenstem: « *God zegen den Koning en zijn Huis!* » Deze stem werd door geheel het publiek herhaald, en nogmaals volgden eerbiedige stilte en orde.

De hartelijke welkomstgroet door den Heer ROEBOL aan HH. MM. en het Doorluchtig gezin toegevoerd, deed weldra op nieuw de zaal door het levendigst gejuich daveren, en werd door de vorstelijke personaadjen, blijkbaar, met minzaam welgevallen aangenomen, even als de voorstelling der beide ten tooneele gevoerde stukjes,

de Schutters in Garnizoen, en de Roem van twintig Eeuwen, tot welk laatste de decoratiën allerluisterrijkst waren verordend.

Het koninklijk Gezin nam daarop van het publiek, op eene hartelijke wijze, voor dien avond afscheid, en door de luide zegenbeden der juichende menigte begeleid, verliet Hoogsthetzelve den schouwburg, om een gedeelte der sierlijke en prachtvolle illuminatie rond te rijden. De stoet trok te dien einde over de Leydschestraat, langs de Keizersgracht, alwaar de vorstelijke personen de heerlijke en smaakvolle illuminatie van den Heer Staatsraad Burgemeester met bijzondere opmerking aanschouwden; vervolgens reed de trein over de Magerebrug langs de Muiderstraat, voorbij de beide synagogen, over de Nieuwe Heerengracht, alwaar het koninklijk Gezin de luisterrijke en sierlijke verlichtingen ten huize der Heeren WISELIUS, Directeur van Politie, DE VRIES, WILKES en anderen, als ook bij het Dok de heerlijk verlichte woning van den Heer Directeur ROCHUSSEN, bijzonder opmerkten; van daar vervolgens rijdende naar den Buitenkant langs de Kweekschool voor de Zeevaart en Zeemans-Hoop, die beide, en vooral het laatste, de allerschitterendst prachtige en fraaije illuminatie aanboden; verder langs de Geldersche Kade, den Kolveniers Burgwal, alwaar het Museum, en vooral het huis van den Heer Baron VAN SLINGELAND, de attentie der vorstelijke personen tot zich trokken; voorts over de Halvemaansbrug langs den

Binnen-Amstel, de Heerengracht tot aan de Leydschestraat aldaar door de eerepoort op het Konings-Plein, den Heiligen Weg, de Kalverstraat naar het Paleis terug; alles zonder eenig hoege-naamd escorte (*).

Allerwege langs dezen weg hadden zich de bewoners op de stoepen hunner geillumineerde huizen geplaatst, het koninklijk Gezin juichend begroetende, zoodat men, als ware het, eene herhaling van der Prinsen *plegtigen intogt* bijwoonde. Op de Keizersgracht ontging het der menigte niet, dat de Heer Staatsraad Burgemeester en zijne familie, toen de trein aldaar voorbij reed, in hunne koets zich achter aan 's Konings hofstoet aansloot.

Met hartelijk warm gevoel werd de achtbare eerste Magistraat der stad en diens gezin daarbij door de burgers toegejuicht en verwelkomd. Men wenschte luide zich geluk: « *Met zulk eenen Koning! en met zulk eenen Burgemeester!* »

Op den Amstel werd het vorstelijk Gezin blijkbaar aangenaam verrast, door een vreugdevuur op het water zoo als overigens fraai verlichte jachtjes, prachtsloepen, enz., nog eenen nieuwen luister bijzetterden aan de groot-

(*) Men zegge niet: « Er reed toch een Schutter te paard vooraf, » want deze was een der, dat korps uitmakende, Heeren, wiens diensttijd geëindigd was, en die verzocht had de eer te mogen hebben, den bepaalden weg aan te wijzen.

sche en schoone illuminatie, welke wij te vergeefs in al hare bijzonderheden zouden pogen te beschrijven. Genoeg zij het deswege aan te merken, dat *al* de ingezetenen, ieder naar zijne bijzondere wijze, wel onderscheiden in smaak en zinrijke versieringen, maar gewisselijk met ééne zelfde hartelijkheid en vreugde, zich om het zeerst beijverden, om door chassinetten, decoratiën, dikwerf zeer vernuftig bedachte versieringen, door dichtregelen en spreuken, enz., het heugchelijk illuminatiefeest te viëren (*).

Ter staving van het hier aangevoerde, mogen de volgende voorbeelden strekken, meestal door ons zelve, op den avond der illuminatie, aange teekend of afgeschreven:

Op de Heerengracht.

Bij den Heer H. H. KLIJN. Fraaije groote vlag met de afbeelding der beurs; tot bijwerk de hoorn des overvloeds, *Mercurius*, *Neptunus*, enz.

Bij den Heer Fraaije naald, waar tegen wapenrok, helm, enz. als romeinsche trophee; op het voetstuk, de woorden: HASSELT. LEUVEN.

(*) Tot zelfs in verst gelegene achterstraten, in de steegjes, enz., was alles met kroonen van groen loof, oranjeleurig papier of lint, versierd en des avonds verlicht.

Boven de naald prijkte het Hollandsche Wapenschild met den Leeuw, hetwelk alles eene fraaije decoratie en illuminatie vormde (*).

Bij den Heer J. H. VAN BEEK. Twee chassinetten; een, met de woorden:

HULDE AAN DEN VELDMAARSCHALK EN OPPERBEVELHEBBER VAN HET LEGER.

En het andere:

WEGENS DE ROEMRIJKE OVERWINNING, BEHAALD TE HASSELT EN LEUVEN, IN DEN TIENDAAGSCHEN STRIJD, DE EERSTE DAGEN DER MAAND AUGUSTUS 1831.

Bij den Heer VAN ROSSUM.

Door moed, beleid en trouw heeft Nassau's stam bewezen,
Den hechten steun te zijn van 't vrije Nederland,
Van daar de vreugdekreet bij hunne komst gerezen:
Oranje leev' en heersch', dan houdt 's lands glorie stand.

Bij Mevrouw Wed. DE BURLET.

Dank zij den edlen Held, wiens krijgsbeleid en moed
Onze eer gewroken heeft op 't belgisch moordgebloed!
Kroont Nieuwpoort Maurits roem in 's lands historiebladen:
Het siddrend Leuven tuigt van Willems wonderdaden.

(* Wij zullen de ons nog ontbrekende namen zoo veel doenlijk opsporen, en in een Naschrift opgeven.

In de Kalverstraat.

Bij den Heer Boekverkooper MULLER. Een fraai chassinet, voorstellende den Nederlandschen Leeuw, op wien het Alziend oog afstraalt, en die, in eene klaauw de grondwet en onze nationale vlag gevat houdende, aan zijne zijde een schild bewaakt, waarop men leest:

HOUTHALEN, HASSELT, LEUVEN.

Ter regterzijde van het chassinet het volgende vers:

Hast Du einstens geleert die Schaal der bittersten Wermuth,
Trinke, mein König, den Kelch himmlischer Wonne dafür.
Siehe, es reichen ihn Dir die Siegesumkränzeten Söhne,
Die, mit dem Volke vereint, rächten des Vaterlands Hohn.
Höre den Jubel der Menge die Dich als Retter begrüßet,
Weile noch lange bei uns, Gott sei Dein Schild und Dein Lohn.

En ter linkerzijde:

De Leeuw rijst na den strijd, en houdt in forsche klaauwen,
De grondwet en de vlag, zoo schendig aangerand.
Hij rust, maar sluimert niet, en zal in 't felst benaauwen,
Weér veil'gen 't heilig erf van 't oude vaderland.

Bij den Boekverkooper DE GREBBER.

De erkentlijk juichende Amstellaar,
Ontvangt het vorstlijk heldenpaar,
En dankt het schittrendst roemgenot,
Aan eigen zwaard, Oranje en God.

Bij den Boekverkooper GUYKENS.

De glorie volgde Oud-Hollands vaan,
Eene eeuw van roem is opgegaan,

O God! klink nu het zwaard in schêe,
Schenk Holland thans een' eeuw van vreed,
En spaar tot heil des volks en troons,
Den Koning met zijn dappre zoons:
Oud-Holland bloei! de vijand beev'!
Vivat! Oranje en Nassau leev'!

Bij den Heer

Wees welkom dierbaar Vorst, wees welkom dappre strijder!
Het Amsterdamsche volk groet u als 's lands bevrijder.
Gij hebt uw roem gestaafd, gewroken Hollands eer;
Het dierbaar vaderland vond onder Leuven's wallen,
Waar gij der Belgen trots in 't niet terug deed vallen,
Den Held van Quatrebras met nieuwen luister weêr.

Bij den Kunsthandelaar BUFFA, bij de St. Luciënsteeg. Chassinet, verbeeldende: de geheele koninklijke Familie, waartoe gebezigd was de bekende plaat, fraai gekleurd en in eene glansrijke lijst gevat. Deze dus geïmproviseerde decoratie deed eene uitstekend treffende werking.

Op den Nieuwendijk.

Bij den Heer A. D. BRUNE onderscheidde zich eene fraaije vlag, blijkbaar uit een vroeger tijdperk; maar in kleuren, schilderwerk, verguldsel, enz., nog schier in hare oorspronkelijke frisheid bewaard. In het midden derzelve zag men 's Konings beeldnis aan eenen lintstrik afhangende van eenen arm, uit eene wolk voortkomende, en welker hand een zwaard hield gevat. Tevens vertoonde deze vlag het beeld van

den Hollandschen Leeuw, onder eenen oranjeboom, met de zinspreuk:

ONDER UWE SCHADUW RUST IK VEILIG.

Bij den Winkelier JORRIS. Een groot schild ter midden van twee kleinere, van welke dat ter linkerzijde het opschrift had:

O eedle Frederik! uw beleid,
Uw moed, trouw en goedhartigheid,
't Schenkt al u achtig in dit leven.
Keer roemvol in ons midden neêr,
Gezegend zij uw zwaard en speer,
Zie eeuwig u geluk gegeven.

Het schild ter rechterzijde prijkte met deze dichtregelen:

Lof gij, Oranje's dappre Held,
Gij overwont met roem in 't veld,
Schonkt lauwrên aan uw trouwe scharen;
Gij vestigt troon, en schraagt den troon,
Ons aller hulde zij uw loon;
Ja, zie uw dierbaar leven sparen.

Het middenschild voerde ten omschrift de woorden:

HULDE AAN KONING EN VADERLAND.

Op den Zeedijk.

Bij den Heer W. VERMEER.

Een traan vloeyde uit ons oog, en Hollands bloed door de adren;
Een dankbaar vreugdgevoel zoo luid ter borst ontsneld,
En 't duizendwerf hoerêe! toen men den Prins zag nadren,
Verdreef der twijfling loon, geworpen op dien Held.

Oranje! dat hij leve! die 't krijgswaard opgeheven,
 Aan 't hoofd der heldenschaar, zoo roemrijk overwon;
 Met God en 't dapper volk, de muiters heeft verdreven,
 En 't licht weêr schitteren deed van Neêrlands gloriezon.

Bij den zelfden.

Wisch uit den hoon, den smaad op Neêrlands Held geworpen,
 Meld Hasselt! Leuven! melt het Brabands steden, dorpen,
 Hoe Willem van Oranje voor 't dierbaar vaderland,
 Als eenen Maurits streedt, den Belg ten eeuwgen schand,
 Ja, d'ouden roem behaalde, aan 't hoofd van Hollands dappren.
 Juicht stadgenooten! Juicht! laat vlaggen, wimpels wappren!
 Oranje streed met God! ons wapen en ons staal,
 Verdreef het muitrenrot, schonk ons de zegepraal.

Op de Schippersgracht.

Bij den Heer LANIUS, Schoolonderwijzer.

Zoo wil een dankbre stad de liefde en trouw vergelden,
 Des Prinsen van Oranje en zijne dappre helden.
 De Vorst, afkeerig van het bloedig oorlogswaard,
 Heeft met voorzigtigheid het zwijgen lang bewaard,
 Maar 't voorwaarts! was door hem ook naauwlijks uitgesproken,
 Of 's muiters laf gesnoef was glorierijk gewroken.
 Oranje, wiens beleid op nieuw zoo veel vermogt,
 Blijft eeuwig aan het lot van Nederland verknocht!

In de Korte Keizersdwarstraat, N°. 6.

't Voorwaarts! te gebieden,

Was des Konings pligt.

Muiters te doen vlieden,

Viel den Prinsen ligt.

Lof, die dapper streden!

Lof de schutterij!

Door hun moed is heden,

Holland sterk en vrij.

Op de Utrechtschestraat.

Bij den Heer H. O. SCHAKEL.

Als 't muitend rot de klaauwen slaat,
 Naar Vader Willems kroon,
 Straft Neêrlands volk dien euvelmoed,
 Geleid door 's Konings Zoon.

In de Vijzelstraat.

Bij den Winkelier MIENEKES.

Ter leering, Vorsten van Euroop,
 Bid ik u, komt en ziet,
 Getrouwer, braver Vorst en volk,
 Vindt gij op aarde niet.

Bij den Boekverkooper WILLEMS.

Europa blik op ons, op Neêrlands dierbre telgen,
 Op den Oranjeheld, wiens blinkend krijgshelmet,
 Zoo schitterend in den strijd — den menschontaarde Belgen,
 Zoo dapper als vol moed, heeft paal en perk gezet.

Wisch uit, o Amstellaar! den hoon, op hem geworpen,
 Wat ons zijn Heldenarm op nieuw toonde in den strijd,
 Vermeldt langs Brabands grond, die steden en die dorpen:
 « Zijn hart was niet ontaard, maar 't vaderland gewijd.»

Wij huldigen den Vorst, nu hij in onze wallen,
 Getuige is van de vreugd, die ons de borst ontzwelt;
 En zweren, klimt de nood: dan met die duizendtallen,
 En met Oranje aan 't hoofd, naar de oude grens gesneld!

Ja, 't Hollands hart herleeft, gevoelt zich hoog in waarde;
 Het vaderland zij klein, maar eendragt maakt het groot,
 Des Konings troon staat vast; wat troon zoo hecht op aarde?
 En onze leuze zij: Getrouw tot in den dood!

Op het Rokin.

Bij den Boekverkooper H. MOOLENIJZER.

Der Drukpers vrijheid, hier in bloei,
Roept luide uit dees verlichte woning:
Dat onze letterroem steeds groei,
God zegen' Vaderland en Koning.

In de Lange Leydsche Dwarstraat.

Bij den Heer WITSEN GEYSBEEK.

Gesteund door 't vorstlijk Broederpaar,
Staat Willems troon onwankelbaar,
En in onze eendragt vindt hij magt:
God zegen' hem en zijn Geslacht!

Doch waar zouden wij eindigen, indien wij al het schoone en grootsche, al het om deszelfs hartelijke eenvoudigheid treffende, al het merkwaardige van deze, naar het getuigenis van hoogbejaarde lieden, bij menschenheugenis onovertroffene feestverlichting — gesteld, het ware ons mogelijk geweest, het alles behoorlijk gade te slaan — wilden beschrijven? Wij zouden eenige boekdeelen noodig hebben. Het volgende zij dus hier nog aangestipt:

Op de Heerengracht niet verre van de reeds vermelde smaakvolle illuminatie van den Heer Burgemeester, zagen wij een fraai chassinet, met de woorden:

HIJ KWAM, HIJ ZAG, HIJ OVERWON.

De illuminatie, op deze zelfde gracht, en insgelijks op de Keizersgracht nabij de Spiegel- en Leydschestraten was bij uitnemendheid fraai en prachtig.

In de Kalverstraat nabij den Dam, waren de koffijhuizen en societeiten, vooral de societeit *Doctrina et Amicitia*, en het regt tegenover staande koffijhuis ALLEBRANDI, in eenen uitnemend goeden smaak, grootsch en schoon verlicht en versierd. Ook was inzonderheid het oude fransche koffijhuis (dat van den Heer GUYKENS), het hôtel van den Heer PETER en talloze anderen, met prachtige decoratiën, op het luisterrijkst versierd.

Op den Nieuwendijk was inzonderheid de manufactuurwinkel van den Heer SINKEL, op het allerfraaist en smaakvol versierd met draperiën en groen, hetwelk aan de schitterende illuminatie eene treffende werking bijzette.

Bij den Heer KLEEMAN, koninklijk Instrumentmaker, onderscheidde zich eene uitnemend sierlijke, luisterrijke en smaakvolle geveldecoratie van vlaggen-guirlanden, draperiën en groen.

Op den hoek der Martelaarsgracht telden wij in het schitterend illuminatielicht aan drie huizen gezamenlijk vijftien of zestien groote en allerprachtigste vlaggen.

Luisterrijk was ook vooral dit einde der Heerengracht van de Brouwersgracht af, wij onderscheidden nog bijzonder de fraaije illumina-

tie van den Pruissischen Consul den Heere VAN BEEK VOLLENHOVEN; trouwens, alles was allerwege schoon en prachtig bij de voornamen, welmeenend eenvoudig bij de minder en minvermogenden, treffende blijken dragende, hoe ook bij deze laatsten de geestdrift voor 's lands roem en geluk, gepaard met eerbied en liefde voor *Oranje*, het vernuft tot de aardigste vindingen had gescherpt. Maar, en hiermede besluiten wij ons verslag van deze illuminatie, allerprachtigst was de verlichting en het concert in den vauxhall van het *Park*. Snaarspel, blaasinstrumenten en zang overtroffen zich, om den heugchelijksten dag op eene waardige wijze door het schoonste avondfeest te bekroonen, tot hetwelk men gehoopt had, welligt een deel des koninklijken Gezins, althans onze heldenmoedige Prinsen te hebben mogen tegenwoordig zien.

In eene tusschenpauze van het concert werden de prachtigste en kunstrijk smaakvolle egyptische verlichtingen afgestoken, van welke velen, met zinspelende decoratiën en inscriptiën, aller bewondering wekten, en zoo mogelijk het innig blijde hartgevoel nog verhoogden.

Den volgenden dag, Dingsdag 20 September, maakten de onderscheidene burgerlijke en militaire hooge Beambten bij H. M. de Koningin en bij HH. KK. HH. de Prinsen en Prinsessen hunne opwachting, en ontving nog Z. K. H. de Prins van *Oranje*, bijzonder de Heeren Officieren

der schutterij en milicie in audiëntie. Daarop vereerden HH. KK. HH. de Prinsessen en Z. K. M. Prins ALBERT van *Pruissen*, den Heer VAN OVERMEER FISCHER, met een bezoek ten zijnen huize, ten einde diens uitmuntend kabinet van Japansche zeldzaamheden te zien. De vorstelijke personen werden hier, behalve door de bewoners, opgewacht door eenige jonge meisjes en jongelingen, die aan HH. KK. HH. fraaije bloemruikers ter hulde bragten, hetwelk door Hoogstdezelfen met blijkbare welwillendheid werd opgenomen, zoo als ook de kostelijke Japansche verzameling door de doorluchtige Vorstinnen en den Prins met belangstelling en genoegen werd bezigtigd. Minzaam namen daarop HH. KK. HH. afscheid van des Heeren FISCHER's gezin, en van het aldaar bijeen gekomen jeugdig gezelschap, wordende dit hoog bezoek door hen allen met de streelendste aandoening herdacht.

Vervolgens bezochten de vorstelijke personen andermaal het *Instituut voor Blinden*, het *Museum van Schilderijen* en het *Burger-Weeshuis*.

Des avonds vereerde het koninglijk Gezin den Franschen schouwburg, met Hoogstdezelfs tegenwoordigheid. De zaal, geheel vol gestroomd door een uitgelezen Publiek, op het smaakvolst en sierlijkst verlicht, leverde een allerschitterendst gezigt op.

Ons kwam het niet onopmerkelijk voor, dat

hier, waar *geheel* de zaamgevloeide menigte grootendeels uit de aanzienlijkste en overigens uit de meest beschaafde volksklassen bestond, een levendig gejuich, even luide, ja even daverende als in den stads-schouwburg, de zelfde vreugdvervoering en geestdrift kenschetste. Dat de voorstelling — ZAMPA, *ou la fiancée de marbre* — even schitterende werd opgevoerd als die van maandag in den hollandschen schouwburg, en dat de toejuichingen ter verwelcoming van HH. MM. en HH. KK. HH. de Prinsen en Prinsessen, even hartelijk en levendig waren als daar, dit zullen wij wel niet behoeven te verzekeren.

Den volgenden morgen, van Woensdag 21 September, was op den Dam en rondom het paleis, en niet slechts in alle vensters der hetzelfde omgevende huizen, maar tot op de daken, de toevloed der volksschare ontzettend, om de groote wapenschouw door Zijne Majesteit over de schutterij, het escadron schutters te paard en het depôt-bataljon der tweede afdeling, te zien houden. Vergezeld van den Prins van *Oranje*, de Prinsen FREDERIK en ALBERT, inspecteerde de Koning bataljonsgewijze deze krijgsmagt, waarop Hoogstdezelve zich met de drie Prinsen voor het paleis plaatste, en de gezamenlijke troepen voor zich liet defileren, welk metterdaad luisterrijk schouwspel ook door Hare Majesteit en de Prinsessen van op het balcon

werd aanschouwd. De schutterij en het depôt-bataljon der nationale militie werden gecommandeerd door den Kolonel-Kommandant der Amsterdamsche schutterij HODSHON.

Bij deze inspectie waren tegenwoordig de Luitenant-Generaal Baron TINDAL, Kommandant der eerste groote militaire divisie, de Generaal-Majoor Baron DE PERPONCHER, provinciaal Kommandant, benevens verdere hooge Beambten (*), en de Generaal-Majoor HUBNER, plaatselijk Kommandant van *Amsterdam*.

Na het defileren begaven zich Zijne Majesteit en Hoogstdeszelfs drie doorluchtige Zonen terug in het paleis en verschenen als nu insgelijks op het balkon. Iedere beschrijving schiet te kort, om 's volks geestdrift op dit gezicht ook slechts eenigermate af te schilderen. Verdoovend, in den letterlijken zin, was het jubelend gedruisch,

(*) De Luitenant-Generaal Baron VAN GEEN, alhier met verlof zijnde, woonde dus de wapenschouw niet bij. Gedurende dezelve van het paleis komende, werd zijne Excellentie in de Kalverstraat herkend, en terstond met vreugdegejuich door een aanzienlijk Publiek omstuwd, te levendiger, dewijl men den Zondagavond te voren, toen deze 's lands heldhaftige verdediger zich een oogenblik, in burgerlijke kleeding, in *Frascati* vertoonde, uit eerbied voor zijn incognito, zich alle openlijke huldiging had moeten ontzeggen. Thans leverde zij het ondubbelzinnig bewijs op, hoe de gewigtige door dezen ervaren legerhoofd den lande bewezen diensten door Amstels burgerij dankbaar worden erkend.

en, niet bijzondere personen, maar geheele volks-massa's verdrongen zich onderling, om het zoo zeer geëerbiedigde als innig geliefde koninklijk Gezin te aanschouwen, hetwelk eene geruime wijl geheel digt omstuwd was door de Hoogsthet-zelve huldigende menigte, terwijl de vorstelijke personen met de innemendste minzaamheid 's volks geestvervoering beantwoordden.

Des middags was er groot diner ten hove.

Des avonds bezochten HH. MM., benevens geheel het koninklijk Gezin den stads-schouw-burg; 's volks geestdrift kenmerkte zich wederom door het hartelijkst gevoel en door eerbiedige, hoezeer ook luide daverende, vreugde. Zij steeg tot eene waarlijk hemelsche verrukking, toen, tusschen de beide stukken dezer allerschitterendste en door de schoonste hulde-zangen voor de koninklijke Familie afgewisselde, representatie, het *Volkslied* van den Dichter, Ridder TOLLENS, door den Heer VRUGT werd gezongen. Parterre en loges, alles rees van deszelfs zitplaatsen op. Het parterre aan de spelers den rug keerende, en overeind staande, naar de vorstelijke personen gewend, herhaalde het geheele publiek dit gezang onder vreugdetranen en onder de verrukking van het zaligst, verhevenst gevoel. Deze geheele schouwburg-avond leverde eene aaneenschakeling op van de voor ziel en zinnen meest streelende innige gewaarwordingen tusschen Volk en Vorsten, nu eens zich ontboe-

zemende door druischende jubelkreten, dan weder zich openbarende door de stille hulde van den diepsten eerbied en van de warmste hartelijkste liefde. Onvergetelijk blijft deze avond in het harte gegrift van elk, die zoo gelukkig was denzelfen te genieten. In Amstels geschiedrollen zij hij geboekstaafd met onvergankelijke gouden letteren!

Des Donderdags morgens, 22 September, deed het geheele koninklijk Gezin een watertogtje naar *Zaandam*, hetwelk op eene onweêrstaanbare wijze de treffendste herinneringen aan *Hollands* alouden en onsterfelijken roem heeft opgewekt. De Prinses van *Oranje* had, namelijk, de overige leden der koninklijke Familie genoodigd in het, eenmaal aldaar door haren doorluchtigen voorzaat, Czaar PETER de *Groote*, bewoonde huisje, hetwelk de Koning, in der tijd hetzelfde aangekocht hebbende, der Princesse ten geschenke had gegeven, ter gelegenheid der geboorte van Hoogstderzelve tweeden zoon, Prins ALEXANDER, op den 2den Augustus 1818.

Wijders waren door H. K. en K. H. ten zelfden einde genoodigd de Heer Staatsraad, Burgemeester van *Amsterdam*, en den Heer Kolonel der Amsterdamsche schutterij. Voorts de Heer Gouverneur van *Noord-Holland*, de Heeren Generaals Baron TINDAL en Baron DE PERPONCHER, de Schout bij Nacht LANTSHEER, Kommandant van het departement van Marine, de Kapitein-

Luitenant Adjutant, VAN OMMEREN, de Heer fungerende Burgemeester en de Heer Kommandant der schutterij van *Zaandam*, en eindelijk de Heer A. VAN DER HOOP, door H. K. en K. H. verzocht het toezigt over de beschikkingen tot dit feest op zich te nemen.

Tusschen acht en negen ure begaf zich de Koning met H. M. de Koningin en de doorluchtige Familie, benevens de verdere genoodigden, bij de Nieuwe Stads Herberg aan boord van de stoomboot de *Mercurius*. Vergezeld van de groote koninklijke sloep der Marine, bragt dezelve het vorstelijk en verder hoog aanzienlijk gezelschap over naar *Zaandam*, terwijl bij tusschenpozing, door het daartoe, en om onder het dejeuner te musiceren, zich aangeboden hebbende muziek-korps onzer schutterij, eene keurmuziek werd uitgevoerd.

Bij den overtocht werden de beide bodems door de talrijke schepen in het *IJ*, allen met vollen zwier van wimpels en vlaggen prijkende, met eerschoten begroet, waarbij tallooze sierlijk vlaggende kleinere vaartuigen heen en weder stevenden. Te midden van dit geheel eigen tooneel verhief zich statig het vol vlaggende, fraaije, onlangs van *Batavia* gekomen schip, de *Admiraal de Ruijter*, en trok in het bijzonder aller oplettendheid tot zich. De overtocht geschiedde in ongeveer een uur tijds. Bij de aankomst te *Zaandam*, werd het koninklijk Gezin opgewacht en verwel-

komd door eene deputatie uit de stedelijke Regering, waarna een zestal jonge meisjes, uit de aanzienlijkste familiën, aan hetzelfde bloemruikers aanboden, waarbij eenige toepasselijke dichtregelen aan H. M. de Koningin gerigt, door eene dier meisjes werden uitgesproken, terwijl de toegevoelde menigte door gejuich hare vreugde te kennen gaf. Op verscheidene punten, behalve bij den ter aankomst opgerigten steiger, verhieven zich fraaije eerebogen; de talrijke molens waren smaakvol versierd, terwijl eene ontelbare menigte Zaandamsche boeijers en speeljagten, met allerlei vlaggen prijkende, in eene lange reig geschaard, voor de stad bleef liggen. Treffend was metterdaad der ingezetenen vreugde, dat ook zij in het geluk mogten deelen, het koninklijk Gezin in hun midden te zien. De jubelkreten deden de lucht daveren, maar ook hier bleef alles uitmuntend geregeld en betamelijk.

Na bezigtiging der Grootte Kerk en van het in dezelve geplaatste schilderij, voorstellende het inwendige van dat gebouw, tijdens de overstrooming in Februarij 1825, en na door de eerwaarde leden van den Kerkeraad en door de Leeraars der Hervormde en Roomsche-Katholieke Gemeenten, binnen de kerk, verwelkomd te zijn, begaf zich het hooge Gezelschap naar het logement *den Otter*, ter bezigtiging eener belangwekkende antiquiteit, toebehoorende aan den Heer K. MUL, zijnde, namelijk, het prachtdeksel

der sarkofaag van diens voorzaat, den te *Kopenhagen* gesneuvelden Admiraal FLORIS.

Daarop begaven nu de vorstelijke personen en Hoogstderzelver stoet zich naar het huisje van Czaar PETER. Het Hoog Gezelschap nog altijd te voet zijnde, werd door H. M. de Koningin en H. K. H. de Prinses van *Oranje*, minzaam het aanbod aangenomen van het rijtuig des Heeren VAN VISSCHER, die in persoon hetzelfde reed. Ter halver wege gekomen, werd het vorstelijke Gezelschap andermaal door zes jonge Juffers opgewacht, en gebloemde voor Hoogsthetzelve uitgestrooid. Een weinig verder, op eenen kleinen afstand van het Czaar PETERS huisje, was eene eerepoort opgericht, voor welke de Kommandant der Zaaudamsche schutterij, de Heer MIDDELHOVEN, de vorstelijke personen opwachte, en aan Z. K. H. den Prins van *Oranje* eene hartelijke aanspraak deed.

In het Czaar PETERS *huisje* zelf, welks tuin met oranjeboomen en met onderscheidene uitheemsche gewassen prijkte, werd door de koninklijke Familie het dejeuner genuttigd; terwijl het overige gezelschap, waarvoor in het klein vertrek, hetwelk eenmaal *Ruslands* Alleenheerscher tot woning diende, geene ruimte was, in eene, nevens hetzelfde opgeslagen, fraai versierde tent werd onthaald. Gulhartige vreugde en uitstekende minzaamheid van het koninklijk

Gezin, verhoogden, op eene treffende wijze, het genot van dezen feestdich, even vóór welken door den Heer D. ZWAARDEMAKER, aan H. K. K. H. Mevrouw de Prinses van *Oranje*, eenige toepasselijke dichtregelen werden aangeboden.

Gedurende den maaltijd deed H. K. K. H., ter vereeuwiging van dit feest en van de roemrijke overwinningen van Hoogstderzelver doorluchtigen echtgenoot, in den muur van het voorvertrek van het *huisje* eenen marmeren steen metselen, met het opschrift:

WILLEM I, KONING DER NEDERLANDEN.
WILHELMINA, KONINGIN DER NEDERLANDEN.
22 September 1831.

WILLEM, PRINS VAN ORANJE,
VELDMAARSCHALK.
Hasselt Leuven
VIII XII
Augustus 1831.

Omstuwd door zoo veelvuldige grootsche herinneringen, behaagde het der tot dit feest voorzittende doorluchtige Vorstin, met blijkbaar genoeg aan te nemen het aan H. K. K. H., door Mevrouw de Weduwe NOOMEN, gedane aanbod van den *trap*, den *troffel* en den *kalkbak*, van welke Keizer ALEXANDER in 1814 zich bediend heeft, om in den schoorsteen van het huisje den steen te metselen, ten opschrift voerende:

PETRO MAGNO.
ALEXANDER.

Omstreeks één ure keerde het koninklijk Gezin naar *Amsterdam* terug. De overtocht geschiedde in het zelfde tijdsbestek als te voren, zoodat ongeveer ten twee ure de vorstelijke personen, onder het algemeen gejuich der nabij de Stads Herberg verzamelde menigte, aldaar aan wal stapten. HH. KK. HH. de Prins en Prinses ALBERT van *Pruissen*, deden zich echter dadelijk weder met de koninklijke sloep naar het Tolhuis overzetten, en gaven een bezoek aan het zoo merkwaardige dorp *Broek en Waterland*, alwaar der ingezetenen woningen met groene kransen en vlaggen waren versierd. Het vorstelijk Paar bezigtigde de kerk, de school, het weeshuis en eenige particuliere huizen, bij dit alles door Hoogstderzelver liefstaligheid en gemeenzaame vriendelijkheid, de bewoners op het aangenaamst verrassende.

Hunne Majesteiten, de Koning en Koningin, nog een oogenblik op het paleis vertoefd hebbende, keerden nu naar 's *Gravenhage* terug. Een half uur later vertrokken ook derwaarts H. K. K. H. Prins en Prinses FREDERIK, en des avonds, na Hoogstderzelver terugkomst van het uitstapje naar *Broek en Waterland*, begaven zich ook H. K. K. H. Prins en Prinses ALBERT naar de koninklijke residentie terug.

Z. K. H. de Prins van *Oranje* vertoefde nog eenige uren, in de hem met vervoering beminende en eerende *Amstelstad*, en bezocht nog

met Hoogstdeszelfs doorluchtige Gemalin den franschen schouwburg. De representatie was wederom allerschitterendst, de aan geestverruking grenzende vreugde onbeschrijfelijk. Tusschen het tweede en derde stuk zong de Heer NOURRIT het door hem op muziek gebragte heldenlied van den Heer VAUTRIN, *la Bataviade*, hetwelk met vervoering werd toegejuicht; indien mogelijk, was te voren de algemeene geest- en hartverheffing tot nog hooger toppunt gestegen bij het opvoeren van de ter eere van H. K. en K. H. Mevrouw de Kroonprinses, door eenen ongenoemden vervaardigde dichtregelen, door welke de deugden der Prinses werden gehuldigd, en onder het zingen van welke H. K. K. H. verscheidene malen met zichtbare aandoening opees en door minzame buigingen dankte, terwijl de tot verteederung geroerde aanschouwer getuige was van het nog dieper aandoeningen wekkende tafereel, *Neêrlands* grootmoedigen Kroonprins, bewogen door de woorden van het schoone lied, met innig gevoel Hoogstdeszelfs onvergelykelijke Gemalin, de hand te zien drukken, aldus evenzeer blijken gevende van huwelijksliefde en hoogschatting eener voortreffelijke Gade, als van de gulhartigste vertrouwelijke betrekking jegens het publiek, die den Prins toeliet in het openbaar de inspraak zijns gevoels te volgen. Welke pen beschrijft den hemelschen indruk van dit oogenblik op de getroffen harte

ten der aanzienlijke uitgelezene schare, van edele Hollandsche vrouwen en mannen!

Onder het levendigst afscheidsgejuich der tallooze menigte vertrok nu ook, ten elf ure des avonds, Z. K. H. de Prins van *Oranje* naar 's *Gravenhage*.

Nu bleef nog slechts van het koninklijk Gezin, alleen H. K. en K. H. de Prinses van *Oranje* in de hoofdstad overnachten.

Voor zich en voor geheel het roemvol heldhaftig Oranjehuis, begeleid door de hartelijkste zegenbeden van *Amstels* burgerij, verliet nu ook, den volgenden morgen, Vrijdag 23 September, omstreeks ten tien ure, de doorluchtige Vorstin de hoofdstad, om zich naar 's *Gravenhage* te begeven, na wegens de heugchelijke zegepraal der Russische wapenen en demping van den Poolschen opstand door het bemagtigen van *Warschau*, een plegtig *Te Deum*, in de grieksche kerk te hebben doen vieren, en, in persoon deze godsdienstoefening bijwonende, de drie lauwerkransen, welke haar bij den plegtigen Intogt en op *Zaandam* waren aangeboden, ter dankofferande op het altaar te hebben nedergelegd.

Waardiger dan door dit godvruchtig dankoffer kan wel geene openbare daad van het koninklijk Gezin, Hoogstdezelfs onder ons te korstondig maar onvergetelijk verblijf, — als geheel een plegtig dankfeest ook voor onze overwinningen, — besloten worden. Als van zelve ontsluit deze ge-

dachte ons een ruim veld tot overwegingen van eenen hoogst ernstigen aard. Onder eene grondwettige gematigde Monarchie, de ware *vrijheid* genietende, in welker heiligen naam elders, — zoo als in *Frankrijk*, *Italië*, *België*, *Saksen*, *Polen*, — de heerschzuchtige eigenbaat, hetzij van godsvrucht, huichelende volksmenners, of wel ook van Godverzakende zich noemende *Liberalen*, de menigte tegen hare wettige regering opruidde en verblindde ter najaging van het ijdele schaduwbeeld eener niet denkbare Volkssouvereiniteit, bood *Oud-Nederland*, meermalen, maar bij uitnemendheid, gedurende het jongst verloopene jaar, der verbaasde wereld het schouwspel aan, van een klein, maar door eendragt groot, wezenlijk *liberaal* volk, hetwelk geene opofferingen te zwaar, geene inspanningen te moeilijk achtte, om zich ten strijde te rusten, ter afwering en beschaming der lasterlijke aansarringen van eenen oproerigen volksstam, en eindelijk eene krachtontwikkeling ten toon spreidde, door welke het niet slechts op zijnen snoeden vijand de wraak en tevens al de schande nederstortte; maar ook den grootere natiën, ja het beschaafd heelal eerbied en bewondering voor zich afdwong. Geen vroeger tijdperk onzer geschiedenis, hoe luisterrijk het ook anders moge zijn, heeft, zoo als het tegenwoordig tijdsge wicht, der vaderen spreuk: *Eendragt maakt magt!* op het luisterrijkst bevestigd. De schoon-

ste tijden, van ons vroeger volksbestaan, werden maar al te vaak ontsierd door jammerlijke verdeeldheden in het godsdienstige en staatkundige; en ook nog velen onzer herdenken het met weedom, dat de zoogenaamde *vrijheidsboom* eenmaal, zoo niet met al den daaraan elders verknochten gruwel, althans met alle volkswelvaart verdervenden invloed ook op onzen grond werd overgeplant. Dan, vervlieg deze smertende herinnering aan het gisteren, voor het betere, het hoogere geluk van het heden.

Geen zweem dier verdeeldheden is onder ons overgebleven, en ware het mogelijk, dat hier of daar bij dezen of genen een laatste spoor dier heillooze dwalingen niet geheel ware uitgedelgd geweest, dan voorzeker is zulks geschied door de gebeurtenissen van den jongsten veldtogt, die onzen volksgeest tot eene, welligt nimmer gekende, vastheid en hoogheid van zelfgevoel heeft opgevoerd; en die het zegel gedrukt heeft op der Belgen schande en op der Hollanderen roem.

Laat dan ook ons, op het altaar des Allerhoogsten, voor deze en zoo vele andere ons vaderland toegevloten zegeningen het dankoffer plengen van eenen stillen vreugdetraan. Bidden wij, dat het nu verkregene, het onschatbaarste kleinood eener natie, — eendragtigheid onderling en wederkeerig tusschen burgers en regering, — ons behouden blijve; dat eerlang de vrede onzen op nieuw zoo heerlijk bevestigden burgerzin be-

kroone; — dat onze edele Kroonprins, die verklaarde altijd bereid te zijn, om op nieuw voor het vaderland zijn leven te wagen, dat onschatbaar leven tot een verre verwijderd tijdgewricht onder het edelst heilgenot voor het vaderland behouden moge. Dat ook deze bede verhoord worde met opzigt tot geheel het doorluchtig Oranjestad, en den persoon van *Neêrlands* eerbied en volksliefde zoo waardigen Koning! Dat alzoo, hetgeen God verhoede! indien zoo als daartoe welligt de verwachting niet geheel ongegrond is, eerlang de strijd tegen onrecht en geweld moet worden hervat, andermaal Volk en Vorsten, tot een groot heerleger te wapen gesneld, 's Konings geheiligde woord *Voorwaarts!* tot onder 'svijands wallen brenge, en nieuwen roem en nieuw heil zich voege tot die glorierijke wapenfeiten, ter zegevierende verheffing van welke wij de feestweek genoten, die door ons in de vorige bladen beschreven werd, wel niet met de aan het onderwerp voegende welsprekendheid en waardigheid, maar met het levendigst getroffen gevoel, hetwelk ons onwederstaanbaar drong tot het aantekenen der bijzonderheden van eene feestviering, van welke het grootsch geheel wel nimmer bij *Amstels* ingezetenen zal worden uit het geheugen gewischt.

VIVAT OUD NEDERLAND!

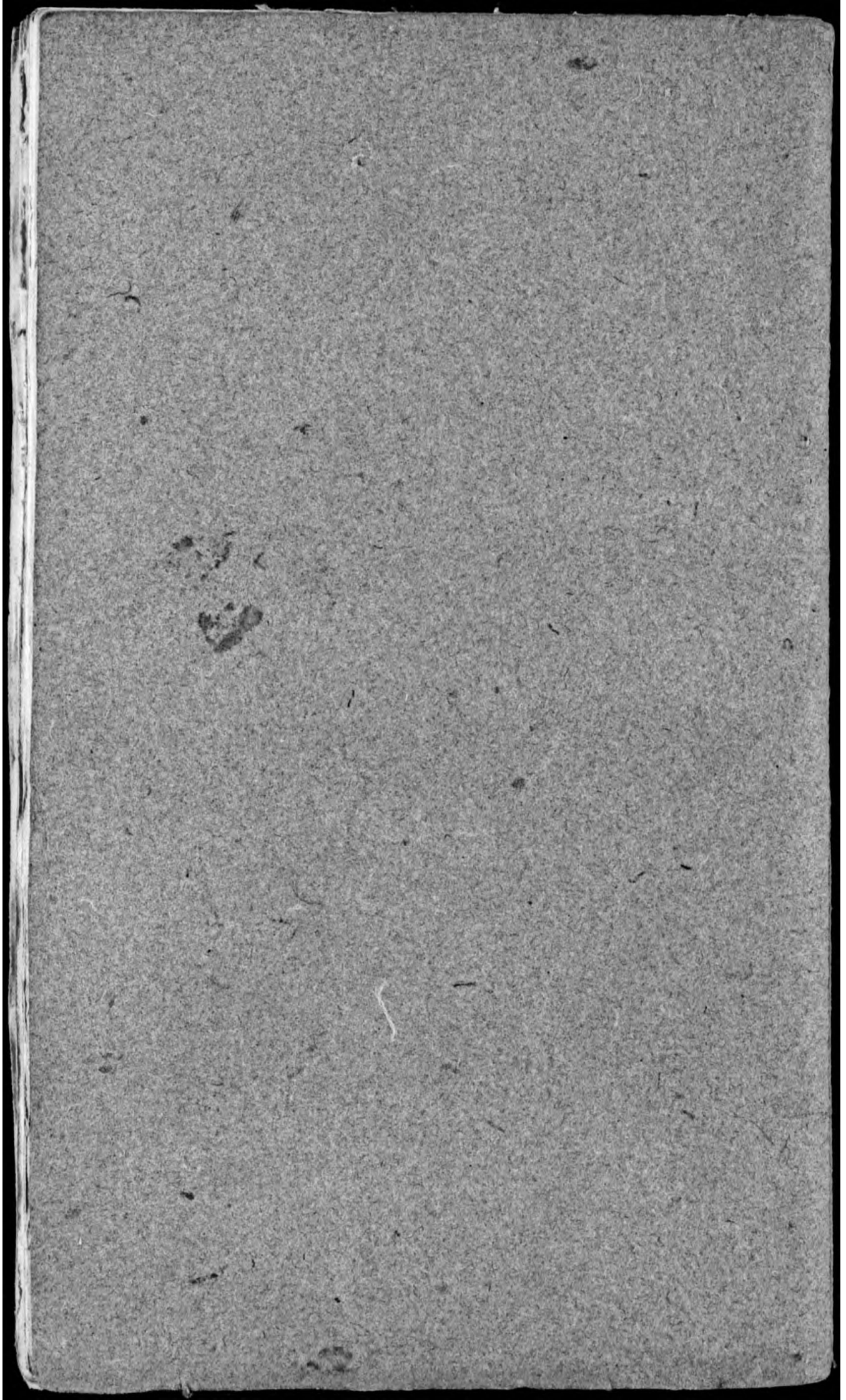
VIVAT ORANJE!

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is difficult to decipher due to its low contrast and blurriness.

A vertical strip of lighter-colored paper or parchment, possibly a flyleaf or a section of text that is mostly blank or contains very faint markings.

A large, dark, textured area, possibly a book cover or a heavily shaded page, which is mostly black and contains no legible text.

LTK Beets

F 25 9

J. Kappas

REVOLUTIONNAIRE
CATECHISMUS,

E E N

Nieuwjaar's-Geschenk

VOOR ALLE

TEGENWOORDIGE EN TOEKOMENDE

REVOLUTIEMAKERS.

REVOLUTIONNAIRE
CATECHISMUS.

REVOLUTIONAIRE
CATECHISMUS,

E E N

Nieuwjaar- Geschenk

VOOR ALLE

TEGENWOORDIGE EN TOEKOMENDE

REVOLUTIEMAKERS,

DOOR

P. MEESTERS.

(Gedeeltelijk gevolgd naar een Fransch werk
van denzelfden aard.)

Te AMSTERDAM, bij

J. C. VAN KESTEREN.

1833.

VOORBERIGT.

Ik had mijn werk slechts geschetst, toen mijn vrienden het hunne reeds af hadden. Dit is van dat gevolg, dat ik hunne betere denkbeelden in plaats van eenige der mijnen gesteld heb, welke mij voorkwamen van minder gehalte te wezen. Heil zij overigens den Lezer, die met een en ander zijn profijt doe!

REVOLUTIONAIRE CATECHISMUS.

HOOFDSTUK I.

Over den aard eener Revolutie.

V. **W**at is eene Revolutie?

A. Eene Revolutie is eene omverwerping van een Gubernement.

V. Waarin hebben de Revoluties haren oorsprong?

A. In vroegere tyden hebben zich dwingelanden te veel aangematigd en het volk oproerig gemaakt/ zoo als een Pisistratus, Tarquinus II, Philippus II en anderen.

V. Wat volgt daar uit?

A. Delen hebben bemerkt/ dat/ by die omverwerping van een Gubernement/ sochtin te maken of gezag te verkrijgen was/ en de zaak is van natuur veranderd.

V. Tot hoe verre?

A. Tot zoo verre/ dat/ van boozwendsel tot boozwendsel gaande/ en daarbij meer en meer zich zelven bedoelende/ zoodat het eigenbelang geheel op den boozgond kwam/ de hedendaagsche Revolutie een opstand is van nietsbetekenenden tegen hunnen wettigen Souverein. Rev. Belg. I.

V. Bestaan er van thans zoo geene wettige redenen meer om Revolutie te maken?

A. Neen; eene meerdere verlichting en bescha

schabing heeft vele willekeurige handelwijzen van vorige bestuurders nu onmogelijk gemaakt.

V. Zoo is dan nu alles maar gezocht?

A. Niets anders. Sinds eenen zeer geruimen tyd kan elk het onder zyn bestuur zeer goed houden / al's hy maar wil; doch dat zoeken vele niets waardigen niet / gevende eene Revolutie hun gelegenheid / datgene te bekringen / wat zy begeeren.

V. En waar bestaat dat in?

A. In schatten en gezag.

V. Welke zyn dan nu de kenteekens eener Revolutie?

A. Wanozde / plundering / vrandstichting en moord.

V. Wie zyn de slagtoffers eener hedendaagsche Revolutie?

A. Alle bedaarde / eerlyke / verstandige en welgezinde menschen: Voortman III. 8; in 't algemeen / al wie zynen Souverein getrouw is / en zynen eed gestand doet. Gaillard. I. 5, 6 enz.

V. Zoo zyn er thans geene lofwaardige Revoluties?

A. Neen / want er is niets lofwaardigs in wanozde.

V. Maar zyn er dan ook geene glorieuse Revoluties?

A. Neen / want er is niets roemryks in plunderen en moorden.

HOOFDSTUK II.

Bouwstoffen der Revolutie.

V. Waarin bestaan thans de bouwstoffen eener Revolutie?

A. In zoodantige menschen / die tot niets ogeuen.

V.

V. Maar waarom die juist?

A. Omdat men booz eene hedendaagsche Revolutie de hoedanigheid van eerlyk en verstandig man / en van weldenkend Christen / moet ontberen.

V. Kan hy / die tot niets deugt / zonder Revolutie iets worden?

A. Neen / maar in de Revolutie wel / want het kwaad wordt daar goed.

V. Waarom?

A. Omdat in eene hedendaagsche Revolutie domheid bekwaamheid wordt / misdaad deugd / roobery vaderlandsliefde / en moord dapperheid.

V. Drukt de onderbinding het zegel op het geen gy betrekkelijk de Revolutiemakers zegt?

A. Ja / boozwaar / want onder zeven Revolutiemakers heeft men bestendig twee arme duibels / die soztuin zoeken / van de Weijer III. 6; twee zedelooze en / met name / hoerensagers / die / hoewel gehuwd / en Hoofd van een bedelaars gesticht zynde / de dochter van den opzichter berlesden / en in den ouden Gendweg besteden / Meulenaere V. 9; twee zotten / Terbeest I. 3, en één, die met God en Godsdiensgt spot. Potter IV. 4.

HOOFDSTUK III.

Verspreiding der beginselen.

V. Hoe verspreidt men de Revolutionaire beginsels?

A. Het beste middel is de drukpers.

V. En hoe gaat men daarmee te werk?

A. Men maakt zich van de dagbladen meester / en predikt daarin de Revolutionaire beginsels / booz den lezeren de gebreken / welke er trouwens in alle besturen bestaan / booz een sterk

A 2

het

REVOLUTIONAIRE

bergzootglas / of wel microschoop / te laten zien; wel verstaande / dat men dit alles doorspekt met leugens / verdraaijing van zinsneden en het uit verband rukken van zaken.

V. Maar landlieden en geringe menschen lezen niet!

A. Dan bezigt men het petitioneren.

V. Waarin bestaat dat?

A. In den menschen een geschryft te doen teekenen / hetwelk zy niet verstaan.

V. Wat moet dan een zoodanig geschryft wel bevelzen?

A. Eene lange lijst van grieven en misbruiken / van welke het Gouvernement als oorzaak moet voortkomen.

V. Maar onder dat alles kunnen er bezwaren zijn / met welke landlieden en geringe menschen niets gemeens hebben!

A. Daar zijn onderscheidene middelen voort / als / by voorbeeld: het stuk moet een ensemble wezen. Wat voort den eenen niet goed is / is goed voort den anderen. Landlieden en geringe menschen onderzoeken trouwens niet; zy gelooven al wat geschreven is / en zulks wel uit een goed vertrouwen / al stond er ook / dat men in Gelberland Chaldeeuwisch behoorde te spreken / en van dat goed vertrouwen trekt men partij.

V. Van wien moet men zich bedienen / om de teekening der petitie te bevoorderen?

A. Van iemand / die gezag of invloed heeft.

V. Maar hoe krijgt men hem daartoe?

A. Is het een eerezuchtige / dan moet men hem zeggen / dat het Gouvernement zyne talenten miskennt / want dat hy anders tot de eerste posten van het rijk behoorde verheven te zijn; is het een zot / dan zegge men hem / dat het

CATECHISMUS.

5

het heil des volks / zelfs dat der Kerk / van zyne bemoeijingen afhangt.

V. Kan men daartoe ook Geestelyken gebruiken?

A. Ja / wanneer de geestelykheid / by de Revolutie / de handhabing van een verjaard gezag bedoelt / of als dezelve vreedend wordt / dat rene toenemende verlichting / onder een bestaand Gouvernement / eenige beginselen in twijfel zou kunnen trekken / waarop hare tydelijke inkomsten gegrond zijn. De Lombaerde V. 6, 7 en 8.

V. Maar loopt de geestelykheid geen gebaar / van by de Revolutie alles te verspelen?

A. Zy bleit zich / dat hare magt by den volks hoop altyd groot genoeg zal wezen / om eenen heer aan de zaken te geven / waarby zy doorgaans aan het langste eind blyft.

HOOFDSTUK IV.

Voorberedende middelen.

V. Welke zijn al verder de voorbereidende middelen eener Revolutie?

A. Het volk bedriegen.

V. Hoe geschiedt dat?

A. Men tracht vooreerst het volk te misleiden en ontbreiden te maken.

V. Langs welken weg?

A. Als het Roomschegezinden zijn / die op hunne Keltie staan / dan moet men hun wgs maken / dat de Souverein de Godsdienst aandijnt?

V. En hoe geschiedt dat al wederom?

A. Als het Gouvernement de Keltie aan zich zelf overlaat / dan moet men het van ongodig

bijstern beschuldigen / en bemoeit zich het Gou-
bernement met de Kerk / dan zegt men / dat
het de Kerk derzelver regten ontvoeringt.

V. Maar als het Gubernement de Kerk wel
doet?

A. Dan beschuldigt men het van schynheilig-
heid / en men legt het geheime / maar berach-
telijke / bedoelingen te laste.

HOOFDSTUK V.

Vervolg.

V. Wat zegt men tot bezulken / die geene
Godsdienst hebben?

A. Dat de Souverein een bespoot is / en dat
het volk berdukt en ongelukkig wordt.

V. Hoe kan men dit het volk wgs maken?

A. Door onophoudelyk te herhalen / dat het
Gubernement slechte wetten heeft; dat het be-
lastingen eischt / welke het volk verpletteren /
en dat het niets doet voor den handel en de ny-
berheid.

V. En wanneer nu de Volkshertegenwoordi-
gers die wetten hebben helpen maken / en de
belastingen goedgekeurd hebben?

A. Dan zegt men / dat zy zich voor het Hof
hebben laten omkooopen. Handelingen omtrent
den Hr. A. Sandelin II. 9 en 10.

V. Maar wanneer het Gubernement zich
met den handel en de nyberheid bemoeit?

A. Dan stroot men uit / dat het den grooten
handel begunstigt / doch den kleinen in eenen
kynnenden staat laat. Van de fabryken zegt
men / dat de Dorst dezelve voorstaat / om de sa-
byhanten in zyn belang te krygen / die van
we

weber het volk van het platte land naar de ste-
den loeken / en / zoo doende / het dubbel oog-
merk bereiken / eerstelyk / eene party voor het
Gubernement te winnen / en / ten anderen / den
landbouw te bederben.

V. En wanneer het Gubernement zich den
landbouw ernstig aantrekt?

A. Dan schreeuwet men hard over den hoogen
prys der granen / en men verspreidt / dat het
volk van honger sterft.

HOOFDSTUK VI.

Vervolg.

V. Zyn er nog andere middelen om een volk
te misleiden?

A. Ja.

V. Welke?

A. Het openbaar onderwys / het lot der be-
delaars / de aard van het bestuur / enz.

V. Wat zegt men / als het Gubernement zich
weinig met het onderwys bezig houdt?

A. Dat het aan dezelfs eersten pligt ont-
breekt / en het volk die verlichting doet ontbe-
ren / welke hetzelbe in den weg der gerechtigheid
en der deugd moet doen wandelen.

V. Maar wanneer het Gubernement een
hoofdwerk van het nationaal onderwys maakt /
wat dan?

A. Dan noemt men het monopolie , en men
eischt vrijheid van onderwys. Men brengt in /
dat het Gubernement onderwyzers aanstelt /
die met hetzelbe medewerken / om dezelfs oog-
merken te helpen bereiken ; men betigt de leer-
boeken / van beginsels in te houden / welke stree-
ken /

ten / om de Godsdienst der vaderen te ondermy-
nen; men beweert / dat men eene meer beschaaf-
de taal zoekt in te voeren / alleen om de moe-
bertaal te verdringen / en dat men / van het een
tot het andere overgaande / de natie geheel zoekt
te verbasteren; men maakt het volk wys / dat er
van de verwulfsde scholen / door den tyd / Pro-
testantsche kerken moeten worden; dat de school-
gezangen reeds eene inleiding zyn tot de kerke-
gezangen der Ketters / en veel al meer.

V. Wat geeft men booz / als het Gouberne-
ment de armen aan zich zelven overlaat?

A. Dat het de menschlievendheid mist /
en ongeboelig booz het lot der noodzuchtigen is.

V. Maar wanneer het Goubernement kolon-
niën aanlegt en bedelaars-gestichten bouwt?

A. Dan geeft men booz / dat die inrigtingen
slecht bestuurd worden / en dat trouwens geen
Goubernement het recht heeft / iemand van zyne
vrijheid te berooven / omdat hy arm en onge-
lukkig is.

HOOFDSTUK VII.

Gouvernements - vorm.

V. Welke bozym van Goubernement schikt zich
het best booz eene Revolutie?

A. Alle bozymen schikken zich meer of min.

V. Welken bozym van bestuur dient men te
eischen?

A. Daar / waar men eene Revolutie zoekt te
bewerken / eischt men eenen bozym van Gouber-
nement / welke er te voren niet bestond.

V. Wanneer vraagt men eene Constitutie?

A. Als er geene is in het land / hetwelk zy
tot oproer berwekt.

V.

V. Wat zegt men van een land / waar geene
Constitutie is?

A. Dat het volk in slaverny leeft / en het
Goubernement despotiek handelt / al ware het
ook het best der wereld.

V. Wat eischt men / als er eene Constitutie is?

A. De Jury en de ministertele verantwoor-
delijkheid.

HOOFDSTUK VIII.

Vervolg.

V. Wat verstaat zy door Jury?

A. De dwaasheid / van de aangeklaagden te
doen oordeelen door degenen / die de wetten niet
kennen / en die niet gewoon zyn / de omstandig-
heden der daadzaken te doorzonden.

V. Waartoe dient dan die dwaasheid?

A. Zy dient / om de Revolutiemakers van straf-
seloosheid te verzekeren.

V. Hoe dat?

A. Als zy / by boozbeeld / in hunne schandbla-
den / het Goubernement belagierd hebben / dan
vallen zy in handen van de Jury / die hen / in ha-
re onwetendheid of kwalighgezindheid / byspreekt.

V. Wat verstaat zy door ministertele verant-
woordelijkheid?

A. De dwaasheid van te zeggen / dat de Kro-
ning / zoo dikwyls als hy spreekt / eenen minis-
ter in den mond heeft / en zich van de hand
zyns knechts bedient / zoo dikwyls als hy iets
teekent.

V. Waartoe dient dat hebendaagsch verbodsel?

A. Om een Goubernement in misgrediet te
brengen en Revolutie te maken.

A 5

V.

V. Hoe dat?

A. Men maakt Revolutie met de ministeriële verantwoordelijkheid / als men den minister aan den openbaren haat overgeeft / en den Koning van hoofsdigheid beschuldigt / wanneer hy geenen anderen minister verkiest te nemen. Hand. omtr. van Maanen X. 6, 8 en 9.

V. Maar als de Koning nu eens eenen anderen neemt?

A. Dan moet men zich nog niet booz overwonnen houden; men zegt dan / dat men niets tegen de mannen / maar alles tegen de beginsels heeft / en dat die beginsels altijd dezelfde gebleven zijn / namelijk / onderdrukking van het volk.

HOOFDSTUK IX.

Beloften.

V. Waarmede begint men zijne beloften aan het volk?

A. Met te zeggen / dat het geene belastingen meer betalen zal / en er geene conscriptie meer zal wezen.

V. Wat nog meer?

A. Bebinding van het suk / hetwelk men booz geeft / dat op hetzelfde dukt / en eene geheele onafhankelijkheid.

V. Verklaar u nader!

A. Men zegt luid / dat het elk geoorloofd zal wezen / te doen wat hy wil / en men laat stil volgen: „mits het niet met de wet stipt.”

V. Dat is dan eene publieke verklaring!

A. Niets anders.

HOOFD.

HOOFDSTUK X.

Beoefening.

V. Is het voldoende de revolutionaire waarheden te gelooven?

A. Neen / men moet dezelve ook nog in beoefening brengen.

V. Langs welken weg?

A. Alle wegen zijn goed / mits zy maar tot het doel geleiden.

V. Waarom?

A. Omdat het doel de middelen telt.

V. Zijn de Revoluties dan goed?

A. Zy zijn goed. . . . booz hen / die ze maken.

V. Waarom?

A. Omdat men / in tyden van Revolutie / ongestraft steelt en plundert.

V. Kunnen de deugnieten zich redden zonder Revolutie?

A. Neen.

V. Waarom niet?

A. Omdat de deugnieten dan maar goed worden / als zy / die deugen / niets te zeggen hebben.

HOOFDSTUK XI.

Gelegenheid.

V. Wanneer is het tyd eene Revolutie te beginnen.

A. Als het volk genoeg aangestookt is.

V. Welk oogenblik kiest men dan?

A. Men bespreekt met de deugnieten / dat zy zich by eenen toeloop van volk verbinden / zoo

als/ by boozbeeld/ by het uitgaan van de comedie.

V. En wat doet men dan?

A. Roepen: weg met de ministers! weg met den dwingeland! zonde het daarby goed/ een schot of wat op het volk te lossen/ ten einde de gisting te bebozderen. Comte de Nieuwpoort I. 8.

V. Wat doet men verder?

A. Het kanafle aanzetten tot plunderen.

V. Wat doet men/ terwyl men plundert?

A. Het gzoote huisraad aan stukken slaan/ maar de dingen van waarde den plunderaren doen medenemen/ ten einde hen aan te moedigen.

V. Wat doet men/ als hzabe lieden zich daar tegen stellen?

A. Men laat hen ook plunderen.

V. Is dat een goed middel/ om de hzabe lieden te doen zwngen?

A. Men heeft het menigmaal goed bebonden.

V. Welken schyn van recht geeft men daaraan?

A. Dat het volk pberig is in dezzelfs wzaakeneming op het oude bestuur.

HOOFDSTUK XII.

Gevolgen.

V. Welke zyn de gevolgen eener Revolucie?

A. Ongodsdienstigheid/ zedeloosheid en ramp.

V. Hoe geleidt de Revolucie tot ongodsdienstigheid?

A. Wyl men/ te midden der wanorde en der regeringloosheid/ God en Godsdienst vergeet.

V. Hoe tot zedeloosheid?

A. Dooz in het hart der gezinnen de wanorde/ de tweedragt/ den haat/ en de wzaak booz te plant

planten/ en die misdaden/ welke de mensch aangezocht wordt te begaan/ wanneer hy van de goddelijke genade verbali/ en hy onder het bestuur van de hzisten eener berdozbene natuur komt.

V. Maar kan men grene Revolucie maken ter eere Gods en ten boozbeele der Seligie?

A. Dan vernietigt men de Godsdienst in de harten der menschen/ onder boozwendel van dezzelbe te bebozderen/ en men laziert God/ in plaats van Hem te dienen.

HOOFDSTUK XIII.

Verfolg.

V. Langs welken weg maken de Revolucies het volk rampzalig?

A. Zy verbzelen de maatschappelijke ozde/ het eerste beginsel van volksgeluk/ en vernietigen de nyberheid/ den handel en het openbaar hzediel.

V. De maatschappelijke ozde/ zegt gy?

A. Ja/ dooz de hzacht der wetten en justitie te doen miskennen/ en dooz de beginsels booz te planten/ van vrijheid in alles en voor allen.

V. Welk beginsel is dat?

A. Het is de stelregel van de oproermakers/ ten gevolge van welke de sichten zoo veel kwaad kunnen doen/ als zy maar willen. Potter I. 1.

V. Wat is het beginsel van hzabe lieden?

A. Orde in alles en voor allen, juist het tegendeel van het beginsel der oproermakers.

V. Hoe vernietigen de Revolucies de nyberheid?

A. Dooz de fabrieken te berwoesten.

V. Maar de kleine handel gaat toch altyd booz!

A. In tyden van Revolutie kan de kleine handel ook weinig voortgezet worden / daar dezelve het leven van den grooten omhangt.

V. Hoe vernietigen de Revoluties den handel?

A. De onzekerheid der tyden boezemt den hooplieden vrees in / zoodat zy geene zaken durven doen.

V. Verminderen de Revoluties de belastingen niet?

A. Integendeel / zy vermeerderen dezelve op de schrikbarende wyze.

V. Waarom?

A. Omdat men / behalve de gewone belastingen / ook nog de Revolutieheden te houden heeft / het werkeloze volk de handen moet bulien / en breedde handlangers moet betalen / die / omdat zy te huis geen brood hebben / komen toeloopen. Pontécoulant XX. 36, 37 en 38.

V. Hoe vernietigt de Revolutie het openbaar gebied?

A. Niemand heeft hertrouwden in de duurzaamheid van een Revolutionair Gouvernement / wyl het alle oogenblikken staat te vallen. De ryk gewordene Revolutieheden zelfs plaatsen hunne kapitalen elders. Van de Weyer c. s. X. 3.

V. Mag men den volken die waarheden leeren?

A. Volstrek niet / want dan zou het onmogelyk worden / ergens meer Revolutie te maken.

HOOFDSTUK XIV.

Voor wien Revolutie goed is.

V. Is dan de Revolutie volstrekt voor niemand goed?

A. Zy is allereccellents voor deugteliken.

V.

V. Hoe zoo?

A. Omdat zy daardoor vette ambten en zware traccementen slypen.

V. Van welk soort van ambt behoort men de hoop te geven?

A. Van zoodanig een / waarmede gezag verbonden is / dan kunnen wy het diegenen bang maken / die eertyds niets van ons weten wilden. Gendebien IX. 9.

V. Waartoe dienen de zware traccementen?

A. Als men niets is / wordt men altyd iets / wanneer men geld heeft.

V. Hoe veel Revoluties behoort men in zyn leven te maken?

A. Door iemand / die by zyne stukken is / is ééne Revolutie voldoende om ryk te worden.

V. Maar als men de eerste maal niet slaagt?

A. Zoo probeert men eene tweede.

V. Maar als men dan weder misbalt?

A. Het doet er niets toe / want hy / die niets heeft / kan ook niets verliezen / en wanneer men tot niets deugt / kan men niet nutteloozer worden.

V. Zyn er ook dupes eener Revolutie?

A. Ja / zy / die zot genoeg waren / om te gelooven / dat de Revolutieheden zuivere beoefelingen hadden en het waarachtige heil des volks zochten. Levae VII. 3.

V. Wat wederbaart den zoodanigen?

A. Zy worden van alle partijen in de buis uitgelagchen.

HOOFDSTUK XV.

Handhaving eener Revolutie.

V. Hoe handhaaft men de Revolutie?

A.

A. Door onderscheidene middelen/ want het is veel moeilijker eene Revolutie te onderhouden/ dan dezelve te maken.

V. Waarom dat?

A. Men kan het volk wel eens bedriegen/ maar niet op den duur. Ook binden de Revoluties haren grootsten steun in de bijten des volks/ maar welke afskoelen en ophouden/ booznamelij/ als het aan de maag begint te haperen.

V. Men zou dan zeggen/ dat de tyd de Revolutie beter doodt/ dan de wapens!

A. Ja/ maar het is boozigtig van dat te zwagen?

V. Hoe houdt men dan eene Revolutie aan den gang?

A. Men stelt op rekening van de aanhangers van den wettigen Koning/ al de misdaden/ welke er begaan worden/ als ook die/ welke zij zelf begaan.

V. Waarom?

A. Om al degenen/ die den Souverein getrouw gebleven zijn/ by het volk hatelij te maken.

V. Maar dat is toch onrechtvaardig?

A. In tyden van Revolutie heeft de gerechtigheid vacantie. Dat/ by voorbeeld/ 's Konings soldaten den boel in een bozdeel opgeheeft hebben; zij hant gerust zeggen/ dat zij de meisjes in eene kostschool hebben bekracht/ Ann. Brux. X. 7, 8 en 9, en niemand zal u durven tegenspreken.

V. Wat moet men al berber doen/ om de Revolutie te handhaben?

A. In het midden der wanorde een Gouvernement daarstellen.

V. Maar het is moeilij/ te midden der wanorde te organiseren!

A.

A. Om het even/ al ware het dan ook maar de beeldenis van een Gouvernement.

V. En waarom dat?

A. Omdat weldenkende lieden bang van geringloosheid zijn/ en zij te veel vanden zouden maken/ indien zij den schijn niet hadt/ van tot eenen staat geconstitueerd te zijn.

HOOFDSTUK XVI.

Vervolg.

V. Maar de Roomschegezinden kunnen de Revolutie niet boozstaan/ daar dezelve met het Evangelie strijdt!

A. Zij moet hun niet zeggen/ dat zij eene Revolutie maakt.

V. Wat moet men dan zeggen?

A. Dat zij de talpche grieven en misbruiken zoekt te herstellen/ aan welke het Gouvernement zich schuldig maakt/ en dat dit in het belang van de Godsdienst is.

V. Maar zij zullen dan toch de Revolutie zien uitbarsten!

A. Zij zegt hun/ dat zij ze niet aangestookt hebt/ maar de Koning/ die stpshoofdelij geweigerd heeft/ naar de klagen van het volk te luisteren.

V. En indien de Paus de Revolutie eens veroordeelt?

A. Als men geene Revoluties maakt/ dan bekommert zich de Paus om dezelve niet/ en als zij gemaakt zijn en er van gesproken wordt/ dan beweert men/ dat S. H. toekomstige Revoluties op het oog heeft. Wanneer er zoutwens een Revolutieheld aan het hof van Rome gestaan heeft/

heeft/ dan kan **Z. H.** nog al een en ander op de mouw gespeld zijn geworden. De Celles III. 8.

V. Wat kan men ten hoordele van eene gemaakte Revolutie zeggen/ hetwelk men niet zeggen kan van eene toekomstige?

A. Dat het eene gedane zaak is.

V. Maar er is geene berisping tegen het recht!

V. Het doet er niets toe; bij gebrek van andere iets doet men de bezitting gelden.

V. Kan men nog iets anders aanwenden/ om de Goomschgezinden te beletten/ van de Revolutie weg te loopen?

A. Ja; men zegt hun/ dat eene terugkeering van den ouden staat van zaken/ gzoote onheilen voor de Godsdienst zou kunnen medebrengen.

V. Welke onheilen?

A. Men tracht hun te doen gelooven/ dat/ indien de ontzoonde Koning terug keert/ hij de kerken zal doen sluiten/ en de Godsdienst afschaffen.

HOOFDSTUK XVII.

Vervolg.

V. Wat moet men zeggen/ als het volk lijde en mozt?

A. Dat het nooit zoo rijk en zoo gelukkig is geweest/ al verkeerde het ook in de diepste ellende.

V. Maar men kan dat niet zeggen/ wanneer het lang duurt!

A. Als dat het gebal is/ dan werpt men de rampen des volks op rekening van den verjaagden Koning.

V.

V. Hoe dat?

A. Men verspreidt/ dat de rampen/ welke op het volk wegen/ haren oorsprong hebben in de hoofsigheid van den Koning/ die de rouberij niet erkennen en goedkeuren wil/ door welke men hem zijne Souvereiniteit heeft ontnomen.

V. Maar hierin is geene regibaardigheid?

A. Ik heb reeds gezegd/ dat/ in tijden van Revolutie/ de regibaardigheid vacante heeft. Het is hier maar kwestie/ alles te boven te komen/ wat ons in den weg staat.

HOOFDSTUK XVIII.

Vervolg.

V. Is er nog niet een middel om de Revolutie te bevestigen?

A. Ja/ en een voortreffelijk zelfs. Men doet het volk den terugkeer van de oude orde van zaken breezen.

V. Hoe dat?

A. Men herhaalt onophoudelijk/ dat de troepen van den verjaagden Koning het volk zullen komen vermoorden/ en de meisjes in de hogeschoolen verkrachten; dat de Koning zelf/ gevelgd over den hem aangeboden hoon/ al degenen zal doen straffen/ die deel aan de Revolutie genomen hebben/ ja zelfs diegenen/ die het slagtoffer van hun goed vertoutwen zijn geweest.

V. En wat boerspelt men nog meer?

A. Dat de Koning zijne gewezen onderdanen als een overwonnen volk zal behandelen/ en hun al de oorlogskosten zal doen betalen/ ten einde hen voor hun Revolutiemaken te straffen.

HOOFD-

HOOFDSTUK XIX.

Uitkomst der Revolutie-Helden.

V. Staan / na de Revolutie / alle Revolutie-helden / in den openbaren geest / op denzelfden trap van achting?

A. Neen zo.

V. Hoe dat?

A. Eenige zijn zoo groot te werk gegaan / dat / wanneer zij op de plaats komen / waar zij de Revolutie hebben helpen maken / zij gebaar loopen van doodgeslagen te worden; boor: namelijk / als zij van hun leven wel eens minderjarige meisjes / achter St. Anne / hebben verkracht / en dit al meer en meer bekend wordt / ofschoon de Pastoor het ook / in der tijd / heeft gedempt. Doct. Rodenbach X. 8.

V. Deze dienen zich dan elders op te houden!

A. Hoortwaaz / en kan dit te ligter geschieden / als de oogst binnen is.

V. Hoe gaat het met andere van dat soort?

A. Zij zien elders een ambt te krijgen / bij boorberid / regter van instructie / en trouwen dan eene dienstmaagd / die niemand zou willen hebben. Joos I. 36.

V. Wat blykt daaruit?

A. Dat ik waarheid sprak / toen ik zeide / dat er vele gelijken onder de Revolutiemakers zijn.

V. Wie zijn wel aan den besten hoop?

A. Die zich tot gezanten laten benoemen / Lebon III. 8, ofte wel tot Gouverneurs / want die kan men zoo gemakkelyk niet aan. Meulenaere XX. 30.

V. Het bezit van openbare achting was anders een groot ongeluk!

A. Degeen / dien het alleen te doen is / om rijk te

te worden / behoort zich daarom niet te bekommeren; met geld komt men trouwen ober al te regt / en als men zijn Vaderland heeft helpen ruïneren / dan gaat men naar een vreemd land en maakt daar goede sier. Van der Noot CX. 8.

V. Maar het geweten?

A. Wie geweten heeft / hoort bij geene Revolutie te huis. Hetzelfde is maar alleen dienstig voor allebaagfche menschen / doch geenzing voor helden in heersch- en hebzucht.

V. Ze behooren dan zonder geweten te zijn?

A. Ja zij. Robespierre V. 9. Murat VI. 7. Buonaparte III. 7. Talleyrand III. 13.

HOOFDSTUK XX.

Werkzaamheden van eenen Revolutie-koning.

V. Wat moet een Revolutie-koning doen?

A. De Revolutie-helden beloonen / en diegenen trachten te winnen / die niet geïnd met hem zijn.

V. Hoe belooft men de Revolutie-helden?

A. Door hen tot Ministers / Ambassadeurs en Gouverneurs te benoemen.

V. Wat doet een Revolutie-koning / om diegenen te trachten / die niet geïnd met hem zijn?

A. Hij doet hun vele schoone beloften / en noodigt zijne Ministers en Gouverneurs uit / om maar bzaaf maalkijden te geven / opdat ten minste de smulpartijen bezien en genen winnen.

V. Wat doet men met degenen / die naar die beloften niet luisteren / maar getrouw blijven aan den weinigen Koning?

A. Men werpt hen in de gevangenis / eerst om hen te beleiden van te roepen / en verholgens / tot waarschuwing van anderen.

V.

V. Wat doet men met degenen / die gebruik maken van de bijheid der drukpers / om dat alles aan den dag te brengen?

A. Men hitst het volk op / om hen te plunderen. Hand. omtrent den Hr. Steven XXV. 3 en 4.

V. Maar dit is dan toch geene bijheid in alles en voor allen?

A. Dit is maar alleen te verstaan voor hen / die tot de opvoermakers partij behooren.

V. Hoe kan een Revolutie-koning zijn fatsoen daarbij houden?

A. Met te zeggen / dat de vaderlandsche pber te ver gaat.

HOOFDSTUK XXI.

Vervolg en Slot.

V. Hoe wordt een Revolutie-koning volkshagezind?

A. Door zijn koningrijk beel rond te wandelen en gescridst naar te stellen; ook moet hij dikwijls den armen geld geven.

V. En wanneer hij niets te geven heeft?

A. Hij behoort altijd wat te geven / al ware het ook maar 25 cent aan elken werkmans / die / ten gevolge der Revolutie / 25 maanden ledig geloopen heeft. Leopold C. 18.

V. Wat moet hij doen / als de middelen niet toereikende zijn / om in de behoeften van den nieuwen staat te voorzien?

A. Buitengewone belastingen opleggen / gedwongene heffingen doen / domeinen verkopen / enz.

V. Maar als dat alles op is?

A. Dan maakt hij assignaten.

V.

V. Maar de assignaten zijn kwade bootknecht?

A. Wel nu! dan noemt men ze Koninklijke bons.

V. Maar als het volk ellendig is / dan wordt het dit alles moede?

A. Men zegt dan / dat het volk gelukkig / rijk en magtig is / en dat het de aanhangers van het oude bestuur zijn / die rampen bezinnen / en kwade tijdingen berispen.

V. Eentwel voelt het volk den last der ellende!

A. In dat geval zegt men / dat die berlegenheid maar oogenblikkelijk is / en het des te gelukkiger zal wezen / wanneer de Revolutie gevestigd zal zijn.

V. Maar als dat verkeerd uitkomt?

A. Men wint altoos tijd / en doet in passant zijne zaken.

V. Wat zeggen welgezinde en verstandige menschen van dat alles?

A. Welgezinden zeggen / dat zij met hun drageijk tot rebellen zijn / en de verstandigen zeggen / dat de gebreken / welke trouwen in alle Gouvernemenen bestaan / door geene Revolutie zijn te behelpen.

V. En wat volgt hieruit?

A. Dat er alleen maar schelmen en zotten overblijven om Revolutie te maken.

V. Uw leerstelsel loopt rond / want gij zijt met hetzelfde begonnen; maar mag men daar nu wel beel van spreken?

A. Neen / zeker niet / want dan had het Revolutiemaken een

E I N D E.

V. Wat doet men met begenen/ die gebruik maken van de bijheid der drukpers/ om dat alles aan den dag te brengen?

A. Men hitst het volk op/ om hen te plunderen. Hand. omtrent den Hr. Steven XXV. 3 en 4.

V. Maar dit is dan toch geene bijheid in alles en voor allen?

A. Dit is maar alleen te verstaan voor hen/ die tot de opvoermakers partij behooren.

V. Hoe kan een Revolutie-koning zijn fatsoen daarbij houden?

A. Met te zeggen/ dat de vaderlandsche pber te ver gaat.

HOOFDSTUK XXI.

Vervolg en Slot.

V. Hoe wordt een Revolutie-koning volksgezind?

A. Door zijn koningrijk beel rond te wandelen en geridderd daar te stellen; ook moet hij dikwijls den armen geld geven.

V. En wanneer hij niets te geven heeft?

A. Hij behoort altijd wat te geven/ al ware het ook maar 25 cent aan elken werkmans/ die/ ten gevolge der Revolutie/ 25 maanden leeg geloopen heeft. Leopold C. 18.

V. Wat moet hij doen/ als de middelen niet toereikende zijn/ om in de behoeften van den nieuwen staat te voorzien?

A. Buitengewone belastingen opleggen/ gedwongene heffingen doen/ domeinen verkopen/ enz.

V. Maar als dat alles op is?

A. Dan maakt hij assignaten.

V.

V. Maar de assignaten zijn kwade booriekens?

A. Wel nu! dan noemt men ze Koninklijke bons.

V. Maar als het volk ellendig is/ dan wordt het dit alles moede?

A. Men zegt dan/ dat het volk gelukkig/ rijk en magtig is/ en dat het de aanhangers van het oude bestuur zijn/ die rampen bezinnen/ en kwade ijdelingen bezpreiden.

V. Eentwel voelt het volk den last der ellende!

A. In dat geval zegt men/ dat die berlegenheid maar oogenblikkelijk is/ en het des te gelukkiger zal wezen/ wanneer de Revolutie gevestigd zal zijn.

V. Maar als dat verkeerd uitkomt?

A. Men wint altoos tijd/ en doet in passant zijne zaken.

V. Wat zeggen welgezinde en verstandige menschen van dat alles?

A. Welgezinden zeggen/ dat zij met hun zageijk tot tebeden zijn/ en de verstandigen zeggen/ dat de gebzelen/ welke trouwen in alle Gouvernemen ten bestaan/ door geene Revolutie zijn te behelpen.

V. En wat volgt hieruit?

A. Dat er alleen maar schelmen en zotten overblijven om Revolutie te maken.

V. Uw leerstelsel loopt rond/ want gij zijt met hetzelfde begonnen; maar mag men daar nu wel beel van spreken?

A. Neen/ zeker niet/ want dan had het Revolutiemaken een

E I N D E.

1870

1. The first part of the book is devoted to a general history of the country, from the earliest times to the present day. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

2. The second part of the book is devoted to a description of the principal cities and towns of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

3. The third part of the book is devoted to a description of the principal rivers and lakes of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

4. The fourth part of the book is devoted to a description of the principal mountains and hills of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

5. The fifth part of the book is devoted to a description of the principal forests and parks of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

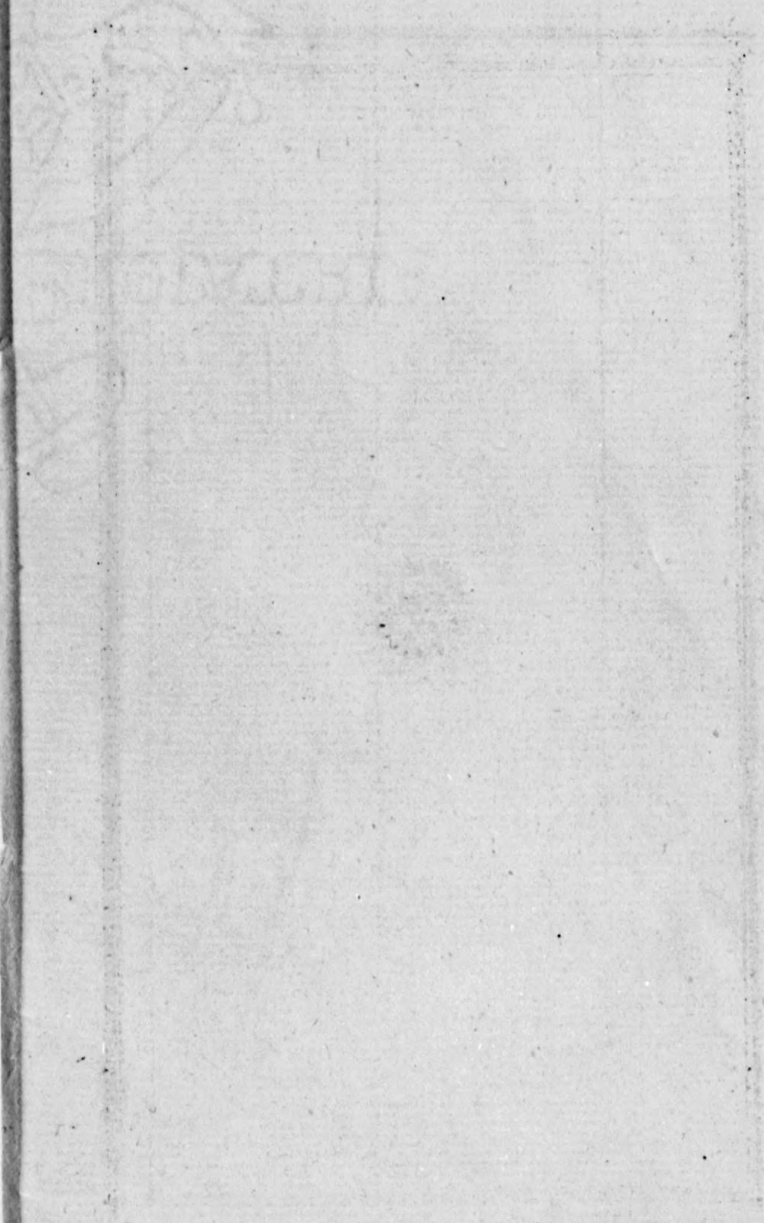
6. The sixth part of the book is devoted to a description of the principal minerals and metals of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

7. The seventh part of the book is devoted to a description of the principal manufactures and industries of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

8. The eighth part of the book is devoted to a description of the principal agriculture and husbandry of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

9. The ninth part of the book is devoted to a description of the principal commerce and trade of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

10. The tenth part of the book is devoted to a description of the principal population and statistics of the country. It is written in a clear and concise style, and is well adapted for the use of students.

LTK Beets

F 25 10

Mr. J. R. Thorbecke

EN

DE VIJF

NEDERLANDSCHE BISSCHOPPEN.

AMSTERDAM,
C. L. BRINKMAN.
1853.

Prijs 15 Cents.

M^r. J. R. THORBECKE

EN

DE VIJF

NEDERLANDSCHE BISSCHOPPEN.

AMSTERDAM,
C. L. BRINKMAN.
1853.

Onder de mannen die, sedert den aanvang der regering van Koning WILLEM II, grootelijks invloed hebben uitgeoefend op de vestiging der Openbare Meening omtrent het Staatsbestuur, staat niemand meer op den voorgrond dan de Heer Mr. J. R. THORBECKE. En dat niet zoo zeer omdat hij de eerste en oudste voorstander geweest zou zijn van een populair denkbeeld, de *regtstreeksche verkiezingen*: neen, want daarvoor waren b. v. de Heeren Mr. D. DONKER CURTIUS en VAN DAM VAN ISSELT vroegere en meer consequente kampvechters dan hij. Ook niet omdat hij door populaire geschriften ingang zou hebben weten te vinden tot de gemoederen der menigte: zijne geschriften waren daarvoor te afgetrokken geleerd. Een groot talent als redenaar in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, tot welker Leden hij bij tusschenpoozing behoorde, was het ook niet wat de aandacht van velen op hem vestigde. Maar dit alles nam toch niet weg dat, toen er bijna geene stad en geen dorp in het vaderland was, alwaar de verandering van regeringsvorm geene voorstanders vond, er toen ook overal bij hen die deze verandering wenschten, een verlangen bestond, dat de Heer THORBECKE, als eerste Minister aan het hoofd van het Bestuur mogt komen. Dat verlangen werd meer en meer levendig, nadat Koning WILLEM II

het Ministerie van de Heeren VAN RAPPARDT, VAN DER HEIM en dier ambtgenooten, ontslagen en den Graaf G. SCHIMMELPENNINCK met de zamenstelling van een nieuw bewind belast had en den Heer THORBECKE daarin geene plaats gegeven werd. Met leede oogen zag men ook aan, dat, toen de Heeren SCHIMMELPENNINCK en NEPVEU zich niet verstaan konden met hunnen ambtgenoot DONKER CURTIUS en plaats maken moesten voor andere Staatsmannen, onder welke DE KEMPENAER, (wiens vrijzinnige denkwijze toch niet twijfelachtig was) het Ministerie zich weder aanvulde zonder den held der publieke opinie. Geen Ministerie kon voldoen zonder den Heer THORBECKE aan het hoofd te hebben.

Wat mag hiervan de rede worden geacht te zijn? De groote naam, voorzeker, die de Heer THORBECKE zich verworven had als een man van diepe kennis van het moderne Staatswezen en van den Nederlandschen Staat in al zijne bijzonderheden, als een man van onvermoeide werkzaamheid en stalen veerkracht, die beter dan iemand aan *Nederland* geven kon datgene waaraan men, in zeker opzigt naar waarheid, meende dat het behoefte had: een Gouvernement dat de wet zou weten te doen eerbiedigen en tevens den Staatsburgers vrijelijk zou doen medewerken aan het algemeen en plaatselijk bestuur. Niemand wedsprak zijne kunde en bekwaamheid, door zijne tegenstanders werden die zelfs gehuldigd. Zoodanig een man, door tegenstanders geëerbiedigd zoowel als door volgelingen ten hemel verheven, mogt wel algemeen voor den regten persoon worden gehouden om op het *zinkend schip van den Staat*, zoo als men zich uitdrukte, aan het roer te staan. Waarbij voorts nog kwam, dat men

bij iemand van zoo ernstigen aard als hij, waardoor zijn uiterlijk voorkomen zich zelfs onderscheidt, het wel ernstig gemeend moest achten, wanneer hij zuinigheid als eene eerste voorwaarde voor een goed beheer, voorspiegelde.

Neemt men dit alles in aanmerking, zoo is het niet te verwonderen, veelmin te laken, dat de Openbare Meening, waar zij, bij de verkiezingen tot openbare handeling overging, zich gunstig toonde aan den Heer THORBECKE; dat hij in verscheidene districten voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gekozen werd of sterk in aanmerking kwam, of wel dat de keuze zich, met slechts weinige uitzonderingen, vestigde op mannen, bij wie men overeenstemming van zienswijze met den grooten staatsman meende te mogen verwachten. Ja, dit was misschien zelfs verstandig ingezien: THORBECKE was de opsteller der nieuwe Grondwet, of werd daarvoor gehouden, hij moest nu ook vrij en onbelemmerd zijn in het ten uitvoer leggen daarvan; door oppositie van réactionnaires of antirévolutionnaires of ten halve liberalen, moest hij niet belemmerd worden. Mannen van de nieuwe beginselen moesten nu regeren; voor het doen huldigen daarvan, door middel van door hen te ontwerpen wetten, moest hun de tijd gegund worden. Zoolang THORBECKE niet met vrijen teugel in het bewind was, meende men niet ten volle geslaagd te zijn in hetgeen men begeerde: eene algeheele verandering in het Staatsbestuur.

En men is geslaagd. THORBECKE verwierf eene plaats, eene eerste plaats in het bewind en alles is dan ook sedert dien tijd veranderd. Allereerst de gedaante des lands. Voor de keuze van de Leden der

Tweede Kamer van de Staten-Generaal gaf hij de schepping van kiesdistricten, waardoor de samenwerking tot hetzelfde doel door ingezetenen van verschillende Provinciën verkregen is: zoo maakt men de inwoners in iedere Provincie van elkander los, en wordt er eene andere indeeling voorbereid van het Rijk, wat men een regt modern voorkomen geven en zijne aloude historiesche roemrijke gedaante ontnemen wil. Reeds nu weet men niet meer tot welken kreits men behoort en met wie men kiest: voor de Provinciale Staten met deze — voor de Staten-Generaal — met andere medeburgers; alleen hij die van zulk zaken zijne hoofdbezigheid maakt, kan hierin wel te huis zijn. Kon men het aanzijn en de benamingen der aloude Provinciën voorts nog niet zoo dadelijk wegruimen, de mannen die daar binnen, als des Konings Commissarissen bestuur voerden, konden echter worden geremoveerd en vier van hen trof dit lot, hoe gaarne de ingezetenen hen ook behouden hadden. Waar men door ontzetting van personen uit hunne ambten, zonder veel moeite, verandering aanbrengen kon, liet men zulks niet na of leende men er de hand toe. Ook door enkele wetten, juist niet vele, zag men verandering ontstaan. Het is waar, twee daarvan, de Provinciale wet en de Gemeente wet zijn vol van tegenspraak der verschillende bepalingen onderling, of met andere nog gehandhaafde wetten, en doen telkens twijfeling ontstaan, maar dat schaadt niet, want te meer reden heeft THORBECKE, om telkens de vernietiging voor te dragen van besluiten van de ondergeschikte besturen, of hen wenken te geven hoe zij handelen moeten, waarbij hij weleens vergeet uit te drukken, dat hij moet worden geacht op last des Konings te

handelen. Dit is iets nieuws, dat was men vroeger zoo niet gewoon; de achting voor de Regenten wordt daardoor niet bevorderd; maar die behoort dan ook tot een vroeger tijdperk, en in het moderne staatswezen minder te huis *). Een andere wet, die op de jagt, is ook iets nieuws van den Heer THORBECKE: gaat men nu met zijn hond uit wandelen, zoo moet het dier door eenen kruisbeugel gekweld worden; dat was men te voren ook niet gewoon, maar zal zeker zijn nut wel hebben. En is het misschien waar, dat die wet, zoo als meer werk van den Heer THORBECKE, hoofdzakelijk slechts eene vertaling of de navolging van een sijstema is van eene Belgische wet... welnu hier is zij toch nieuw.

Dan, al wat nieuw en anders is dan wat men vroeger kende, bevat daarom niet duurzaam. Er zijn ook nieuwigheden gekomen waar men vroeger nooit naar verlangd had. Bij voorbeeld, menige landelijke gemeente is er wel door vereerd dat de *Assessoren* van vroeger, thans, even als in de steden, *Wethouders* hee-

*) Jammer is het evenwel dat er geachte, bekwame burgemeesters zijn, die het eenigzins verdriet, telkens in het goede dat zij beoogen en waarvoor zij steun vinden in den gemeenteraad, te worden belemmerd door het evenwel zoo loffelijke streven naar volkomenheid van den Minister, wien het heil der burgerij door het geheele land zoozeer ter harte gaat, dat hij zich met de geringste bijzonderheden van al de gemeenten schijnt te bemoeijen. En te betreuren is het, in hooge mate, wanneer zulke Burgemeesters dit niet naar eisch waarden, en ontheffing vragen van den last die hen anders zoo zwaar niet op de schouderen drukken zou. Iedere Amsterdammer zal wel begrijpen wat men hier bedoelt.

ten; doch waar men niet meer, gelijk te voren, een eigen Burgemeester heeft en zich vergenoegen moet met een Burgemeester die ook eene andere gemeente, binnen welke hij woont, te besturen heeft, zoo kan men daar het voordeel niet goed van inzien. Ook zijn er plaatsen waar men beweert, dat er niet goed door den Minister zou zijn gehandeld, wanneer hij een braaf en kundig man die notaris was, doch daarom niet minder onpartijdig en in het bezit van het volle vertrouwen zijner gemeentenaren, geenszins toeliet Burgemeester of Secretaris te blijven en niet eene vacature afwachten wilde om eenen Notaris van het vervullen dier betrekkingen uit te sluiten, in stede van, gelijk nu geschiedde, (behalve met enkelen die bijzonder goed aangeschreven stonden) den Fonctionnaris plotseling te verwijderen en hem te vervangen door een van buiten af ontboden en in de gemeente onbekend persoon. Zoo zijn er eene menigte van bezwaren die velen van lieverlede hebben doen vermoeden dat de Heer THORBECKE misschien ook wel deelen zou in het algemeene mensche-lijke gebrek, van niet boven dwaling verheven te zijn. Vreemd begint men het ook te achten, dat die zoo bij uitstek bekwame en werkzame man, zijn werk niet oplevert op den bij de Grondwet bepaalden tijd. „En,” zegt men, „dat is te meer vreemd, omdat hij zelf de „Grondwet heeft opgesteld: hij zelf was de Ingenieur „die het bestek maakte voor het werk dat hij, sedert „als aannemer, opleveren moest. En ziet, het achter- „stallig werk bij het Ministerie ven Binnenlandsche „zaken heeft nog al wat te beteekenen: waar blijven „toch al die wetten waaraan zoo groote behoefte is, „eene wet, b. v. op den Waterstaat en op het On- „derwijs? Zou, om dit te maken, de Heer THORBECKE

„eigenlijk niet knap genoeg zijn?” „Maar neen, dat „kan het niet wezen,” zegt een ander, „het zal liggen „in des mans groote reputatie, welke vordert dat iets „waarmede hij voor den dag komt, er regt goed en „zonder eenig gebrek uit moet zien, en zulk werk „wordt zoo maar niet uit de vuist beslagen.” „Wel dat „is jammer,” zegt dan weder een derde, „hadden wij „het dan maar wat minder goed van een ander die „het intusschen leverde; ontbrak er dan wat aan, de „Staatsraad en de Staten-Generaal zijn immers daar „om dat te verhelpen?” Zoo wordt er geredeneerd en de hoofdsom van al die redeneringen is, dat men van de groote ingenomenheid met — en de groote verwachting van — den Heer THORBECKE, sedert eenigen tijd is terug gekomen.

Ganschelijk is er dit niet op verbeterd, sedert de aanbieding van het ontwerp van wet op het *Armbe- stuur*. Daardoor is menigeen wakker geworden, die in het vast vertrouwen op des Ministers bekwaamheid en goede bedoelingen was ingesluimerd. Een voordeel daarvan voor den Heer THORBECKE is, dat men sedert zoo sterk niet meer naar wetten van zijne Excel- lentie verlangt. „Als zijne wetten er zoo moeten uit „zien,” zegt men, laat hij die dan maar liever te „huis houden. Hij noemt die wet, eene *overgangs „wet*, wel nu, als hij daarmede bedoelt, dat hij ons „wil doen overgaan tot een staat van zaken gelijk „daarin wordt bedoeld, zoo moeten wij wat meer uit „onze oogen zien en opletten, want dan was het bij „het oude, hoe gebrekkig ook, waarlijk nog beter.” Dat ontwerp van wet was voor den Minister waarlijk noodlottig. Van vermindering van belasting zag men grootmoedig af, toen hij verklaarde dat *de rei der be-*

zuinigingen in het Staatsbestuur gesloten was. De accijnsen in de gemeenten vervangen te zien door in ons land nimmer welgevallige hoofdgelden en directe belastingen (iets wat velen in de steden beangstigt) daarin, dacht men, zou, eer wij vijf jaren verder waren, nog wel verandering komen. Maar, de Staat zich mengen in het beheer der diaconiën; opening van alles eischen; diakenen die zich niet tot Agenten van het Gemeente bestuur willen laten vernederen, eerst met gevangenis straf, nu met zware geldboete te bedreigen; opgave te vorderen, hoe diakenen bij het nemen van een kerkeradsbesluit hebben gestemd ten einde te weten te komen wie zich al dan niet verstout hebben eene andere meening dan die van het Bestuur der Burgerlijke gemeente voor te staan en deze dan te straffen, — zie dat gaat te verre; zoo wil de Hollander niet geregeerd worden. De eenvoudige dorpsdiaken vreest boete of gevangenis, de dieper doordenkende man beeft voor de gedachte, dat er eene wet zal worden doorgedreven zoo inpopulair dat zij gedurig overtreden of ontdoken zal worden; en wat is heilloozer en van meer bedenkelijke gevolgen dan het voorbeeld eener ongehoorzaamheid aan de wet? Dan de Minister houdt het er voor, dat zijn werk goed in één sluit, dat het regt logiesch en daarom goed is. Weshalve hij dan ook voor het beklag dat er zich tegen hooren doet, geene ooren schijnt te hebben. „Wacht mijne daden af!” dus sprak hij eenmaal. Men ziet die daden nu en daardoor heeft hij zijne populariteit verbeurd.

Stelt men zich iemand voor die elders te huis behoort en voor handelszaken, een consulaat, eene betrekking als buitenlandsch gezant, of om welke an-

dere redenen ook, zich in de jaren 1847—1851 in Nederland ophield, zoo mag men wel denken dat deze, wanneer hij, na een paar jaren afwezenheid, thans weder ware teruggekeerd, niet weinig zou verwonderd zijn over de wijziging die hij waarnemen zou in veler meening omtrent den vroeger schier vergoodden staatsman. En noemde men hem de daadzaken op die daartoe aanleiding gaven, de verwondering van den vreemdeling zou daarom niet wijken doch veeleer toenemen. „Hoe,” zou hij vragen, „is dat die liberale man? Die voorstander van der Staatsburgeren „vrijheid?” „Ja,” zou men antwoorden, „vrij zijn „wij ook in het kiezen, maar dulden moeten we dat „onze gekozenen nergens vrij in zijn dan in het trouw „gehoorzamen aan iederen wenk des Ministers.”

Doch wij hebben hier met geene vreemdelingen en hunne verwondering te doen. Laat ons liever ernstig ons afvragen, wat de oorzaak is waaraan moet worden toegeschreven, dat de Heer THORBECKE bij zoo vele bekwaamheden als hij inderdaad bezit, zich door zijne daden niet heeft weten te handhaven in den goeden dunk die eenmaal zoo algemeen omtrent hem werd gekoesterd. Na veel hierover te hebben nagedacht, meenen wij dit antwoord te moeten geven: *het Nederlandsche volk kende den Heer THORBECKE niet, daarom verwachtte het te veel van hem; en THORBECKE kende het Nederlandsche volk niet genoeg, daarom kon hij aan de verwachtingen van dat volk niet duurzaam beantwoorden.*

THORBECKE is geheel en al een *Regtsgeleerde*; te veel een man van theorien en te weinig praktisch man. Hij kent alle wetten in al derzelve bijzonderheden. Zijn streven is het brengen van harmonie in die alle,

dezelve alle in volkomene overeenstemming te brengen met de Grondwet en zorg te dragen dat ook alle daaruit voortvloeiende verordeningen van eene en dezelfde strekking zijn. Hoe dit soms nadeelig werkt voor personen of gemeenten; alsmede hoe eene milde toepassing, een tijdelijk ontzien van een bijzonderen toestand, een acht geven op bijzondere voorliefden of van ouds gevestigde gewoonten, soms met wijsheid in aanmerking konden worden genomen: dit alles zijn zaken waarop hij niet genoeg letten kan, omdat bij hem alles zwijgt wanneer de orakeltoon zich heeft doen hooren: „dus spreekt de Wet; zoo wil het de Grondwet!” Bij die gedachte houdt bij hem alle verdere overweging op. Onder die hem van nabij kennen, zijn er zelfs die het prijzen dat de eigenschappen van het hoofd, het afgetrokken denken en redeneren, bij hem zoo sterk de overhand hebben, dat het wel schijnt dat die van het hart daartegen niet ligt een conflict kunnen opwerpen. Men wane niet, dat wij hem daarom minder achtenswaardig rekenen; wij haasten ons te erkennen dat er verschillende karakters onder de menschen zijn, die alle hun eigen voordeel hebben en dat bij bijna niemand de evenaar het juiste gewigt voor verstand en hart aanwijst voor eene geheel en al doeltreffende evenredigheid. Maar wat is nu het lot van een karakter gelijk dat van den *bij uitsluiting Regtsgeleerde*?

Hij zal zich een tijd lang kunnen doen bewonderen; over zijne gevatheid, zijne schrandrheid, zijne ijzeren logica, zijne korte redeneringen met vasten klem gelijk een regterlijk vonnis of beter nog, gelijk de deurwaarder die het beteekent, zal men versteld zijn en zijne vastberadenheid en kalmte zullen ontzag inboezemen, maar genegenheid wordt daardoor geenszins opgewekt.

En dit is toch noodig in ons *Nederland*, alwaar men zich niet bepalen kan tot loutere bewondering en ontzag voor den Regent, maar hem ook gaarne liefhebben wil. Dit ligt zoo in den aard der Hollanders. Van ouds zijn zij een goedgehartig volk. Had men zijne politieke hoedanigheden te voren meer geweten, zoo zoude hij stellig minder aanhang hebben gehad.

THORBECKE is geheel en al regtsgeleerde: *staatsrecht* en *statistiek* zijn de vakken waarin hij uitmunt. Alle deelen van het land kent hij, met alle localiteiten is hij vertrouwd, tot den bodem van den grond wil hij, door de geologische kaart die hij vervaardigen doet, leeren kennen. Doch één ding is er, wat hij niet genoeg kent, en dat is misschien voor een Minister het voornaamste: het volk wiens belangen hij, ten gevolge van 's Konings vereerenden last, moet behartigen, dat volk, *het Nederlandsche volk*, kent hij niet genoeg. Den Hollander met zijn hart, zijn gevoel, zijne sijnpathiën en antipathiën, te leeren kennen: daarop schijnt hij zich minder te hebben toegelegd; daaraan heeft hij misschien te weinig gedacht. Het is hem niet kwalijk te nemen. Ondanks hem zelve schijnen afgetrokken theoriën bij hem wel wat veel de bovenhand te hebben gehouden. Maar een man van zoodanigen aanleg, hoe ook te prijzen voor eerlijkheid, kunde en andere bij een Minister onontbeerlijke hoedanigheden, zulk een man voegt dan ook in *Nederland* beter in het hoogste Regterlijke Kollegie, dan onder de Ministers des Konings. Zij, die tot dien rang verheven worden, moeten meer van hetzelfde maaksel zijn als het volk en dat is THORBECKE niet. Of dit soms ten deele toe te schrijven is aan zijne afkomst, daar hij, naar men zegt, de zoon of kleinzoon eens Duitschers is, dit zij

hier in het midden gelaten; er zijn er meer in dit geval en niemand wijt het hun, omdat zij meer met ons Hollanders van afkomst, in daden en gevoelens overeenstemmen.

Als bij *uitsluiting Regtsgeleerde* is de Heer THORBECKE ook te veel *een man van theoriën* en te weinig *practiesch man*. Alles is bij hem de wet en de hulding harer beginselen, zonder te letten op de menschen die daaronder moeten leven. Nooit trok misschien zijne aandacht het gezegde van GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP, dat, *wetten, aandruischende tegen den staat der Maatschappij en de algemeene denkbeelden, van geringen klem en van korten duur zijn; en dat de wet nooit vaster staat, dan wanneer zij van hetgeen er bestaat, de uitdrukking is.* *) Bij THORBECKE komt het er slechts op aan of de wetten eene goede uitdrukking inhouden van zijne eigene theoriën, voor welke, bij afgetrokkene beschouwing, misschien ook dikwijls veel te zeggen is. Maar, bij het maken van eene wet, te bedenken hoe zij door het volk zal worden opgenomen, en de geschiedenis te raadplegen om nategaan hoe het Nederlandsche volk van ouds over belangvolle zaken dacht, dit schijnt bij hem minder in aanmerking te komen. Als beoefenaar van de Statistiek, kan hij getallen berekenen maar om de gevoelens der menschen te kunnen peilen, zou hij meer practiesch man moeten zijn. En daarom komen zijne berekeningen dan ook fout uit. Dit is dezer dagen zonneklaar aan het licht gekomen.

Getallen kan hij berekenen. Hij wist zeer wel dat niet alle Nederlanders evenzeer van goeder harte zijn

*) Bijdragen, Deel III, blz. 128.

toegetroden tot de denkbeelden die in 1848 boven dreven. Wel waren de mannen der moderne vrijzinnigheid groot in aantal, maar niet toereikend om hem voortdurend staande te houden. Hartelijk welkom moest hem dus zijn de steun der Roomschegezinden, wier politieke meening eenigzins wisselvallig is, en in hare uiting zich nog al veel door kerkelijk belang laat wijzigen. Daaruit volgde zoo van zelve, dat de wenschen der Roomschegezinden bevredigd moesten worden telkens wanneer de letter der wet slechts in hun voordeel kon worden uitgelegd *) of wanneer de Regering in hare handelingen vrij was. Schier overal waar de meerderheid der bevolking Roomsch was, werden Roomschegezinde burgemeesters aangesteld. Maar nu vergat hij bij zijne berekening in aanmerking te nemen, dat de mannen der vrijzinnigheid niet enkel eene politieke zienswijze maar ook een *hart* hebben en dat hun hart, wanneer zij *Protestant* zijn, ten gevolge zijner *dad*en wel eens vatbaar kon zijn om den invloed te gevoelen van Nationale sympathiën en antipathiën, en dat zij hem wel eens konden afvallig worden, ja dat zij hem nooit zouden hebben aangehangen, wanneer zij zijne schijnbaar of in de daad bestaande voorliefde voor de Roomschen vroeger hadden gekend. Te veel heeft hij vergeten dat hun doel, toen zij om grondwetsherziening riepen, nooit is geweest een' nieuwe Grondwet te verkrijgen, waardoor het *Regt van Placet* zou worden opgeheven en de weg tot vestiging der

*) De regtbanken zullen moeten beslissen of de Minister zich ook wel eens in het regt vergissen kon, b. v. in de zaak der bevestiging van onderwijzerstractementen en het beschikken over schoolgebouwen te *Alphen*, *Maasbommel* en *Appeltern*.

Hierarchie gebaad, weshalve zij hem dan ook nu daar zij dit alles beginnen in te zien, zonder inconsequentie, hunnen steun onthouden en aan de Roomschen alleen overlaten kunnen.

Van meer nadeeligen invloed op het lot van den Minister en van den Staat was echter dat voorbijzien van den aard en de gevoelens van het volk, bij de onderhandelingen met het hof van Rome omtrent de regeling van het bestuur van het Kerkgenootschap der Roomsche Katholieken. Daardoor is zijne ongeschiktheid om in *Nederland* te regeren op alles afloende wijze gebleken. Geen Protestantsche Hollander zou er sterk tegen hebben gehad, dat de Roomsche kerk hier te Lande geplaatst ware onder een Bisschop, des gevorderd met een of twee ondergeschikte Bisschoppen, wanneer vóór hunne toelating, als eene onomstootelijke voorwaarde, zou overeengekomen zijn, dat zij hun verblijf hadden te houden bezuiden *de Waal*, waar de meeste Roomschen wonen, en wanneer er Aarts-priesters en Landdekens, of hoe die Heeren heeten mogen, in de noordwaarts gelegen districten en provincien waren aangewezen om, onder die Bisschoppen, werkzaam te wezen in het bestuur van het kerkgenootschap, hetwelk, in die streken, slechts betrekkelijk weinige belijders telt *). Ja, men gunde den Roomschen landgenoot gaarne de organisatie van zijn kerkgenootschap en duidt hem zijne leerbegrippen niet ten kwade. De Roomschegezinde die getrouw leeft

*) Wat de 's Gravenhaagsche *Nieuwsbode* beuzelt omtrent de residentie van den Bisschop van *Utrecht* te *Warmond* en van den Aarts-bisschop in 's *Hertogenbosch*, doet niet het minste af. Kan hij den waarborg leveren, dat die Heeren, eer er een jaar verlopen is, hunne residentie niet verleggen zullen?

naar de regelen zijner godsdienst, staat bij den Nederlandschen Protestant in achtging, mits hij ook anderzover overtuiging eerbiedige, meer dan de man die Roomsche heet en zich aan de voorschriften zijner Kerk niet stoort. Evenzoo is de Priester in achtging, die Christelijke deugd onder zijne kudde tracht aan te kweeken. Ach, mogten de Roomschen dat, in deze dagen, bedenken! Geen hunner meene immer, dat men het op hem als medeburger en als mensch gemunt heeft, wanneer men zich kant tegen het juk waaronder hij zelf gebukt gaat, zich verzet tegen het vestigen der Hierarchie, strijdt voor het behoudt van Evangeliesche vrijheid en zelfs ijvert voor de uitbreiding der Evangeliesche belijdenis zonder bijvoegingen van menschen, door eene eerlijke propaganda welke de pligt is van iederen volger van den Heer, die alleen als Hoofd der Kerk mag worden erkend. — Men zou er dan ook in berust hebben, dat de keuze van het personeel van het Roomsche kerkbestuur zonder onderwerping aan Konings approbatie geschieden zou. En het volk van *Nederland*, van *Oud-Nederland*, van dat *Nederland* het welk een onafhankelijk Gemeenebest was terwijl *Noord-Brabant* en *Limburg* als Generaliteitsland, zonder regt van vertegenwoordiging, werd bestuurd, het volk van *Nederland*, het welk nog altijd een Protestantsch volk is, vertrouwd er op, dat de Regering wel waken zou dat de organisatie van de Roomsche kerk plaats hadde zonder dat zijne gevoelens zouden worden gekwetst. Men dacht dat de schrandere THORBECKE wel waken zou dat de Paus van geene regeling zou durven spreken dan nadat hij zijne plannen zou hebben opengelegd en de Koning die zou hebben goedgekeurd. Doch niets daarvan: men wees den Paus

slechts op de Grondwet; men dacht dat daarmede alles afgedaan was en noodigde het Hof van Rome zelfs niet uit dat zij den Bisschoppen op zou leggen om gehoorzaamheid aan de wetten van dit land te bezweren. Hij dacht niet aan het oogpunt van waar de Pausen alle Christelijke landen beschouwen, hoe zij alle Christenen als tot de Roomsche Kerk behorende, aanmerken en die allen, dus ook de Protestanten, tot erkenning van hun gezag zoeken terug te brengen. Van Pius IX zelf moest hij leeren, toen het te laat was, dat alle Pausen sedert de Kerkhervorming er op bedacht waren om *Nederland* weder terug te brengen onder de Hierarchie. Dat de regering rondborstig aan de Natie openingen geven zou, hoeverre de onderhandelingen waren gevorderd; dit schijnt buiten aanmerking te zijn gebleven. Alles bleef bij de bekende magere openingen, na de interpellatie van den Heer VAN HALL in de vergadering van 29 November 1852. Mag men misschien eene zeer natuurlijke veronderstelling maken, namelijk dat het voor den Heer THORBECKE zelven, (en hij is niet de eenige van die meening vrij onverschillig is dat het Bisschoppelijk gezag hier is hersteld, en dat hij, die het volk niet genoegzaam in zijne ware geaardheid en gevoelens kent, niet heeft kunnen denken dat dit anders dan hij zou zijn gestemd, en dus ook niet heeft weten te berekenen welk eene spanning daardoor zou ontstaan?

Zie, de Paus smaadt de natie: in zijne allocutie wischte hij twee roemrijke eeuwen onzer geschiedenis als met een' pennestreek uit en noemt hij *de kerkhervorming*, waaraan, nevens hogere zegeningen, *Nederland* zijn onafhankelijk volksbestaan te danken heeft, *het zaaijen van onkruid in den akker des Heeren door den booze*

En hij zegt duidelijk, dat *de tegenwoordige Regering des Lands* hem gemakkelijk gemaakt heeft, wat twaalf jaren geleden nog onmogelijk was: de herstelling der Hierarchie, de inlijving van het Protestantsche *Nederland*, als eene Roomsche Provincie, in zijn gebied. Zoo erg maakte de Paus het met *Engeland* niet, toen hij Bisschopszetels vestigde in dat Land, en dadelijk deed de scherp afkeurende, de protesterende stem van den eersten Minister zich hooren. Maar de Heer THORBECKE zweeg. Wat gaat het hem ook aan, of de Kerkhervorming wordt gesmaad? Hij is oud Professor in de Regtsgeleerdheid en niet in de Theologie. De vijf Bisschoppen zullen immers niets toe of afdoen aan de bepalingen van de Kieswet, de Provinciale Wet en de Gemeente Wet? En misschien helpen zij hem nog wel wat aan het ontwerpen der wetten die hij nog te leveren heeft, b. v. die op het onderwijs.

En nu zegge men niet, dat de zaak den Minister van Buitenlandsche Zaken en voor de R. K. Eeredienst en geenszins den Minister van Binnenlandsche Zaken aangaat. Wij laten daar, dat de Heer THORBECKE eenige dagen ook met de Buitenlandsche aangelegenheden is belast geweest. Want, wat hij daarin verrigt heeft, is onbekend. Maar wie is er, die niet weet, dat zaken als de Roomsche kerkregeling, niet buiten den Ministersraad behandeld worden? En men weet ook, dat in ieder Kollegie, en dus ook in den Ministersraad, er immer een man is die den boventoon voert en door de anderen wordt gevolgd. THORBECKE heeft het tegenwoordige Kabinet gevormd, en wilde, te regt, mannen nevens zich hebben, die één waren in zienwijze met hem. Dat hij in alle gewigtige zaken, de leider is, zal hij zelf niet tegenspreken, en onwe-

tend zal hij althans niet zeggen te zijn geweest, omtrent de onderhandelingen met het Hof van Rome. Hem komt dan ook, in de eerste plaats, de lof toe, door den Paus toegezwaaid, aan de mannen die hier 's Lands zaken besturen.

De Heer THORBECKE zweeg en zal wel blijven zwijgen tot dat hij in de Tweede Kamer zal worden geïnterpelleerd. Dat is volmaakt constitutioneel. Hij zal zich ook wel met de Grondwet weten te regtvaardigen. Herinnert hem dan soms iemand, hoe hij, die ten opzichte van het vijfde der additionele artikelen na-leeft, zoo zal hij misschien nogmaals zeggen, *dat de Grondwet het ongerijmde niet bedoelen kan* *). Maar is het dan niet iets ongerijmde, Mijnheer THORBECKE, om het zesde hoofdstuk der Grondwet zoo te verstaan, dat Rome hier in het Protestantsche Nederland, met zijn oorsprong en zijne geschiedenis, de Hierarchie onder goedkeuring der Regering zou kunnen vestigen? Doch ook op deze en alle andere bedenkingen zal de Heer THORBECKE wel een antwoord hebben. Zijn talent in de parlementaire discussie zal hem wel niet begeven en hij misschien ook wel de overwinning behalen. Maar na de overwinning zal hij, gelijk het meermalen gaat, zich verzwakt gevoelen. Op het ge-laat van velen, van zeer velen, grooten naar de we-reld en geringen, zal hij kunnen lezen dat men hem dank weet, dat men hem innig dankbaar is, voor de opluistering van het Vaderland door de creatie van een vijftal Bisdommen. En heeft hij voldingend be-zezen dat niets gedaan is tegen de Grondwet, zoo

*) Staatsregt van *Nederland*, met eene Aanteekening van Mr. J. H. G. BOISSEVAIN. Grondwet, bl. 187.

zal er een krachtige stem opgaan die zeggen zal: „Als dat dan waar is, zoo moet, om nog erger kwaad „voor het vervolg te voorkomen, de Grondwet ver- „anderd worden!” Bij de Grondwets-verandering van 1848, heeft men een artikel (art. 170) ingelascht, om het Regt van Placet te doen vervallen, men levere dan thans daarvoor eene compensatie, door aan dat artikel voldoende waarborgen te verbinden, opdat het uit zijnen aard zoo gevaarlijke Bisschoppelijke gezag de bepalingen van art. 165 niet make tot eene bloote constitutionele fictie.

Alsdan zal de Grondwet tevens in zijn geheel moeten verbeterd worden tot behoud van wezenlijke vrijheid, zonder welke de Nederlander niet leven kan, en met wegneming van de tegenwoordige schijnvrijheid, welke bovendien zoo veel geld kost. Men zal dan moeten te rade gaan met den aard, het karakter en de behoeften van het Nederlandsche volk. En daarvoor schieten de bekwaamheden van den geleerden Staatsdienaar te kort. Alleen eene Grondwet van theorien, in den ongewissen en angstvollen tijd van 1848 slechts aannemelijk, kan hij leveren.

Hij zelf zal dit gevoelen, of de Koning zal het hem doen gevoelen. Dit is in 's Konings constitutionele magt. De Koning heeft het regt zijne Ministers te ontslaan. Weigert de Tweede Kamer der Staten-Generaal ondersteuning aan een nieuw op te treden Ministerie, zoo kan de Koning haar ontbinden en niet vruchteloos zal hij een beroep doen op het gededesillu-sioneerde Volk. En *Nederland* zal wel door gebrek eens Ministers aan kennis van het volk in gevaar gebracht, maar door den Koning gered zijn.

Dus worde er gewaakt, voor het bewaren van het

Nederlandsche Protestantsche volksbeginsel. Dat worde voortaan steeds naar billijkheid ontzien. Des Konings Roomsche onderdanen zullen daarom nergens de gelegenheid missen, om God naar hunne overtuiging te dienen binnen hunne kerkgebouwen. Gelijkheid voor de wet zal niemand hen betwisten en met de Protestanten zullen zij zich kunnen verheugen in het bezit van Godsdienst-vrijheid, die eene telg van het Protestantismus is. Maar geen Bisschoppelijk gezag zij er over het Land, en geen gezag ook meer van den Heer THORBECKE. Die behoort, als Staatsdienaar, hier zoo min te huis als de Hierarchie. Van het Bisschoppelijk gezag had men genoeg ten tijde van PHILIPS II en van den Heer THORBECKE in de twee laatst verlopen jaren.

A. 9 April 1853.

N A S C H R I F T.

Sedert wij het voorgaande schreven, (hetwelk ten gevolge van omstandigheden buiten onzen wil, niet spoedig genoeg van de perse kon komen), zijn er interpellatiën gedaan in de Tweede Kamer der Staten Generaal, en aan hare leden mededeelingen gegeven. Aanleiding konden wij daaruit echter niet ontleenen om iets, in hetgeen vroeger uit onze pen kwam en bereids was gedrukt, te veranderen.

April 1853.

Willemswaard en Gelynd
Drs. Huis Beets
S. D. M. Predikant en
te Heemstede

LTK Beets

F 25 11

E E N E S T E M

UIT HET

VOLK TOT HET VOLK, IN DEZE GEWIGTIGE DAGEN.

Hetgeen geschied is in de laatste maanden zou bekommering wekken, zoo alleen het oog geslagen werd op de handelingen van een groot deel der leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal. Daar toch heeft over het algemeen niet geheerscht die geest van gematigdheid en bezadigdheid, die Nederland steeds kenmerkt in gewigtige aangelegenheden.

Wat moet de achtbare burger, wat moet de Vaderlander, die den Koning lief heeft en gaarne de Regering eert, wel gevoeld hebben, als hij de handelingen las van hen, die heeten hem in 's lands vergaderzaal te vertegenwoordigen?

Zou niet menig burgerman beter „liefde voor Vaderland en Vorst” hebben uitgedrukt, dan velen der zoogenaamde Volksvertegenwoordigers gedaan hebben?

„Zoo kan het niet blijven” hoort men allerwege, en menigeen drukt den wensch uit, dat de Grondwet toch moge veranderd worden en wij eene Regering mogen bekomen, waarin geene Tweede Kamer meer noodig is. Dat is intusschen weder te ver gegaan aan de andere zijde. Over de Tweede Kamer der Staten Generaal is maar ééne stem, namelijk, dat die, zoo als zij is, schadelijk is voor het Staatsbestuur; maar daaruit vloeit niet voort dat het bestuur des lands goed zou wezen zonder Staten Generaal.

Het is niet voor de eerste maal, dat mannen, die geroepen zijn om de belangen van het Volk voor te staan, daarin het spoor bijster zijn, en heeft dat nu bij ons met velen plaats, zoo mogen wij wel wenschen, dat daarin verandering kome, maar daarom behoeft de geheele regeling der magten nog niet veranderd te worden.

In Nederland behoeft men niet te wanhopen, zelfs niet te vreezen. Vooreerst hebben wij eenen goeden Koning, die wel afkeuren zal wat de Tweede Kamer heeft gedaan, en daartoe alle reden heeft; maar die ook de magt heeft, om het kwaad te stuiten, te zorgen dat het niet verder gaat. De liefde van den Koning tot zijn Volk is genoeg bekend. Die liefde kan niet dulden, dat er op den duur zoo veel moeilijkheden gemaakt worden door hen, die geen moeilijk, maar een bezadigd Volk, vertegenwoordigen. Oranje is daar, en zoo lang Oranje daar is, is er geen nood. Maar het Volk heeft ook

Oranje lief, en weet zeer goed, dat er door eenige weinige woelzieke mannen geen scheidsmuur is op te trekken tusschen Koning en Natie. Het Volk hoort altoos zoo gaarne „Wilhelmus van Nassauwen,” als het roept: „Oranje boven.” En in alle klassen der burgerij is dat even sterk, rijk of arm, hoog geplaatst of eenvoudig.

In zulk een land is er geen nood, waar de Koning zijn Volk zoo lief heeft, en het Volk den Koning zoo bemint.

Nood is er niet, maar het is onaangenaam, het doet kwaad aan het regeren, wanneer de Koning zoo bemoeijelijk wordt, en met Hem de Ministers, die de Koning heeft benoemd, om onder Hem het land te besturen.

Een der Ministers heeft onlangs gezegd „het regeren wordt zoo doende bijkans onmogelijk gemaakt.” En dat zegt een Minister niet ligt. Geregeerd moet er intusschen worden en wel zoo goed mogelijk.

Hoe kan ieder daartoe het zijne bijdragen?

Zonderlinge vraag, zal men zeggen; als of een gewoon burger van den Staat daaraan iets doen kan!

In die onjuiste meening ligt juist het kwaad. Had men die meening niet, was men integendeel overtuigd, dat ieder op zijne wijze er iets toe kan bijdragen, dat de Regering beter ondersteund werd door de vertegenwoordigers uit het Volk, het zou zoo goed gaan als het kon, want het Volk wil geen kwaad; het Volk wil het beste voor Land en Koning. Wat moet er dan gedaan worden? In de eerste plaats zijn er in menigte die de magt van den Koning willen beperken; eene magt, die bij de Grondwet is bepaald, en waar buiten de Koning niet kan, maar ook niet wil gaan. De Koning houdt de Grondwet, door Hem bezworen, stipt.

Wat men doen kan, is dus reeds dadelijk dit, dat men elkeen afkeure, die de grondwettige magt des Konings wil beperken. De Koning houdt zich stipt aan de Grondwet, die door Hem plechtig bezworen is. Elkeen behoort dit te doen; dan kan het in het land goed gaan. Maar de Koning kan niet regeren, zoo niet elkeen zich houdt binnen zijne pligten, die door de Grondwet zijn afgebakend.

Afkeuring derhalve van ieder, die buiten de Grondwet gaan wil; men geve die afkeuring te kennen, elk in zijn kring, en men geve blijk van hoogschatting van hen, die de Grondwet eeren als eene heilig bezworen wet.

Een' tweede pligt, dien men te vervullen heeft is, reeds nu uit te zien naar andere vertegenwoordigers, dan zij zijn die den Koning willen dwingen. Het kan niet lang meer zoo blijven, als het nu gaat. Reeds is in de Tweede Kamer gezegd „wij willen den Koning niet dwingen, maar kunnen ons ook niet laten dwingen.” Is dat eerbied toonen aan den Koning? En waarom spreekt men zoo?

Omdat de Koning brave menschen tot het bestuur geroepen had, die de Christelijke godsdienst niet van de school verbannen willen hebben, waar onze kinderen leeren moeten en tot brave menschen moeten opgroeijen.

De Koning wordt gedwongen om zulke Ministers weg te zenden, die op de school aan de kinderen willen doen leeren, dat de Prinsen

van Oranje hun leven veil gehad hebben voor onze vrijheid en onze hooggeschatte Godsdienst.

En die Leden van de Staten Generaal, die Hem daartoe willen be-
wegen, voegen er bij: „zend ons maar weg; vraag het maar aan het Volk, hoe het er over denkt.”

Wanneer nu de Koning daartoe komt, om de tegenwoordige Tweede Kamer te ontbinden — en de Koning wordt nu bijkans daartoe gedwongen — dan moeten wij weten, wie wij dan naar den Haag zullen zenden, om, of uit te spreken: „de kinderen zullen op de school van Godsdienst en van Vaderlandsche historie niet meer vernemen en wij maken in dien geest eene wet,”

of wel:

„de kinderen zullen leeren en opgevoed worden in Godsdienst en liefde voor de Vorsten van Oranje.” Het is dus pligt, reeds nu zamen te overleggen wie wij moeten kiezen, zoo de Koning eene andere Kamer verlangt, om aan zijn bemind Volk eene wet op het onderwijs te geven.

Geef uwe stem dan niet, dan aan iemand waarvan gij met zekerheid meent te weten, dat hij eene goede wet zal willen hebben; want de Koning kan en zal geene slechte wet uitvaardigen, en de zaken van het land geraken in de war, zoo men de Koning daartoe zou willen dwingen.

Zoo doende kunt gij zeer veel doen aan den goeden gang van 's lands zaken, en hangt het eigenlijk mede van u af, of het in de toekomst beter gaan zal, of wel nog veel erger worden zal.

Kies niet, wanneer het zoo ver komt, dan nadat gij achtingswaardige mannen over uwe keus hebt geraadpleegd en ga vooral niet af op leugen en laster van hen, die er op uit zijn, om u te bedriegen en ongeschikten te doen kiezen.

Wat gij verder doen kunt, is een goeden burgerzin te bevorderen ook bij anderen. Het Nederlandsche Volk is aan orde en wet verbonden, dat kan niet beter.

Maar elk moet dien zin meer uitspreken en van dien zin aan anderen doen blijken. Het is niet genoeg het goede te willen; men moet het ook doen.

In deze dagen is het noodig, zich onderling te versterken in de liefde voor den Koning en daarover te handelen, opdat wij voor den Koning krachtig zijn, als de Koning onze hulp noodig heeft.

Wij moeten elkander versterken in hetgeen goed is, in hetgeen onze pligt is als trouwe burgers van den Staat, als Nederlanders die Oranje lief hebben. Het is nu de tijd, om daarover te handelen, want Oranje die zoo veel voor ons gedaan heeft, kan onze hulp noodig hebben tegen de vijanden van ons land, die er in menigte in ons land zijn, en die wij niet nader behoeven aan te wijzen. Gij kent hen zelf wel en wilt gij een onderscheidingsteeken, dan kan het dit zijn: die niet met liefde en ingenomenheid over de Prinsen van Oranje of over den Koning spreekt, is een vijand van het land.

Dit onderscheidingsteeken is waar, het bevat in zich den eerbied voor onze roemrijke geschiedenis, de dankbaarheid voor ons volks-

bestaan, hetwelk wij aan het beleid van het Stamhuis van Oranje verschuldigd zijn, het omvat de gehechtheid aan de godsdienst, en het drukt de hulde uit, die men aan onzen geëerbiedigden Koning verschuldigd is; een Koning, die, als zijne Voorvaderen, Oranje-bloed in de aderen heeft, en niets anders wil dan het geluk van zijn Volk, van u en mij.

Zie het aan, hetgeen voor eenige maanden geschied is, toen de Koning vernemende, dat eene wet op het lager onderwijs bij duizende van zijne onderdanen gemoedsbezwaren deed ontstaan, niet hebben wilde, dat die wet zou worden uitgevaardigd.

Gewetensvrijheid, die groote schat van Nederland, waarvoor Prins Willem I. werd doodgeschoten door een moordenaar, waarvoor men meer dan 20.000 van uwe voorvaderen vermoord werden, gewetensvrijheid wil onze Koning aan elkeen geven.

Zou dat geen goede Koning zijn?

Willen anderen den Koning dwingen, dan moeten wij Hem zooveel te meer eeren en niet dulden, dat onze Koning gedwongen worde.

Ziedaar onze pligt; ziedaar wat wij doen kunnen, al zijn wij ook slechts eenvoudige burgers. Van den geringste in het land tot den rijkste, allen zijn wij 's Konings geliefde onderdanen, allen kunnen wij, moeten wij den Koning liefde bewijzen. Die het niet doet, is slecht, is een ondankbare, hij is een vijand van zijn land.

Maar eeren wij den Koning, dan moeten wij ook de brave mannen eeren, die de Koning geroepen heeft, om met Hem het Land te besturen. Omdat die mannen regtschappen en eerlijk zijn, omdat zij aan elkeen vrijheid geven willen, en niemand willen onderdrukken; omdat zij de Grondwet willen handhaven met den Koning, worden zij met leugen en laster vervolgd door de vijanden van het Vaderland, die geene brave mannen aan het bestuur willen zien, *maar er zelf willen zitten*.

De Koning kan niet alleen regeren; hij heeft daartoe Ministers noodig.

Welnu, dragen wij dan een deel van den eerbied, dien wij aan de Regering verschuldigd zijn, toe aan die Ministers van den Koning, die Hem in zijne pogingen om als een goed Koning te regeren, willen ter zijde staan. Komen wij er rond voor uit wanneer die mannen belogen en belasterd worden, en ontzien wij ons niet, om hen, die dat doen, op betamelijke wijze tot zwijgen te brengen.

Duizende stemmen van eerbied en dankbaarheid gaan er tegenwoordig op aan den Koning, en daarbij de bede, dat de Koning toch zijne Ministers niet moge ontslaan.

In dien toestand verkeert het land. Zou er iemand zijn, die niet iets goeds kon doen? En wat willen wij met deze woorden? Willen wij iets kwaads? Wij willen niets anders, dan bevestiging en uitbreiding van hetgeen in uw eigen hart goeds leeft: liefde voor de Godsdienst, liefde voor het Vaderland, liefde voor den Koning.

29 Dec. 1856.

LTK Beets

F 25 12

„WIJ STATEN GENERAAL!

„zweren, dat wij de regten Uwer Kroon zullen handhaven.”

Art. 52 der Grondwet.

Bij den Koning is er geen onderscheid tusschen regten en pligten voor zijn volk. Wat regt is, is pligt, wat pligt is, is regt.

Uit dit zamentreffen vloeit voort — daar pligten heilig zijn, dat de regten van den Vorst in heiligheid moeten worden beschermd en gehandhaafd.

Die regten zijn geene voorregten, tusschen voorregten althans voor eigen persoon en pligten, is geen verband.

De stelling van den Vorst is een verhevene; niet slechts in maatschappelijk, maar even zoo in zedelijk opzigt.

De Wet noemt Hem onschendbaar, omdat hij onschendbaar is.

Bij Hem is de Majesteit, al is Hij mensch als gij en ik.

Hij is niet slechts omgeven door raadsleden van zijne keuze, naar *welgevallen*, maar ieder staat Hem ten dienste, zoo de Vorst het wil.

Men weigert Hem niets billijks, maar eert en acht Hem.

Men buigt zich voor Hem, maar men heeft Hem ook lief.

Gewapend met zoo veel talent, als er in het land is, is Hij de verstandige, omgeven door elk, die naar zijn wil het goede voorstaat, is Hij de Goede.

De *vormen*, waarin Hij handelt, worden bij de Wetten, en wel het allereerst bij de Grondwet, geregeld. Maar zijne magt is majesteit, en zijne majesteit is magt, hoe ook die vormen mogen wezen.

De eerbied en het ontzag, de liefde en de gehechtheid, den Vorst toegedragen, zijn zoo vele middelen ter bescherming en handhaving van zijne regten en die Hem het volbrengen zijner pligten mogelijk maken en elk waardig onderdaan draagt daartoe het zijne bij.

Maar de Wet beschermt en handhaaft Hem bovendien; Hij heeft eene magt in zijne nabijheid, wier pligt het is den Koning in Zijne regten en in de vervulling Zijner pligten te beschermen en te handhaven.

Die magt is de Staten Generaal.

Zoo heeft onze Grondwet het uitgedrukt en geeischt; de Grondwet in 1848 tot Staatsverdrag verheven.

Wanneer bij de inhuldiging des Konings, de Koning den plegtigen eed gezworen heeft, die Hem als Koning is opgelegd, volgt daarop een andere eed, gezworen door de Staten Generaal, een eed miskend en te vaak voorbij gezien, maar een eed, wiens zin in elks gemoed behoort geprent te zijn, als de uitdrukking eener verhevene waarheid.

Die eed, toch, ontnemt aan de Staten Generaal hetgeen de volkswaan er zoo dikwijls aan toekent, namelijk het karakter van controlerende magt des Konings te zijn.

Integendeel, die eed houdt enkel *bescherming en handhaving in* van hetgeen des Konings is.

Hooren wij dien eed, zoo als hij is opgenomen in art. 52 onzer tegenwoordige Grondwet.

„Na het afleggen van dezen eed of belofte, wordt de Koning in dezelfde vergadering gehuldigd door de Staten Generaal, wier voorzitter de volgende plegtige verklaring uitspreekt, die vervolgens door hem en elk der leden hoofd voor hoofd, beëdigd of bevestigd wordt.”

„Wij ontvangen en huldigen, in naam van het Nederlandsche Volk en krachtens de Grondwet U als Koning; wij bezweren (beloven) dat wij Uwe onschendbaarheid en de regten Uwer Kroon zullen handhaven; wij zwoeren (beloven) alles te zullen doen, wat goede en getronwe Staten Generaal verschuldigd zijn te doen.”

„Zoo waarlijk helpe ons God Almagtig (dat beloven wij)!”

Wat is de geest van dien eed anders dan, hulde brengen aan den Koning, zijn verheven standpunt te zullen beschermen en zijne regten te zullen handhaven?

Geen anderen eed zweren de Staten Generaal bij de inhuldiging, en uit dien hoofde blijkt der Staten Generaal eerste en laatste plicht te zijn, den Koning als Koning te eeren, te beschermen en te handhaven.

Daardoor treden dan ook de Staten Generaal in geenen deele als controleurs des Konings op, geenzins als eene magt, die Zijne magt beperkt of eene andere magt tegen die des Konings kan overstellen; hun karakter is, een schild om den Koning te vormen, waarop te lezen staat: „hulde, onschendbaarheid, handhaving van de regten der Kroon.”

De hulde en de onschendbaarheid zijn in de Grondwet niet nader omschreven, maar de regten der Kroon zijn op vele plaatsen aangegeven.

De Staten Generaal hebben de handhaving van elk dier nader aangewezen regten plegtig bezworen, en niet slechts zij, die bij de inhuldiging des Konings tegenwoordig waren, maar elk lid der Kamer; want naar art. 83 en 86, zweert elk lid „getrouwheid aan de Grondwet” en derhalve ook aan het genoemde art. 52, waarin voorkomt: „de regten Uwer Kroon te zullen handhaven.”

Onder de regten der Kroon, die in de Grondwet onder het opschrift „magt des Konings” voorkomen, treffen wij eerst aan:

Art. 54. „De uitvoerende magt berust bij den Koning.”

Elk lid der Staten Generaal heeft dus plegtig gezworen, zich niet te begeven, in, of te bemoeien met „de uitvoerende magt” Doet het dit, dan wijkt dat lid van eed en plicht. Ja! voor zoo verre in de Staten Generaal zelfs de geringste pogingen worden aangewend, om een deel van de „uitvoerende magt” deelachtig te worden, of den Koning voor het allerminste in dat „regt der Kroon” te beperken, is er tegen eed en plicht gezondigd.

Een ander „regt der Kroon” en wel het verhevendste van alle regten, treffen wij in art. 51 aan, in den inhuldigings-eed, door den Koning afgelegd. Dat regt is een plicht, want pligten en regten zijn bij den Koning een.

„Ik zweer (beloof) aan het Nederlandsche Volk, dat ik de Grondwet van het Rijk steeds zal onderhouden en handhaven.”

„Ik zweer (beloof) dat ik de algemeene en bijzondere vrijheid en regten van al mijne onderdanen zal beschermen, en tot instandhouding en bevordering van de algemeene en bijzondere welvaart alle middelen zal aanwenden, welke de wetten ter mijner beschikking stellen, zoo als een goed Koning schuldig is te doen.”

Vooreerst zweert de Koning, dat Hij de Grondwet en derhalve elk artikel van de Grondwet zal onderhouden en handhaven.

Daartoe behoort dan ook, dat Hij de Staten Generaal niet doe treden op het gebied der „uitvoerende magt” en dat Hij geene Staten Generaal erkent, dan die „zijne onschendbaarheid en de regten Zijner Kroon handhaven, Hem huldigen, en handelen zoo als goede en trouwe Staten Generaal verschuldigd zijn te doen.”

Het Nederlandsche Volk, aan hetwelk — en niet aan de Staten Generaal — de Koning den inhuldigings-eed heeft afgelegd, heeft daardoor een regt verkregen te vorderen, dat de Koning „de uitvoerende magt” zal zijn, en „dat Hij de regten der Kroon,” zoo de Staten Generaal die niet handhaven, zelf handhaven zal.

Ontvalt den Koning het schild, hetwelk hem bij art. 52 der Grondwet in de

Staten Generaal gegeven is, dan is de Koning nog daar om, naar zijn plegtigen eed, aan „het Nederlandsche Volk” gezworen, alle „regten der Kroon” zelf te handhaven.

Vooraf heeft dit betrekking op het heiligste regt des Konings, bij den inhuldigings-eed verkregen, namelijk, om, „de algemeene en bijzondere vrijheid en regten van al Zijne onderdanen te beschermen, zoo als een goed Koning behoort te doen.”

Wie ook die regten aanrandt, die algemeene of bijzondere, hetzij gewone staatsburgers, hetzij leden van de Staten Generaal, het is 's Konings regt en 's Konings plicht die aanranding te vernietigen en vrijheid daarvoor in de plaats te stellen.

Geschiedt die aanranding door leden van de Staten Generaal, dan is er weder tegen eed en plicht gehandeld, want zij hebben gezworen ook in die handhaving den Koning te zullen ondersteunen; zij hebben gezworen, zelf „de regten der Kroon te zullen handhaven.”

Voorts behoort tot den eed, door de Staten Generaal gezworen, de handhaving van het „regt der Kroon” aan den Koning bij art. 72 toegekend.

„De Koning stelt Ministeriële departementen in, benoemt er de hoofden van en ontslaat die naar welgevallen.”

Dat welgevallen is, „zoo als de Koning het wil, vrij van alle invloeden, dan die de Koning het toelaat.” „Naar welgevallen,” dat is, zonder invloed van eenige autoriteit, ook niet van de Staten Generaal.

De Staten Generaal, die de Grondwet en dus ook art. 72 bezworen hebben, handelen dus tegen eed en plicht wanneer zij op het benoemen van Ministers invloed willen uitoefenen, wanneer zij den Koning dat regt der Kroon betwisten, om dat onafhankelijk te doen.

En hebben dan de Staten Generaal geene magt hoegenaamd?

De Grondwet antwoordt hierop in art. 104: „De Wetgevende magt wordt gezamenlijk door den Koning en de Staten Generaal uitgeoefend.”

Zie daar eene magt aan haar toegekend, met den Koning, en niet zonder Hem vormen zij de wetgevende magt.

Eene tweede magt is in art. 106 vervat: „De Tweede Kamer heeft het regt, wijzigingen in een voorstel des Konings te maken.”

Voorts art. 113. „Andere voordragten dan voorstellen van wet, kunnen door elke Kamer afzonderlijk aan den Koning worden gedaan.”

Maar beide regten aan de Staten Generaal, in art. 107 en 113 toegekend, ontleenen alleen hare kracht aan de goedkeuring des Konings.

Want in art. 69 komt voor: „De Koning heeft het regt, om de voorstellen Hem door de Staten Generaal gedaan, al of niet goed te keuren.”

Zóó hebben de Staten Generaal dus geene magt, dan deze, dat zij „gezamenlijk met den Koning de wetgevende magt vormen.”

Matigen zij zich meer aan, dan zijn zij ontrouw aan de Grondwet. En matigen zij zich de magt aan, om een voorstel te doen, — hoe ook ingekleed — om den Koning te beperken in zijn regt, om Ministers te ontslaan en aan te stellen, naar welgevallen, dan vergripen zij zich en zondigen tegen eed en plicht.

Aan bovenstaande waarheden toetse men steeds de handelingen der Volksverteenwoordiging.

Wij hebben het van onzen plicht geacht de artikelen der Grondwet, waarbij de magt in onzen staat bepaald en geregeld is, onder de oogen te brengen, ook van hen, die nu behooren te oordeelen over hetgeen geschiedt, wij moeten ons niet constitutioneel NOEMEN; wij moeten constitutioneel ZIJN.

De Grondwet moet heilig gehouden worden, wordt zij dat niet, door hen, die haar bezworen hebben, dan is er gevaar.

En mogt de uitkomst van een onpartijdig onderzoek, van een vergelijken der handelingen van leden der Staten Generaal met den inhoud der aangehaalde Grondwets-artikelen ooit leiden tot de overtuiging, dat tegen eed en plicht gehandeld is, dan is het noodig dat elk eerlijk Nederlander zich doe hooren; want in hetgeen goed is, staat het Nederlandsche Volk niet onder de Staten Generaal; het behoort er boven te staan.

Het Volk geeft zijn mandaat aan zijne Vertegenwoordigers. Hebben de Vertegenwoordigers het regt om vrij te handelen, het Volk heeft een pligt te vervullen, namentlijk, die handelingen te beoordeelen, goed te keuren als zij goed zijn, af te keuren als zij niet goed zijn.

De Grondwet wil dit zoo, want bij den inhuldigungs-eed zweert de Koning aan het Volk.

Dat Volk zendt zijne Vertegenwoordigers, en deze mogen dus niet anders zijn en handelen dan het Volk het wil.

Het Volk behoort hulde aan den Koning te brengen; de onschendbaarheid des Konings zuiver op te nemen; en den Koning te schragen in die regten, die tevens 's Konings heilige pligten zijn.

Het Nederlandse Volk spreke thans uit, wat het vervult, namelijk:
„Vreest God, eert den Koning!”

27 DEC. 1856.

LTK Beets

F 25 13

1.

De Volksvertegenwoordiger.

Nederland heeft dezer dagen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal een schouwspel gezien, zooals de jaarboeken van het koninkrijk der Nederlanden er geen hebben opgeteekend; een schouwspel, dat ieder, die het wel meent met zijnen Vorst en zijn Vaderland met bezorgdheid voor de toekomst moet vervullen. De Ministers droegen de gewone jaarlijksche begrooting voor; de onderdeelen daarvan werden met meer of minder stemmen goedgekeurd; toen men over het geheele hoofdstuk van *Binnenlandsche Zaken* stemde, staakte de stemmen (32 tegen 32) terwijl één Lid zich vóór de stemming verwijderde en andere afwezig waren. Toen nu den volgenden dag eene herstemming plaats had, kwamen de afwezige Leden evenmin op hunnen post en wederom staakten de stemmen. Die tweede staking was, volgens de grondwet, eene verwerping van de begrooting van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken. Niet dus om de *zaken*; niet om de *sommen*, die aangevraagd werden en wij mogen er bijvoegen niet om de *daden*, die de Minister in zijn departement reeds *verrigt had*; maar om die, welke men vreesde, dat *ZExc. nog zoude verrigten*, had men dus het hoofdstuk afgestemd. Men wilde den Minister niet; het was alsof de Leden der Kamer zeiden: „wij (32 Leden van de Kamer der afgevaardigden), willen den man niet, die aan het hoofd der Binnenlandsche Zaken staat; — hij bevalt ons niet; — al ware hij overigens zoo bekwaam, dat niemand onzer hem evenaart; — al mogt hij nog zoo wel voor de belangen van nijverheid en volkswelvaart zorgen; — al ware hij de braafste man ter wereld; hij bevalt ons niet; — wij willen niet van hem gediend zijn.”

Weinige dagen daarna had men weder hetzelfde schouwspel. *De begrooting van oorlog* werd aan het oordeel der Kamer onderworpen. Weder eene goedkeuring van de onderdeelen; weder eene *staking der stemmen*, en bij de herstemming was het de meerderheid van *éene* stem, die dit hoofdstuk van beheer deed aannemen, en den Minister bevrijdde van het lot zijns voorgangers; want ook *deze Minister* ontveinsde het zich niet, dat men hier minder de zaak, dan de persoon op het oog had.

Maar mogt er ook nog bij enkelen, die den loop der zaken hadden nagegaan, twijfel zijn opgerezen, of men wel zoo bepaald *personen* had bedoeld; die twijfel werd opgeheven, toen men, bij de aanbieding van eene *credietwet* voor een half jaar van het Ministerie van Binnenlandsche

Zaken, door Leden der Kamer de bevreemding hoorde of zag te kennen geven, dat deze credietwet nog namens den Minister van Binnenlandsche Zaken werd aangeboden.

Wat deed nu de *Minister van Binnenlandsche Zaken*? Datgene, wat ieder rechtschapen man zoude doen; ZExc. vroeg een *eervol ontslag*. En wat deed de KONING? Datgene, wat de vriend van Vorst en Vaderland wenschte; Z. M. nam het ontslag niet aan, en liet later aan de Tweede Kamer verklaren, dat HD. wenschte, dat eene wet op het lager onderwijs door den Minister SIMONS, of bij ZExc. voortdurende ziekte, door zijnen opvolger zoude voorgedragen worden. Zijne Majesteit wilde dus den Minister niet verwijderen, omdat 32 Leden der Tweede Kamer hem vijandig waren, en nu reeds ontvangt Z. M. van verschillende oorden des lands, dankadressen voor zulk eene beslissing; terwijl in die adressen duidelijk blijkt, hoe men over de zoogenoemde meerderheid van 32 (zegge 32 Leden) denkt.

En zonder nu iets van staatszaken te weten, vraagt ieder: is dit wel de roeping der Kamer? begeeft zij zich daardoor niet op een gebied dat haar niet behoort? zijn dan de Ministers niet meer de dienaren der kroon? zijn zij de dienaren der Tweede Kamer geworden? De Koning stelt aan en ontslaat Ministers; maar met al de magt, die de grondwet daardoor den Koning geeft, zoude het regeren onmogelijk worden, wanneer men eene wet wilde afstemmen om den Minister, die haar voordroeg. Wanneer de Volksvertegenwoordiger eene voorgedragene wet afkeurt, dan is hij in zijn regt, dan vervult hij zijne roeping; daartoe wordt hij door zijne lastgever gezonden, maar niet om Z. M. te dwingen eenen anderen Minister te kiezen.

Het zal dan niet verwonderen, wanneer in dit en eenige volgende blaadjes eens onderzocht wordt, wat het Nederlandsche volk wel van zijne Vertegenwoordigers mag verwachten; welke *eischen* men aan den Volksvertegenwoordiger mag doen; wie *hij* moet *zijn* en welke de *werkzaamheden* zijn, waartoe hij geroepen wordt. Hebben wij dat vastgesteld, dan zullen wij onderzoeken, wat ons de debatten in de Kamer omtrent die mannen leeren, welke tot dus verre het vertrouwen van het Nederlandsche volk hebben genoten. Onverschillig mag de Nederlander hier niet zijn; de minste burger behoort tot zijn vaderland, en men moge *SOLON* niet in *allen opzichte* toestemmen, dat men bij verschil van meeningen, die partijen in den staat vormen, eerloos zoude zijn, wanneer men geene partij koos (ons land is geene republiek; God verhoede dat het die ooit weder worde). Zeker is het, dat de *onverschillige* evenmin of nog minder te prijzen is dan de *te vurige ijveraar* voor ééne der partijen.

Gedeeltelijk dus ook, om Volk en Kiezers, die zich in het laatste geval mogten bevinden uit hunnen slaap te wekken, zal het volgende blaadje in eenige nummers verschijnen, waarvan dit nummer nog eene korte opheldering over de regeringsmagten zal bevatten; niet zoo als een regsgeleerde die zoude geven; maar zoo als de burger, wien de hoofdzakelijk genoeg is, die aan zijnen medeburger als sprekende geeft. — *Nederland* is eene *bepaalde monarchie*. De KONING regeert volgens de *grondwet*. Hij deelt de *wetgevende magt* met de *Staten-Generaal*, die in *Eerste* en *Tweede* Kamer verdeeld zijn; HIJ ALLEEN is belast met de

uitvoerende magt en heeft als zoodanig gezag over *legers, vlooten, koloniën* en andere *hulpbronnen van den staat*. Hij heeft ook als opperste gezagvoerder het regt van *gratie*. Als Wetgever behoeven de wetten, die Hij wenscht uitgevaardigd te zien, aan het oordeel van de Tweede en Eerste Kamer onderworpen te worden. Zij bekrachtigen die door hunne toestemming, of, wanneer zij dit niet kunnen, verzoeken zij *eerbiedig aan Zijne Majesteit* de aangeboden wetsontwerpen in nadere overweging te nemen.

De KONING heeft, om Hem en de veelvuldige belangrijke werkzaamheden der wetgevende en uitvoerende magt de behulpzame hand te bieden, mannen aangesteld, die een deel daarvan op zich nemen. Dit zijn de *Ministers*. Zij worden door Z. M. *aangesteld* en kunnen ook door Hem *ontslagen* worden. Zij zijn dus *dienaren van de kroon* en niet van het volk, nog minder van de volksvertegenwoordiging. In zoo verre bestaat er dus geen verband tusschen de Ministers en de Leden van de Tweede en Eerste Kamer; schoon het, ter bevordering van de belangen des lands en den geregelden gang van zaken, altijd wenschelijk blijft, dat er bij beiden eene overeenstemming gevonden worde, die, uit den aard der zaak, zoowel bij den Minister als bij de Kamers, moet ontspruiten uit de zucht, welke bij beiden behoort levendig te zijn, om ten *nutte van het Vaderland* en het welbegrepen belang van het volk te willen werken.

Maar, behalve hetgeen wij zoo even opmerkten, is er nog eene andere werkzaamheid aan beide Kamers opgedragen. Aan het einde van ieder jaar onderwerpt de Minister aan het oordeel der Kamers eene *opgave van de sommen*, die hij in het beheer van zijn departement zal behoeven, en de wijze, waarop hij die in het algemeen geloofd te moeten besteden; terwijl tevens de middelen worden voorgedragen, waarop die zullen verkregen worden. Dan kunnen de Kamers die *goed of afkeuren*. Worden zij afgekeurd, om redenen, die uit *de zaken zelve* voortvloeijen, dan gebeurt het, wanneer de tijd het toelaat, dat de Minister een ander ontwerp, meer met de begeerte der Kamer overeenstemmende, aanbiedt. Is die tijd niet voorhanden, dan wordt eene credietwet gevraagd en, na het verstrijken van den termijn, (gewoonlijk zes maanden) een ander budget aangeboden. Wat echter te doen, wanneer de Kamer de *onderdeelen goedkeurt, het geheel afstemt*. Blijkbaar is het intusschen in dat geval, dat niet de *begroting*, maar de persoon des Ministers de oorzaak van die afstemming is; dan vraagt de Minister zijn ontslag, en Z. M. kan dit geven of uitstellen. Zoowel hierdoor (het verwisselen van personen voor zaken) als om andere redenen, kan bij Z. M. twijfel opkomen of een groot gedeelte der vertegenwoordigers wel de meening uitdrukken van het volk, dat hen ter vergadering zendt. Z. M. kan dan eene of beide Kamer ontslaan en het volk oproepen, om eene nieuwe keuze te doen.

Uit een en ander is genoegzaam gebleken, welk een belangrijke betrekking die van *Volksvertegenwoordiger* is en dat de keuze van hen, die waardig geschat worden, zulke groote belangen, als hier op het spel staan, te behartigen, dus voor het Nederlandsche volk van het hoogste belang is. Ons blaadje zal strekken, om, *mogt er eene nieuwe keuze gedaan worden*, Kiezers ten opzichte der vereischten voor te lich-

ten. Mogt dit niet het geval zijn, dan beschouwe men het min of meer als den *toetsteen*, waarmede het volk zijnen Vertegenwoordiger, en hij zich zelven toest. De schrijver van deze en de volgende opmerkingen is dan ook niets meer dan een eenvoudig burger, die zich in zijnen beperkten kring verre van Staatspartijen houdt; maar wien liefde voor Vorst en Vaderland reeds van kindsbeen af werd voorgehouden en die dezelve als de poolstar heeft beschouwd op zijne levenszee.

Maar *die wel onderscheidt, leert wel*. Er is *verschil* in de wijze waarop de Leden der *Eerste* en *Tweede* Kamer gekozen worden. Om Lid van de Eerste Kamer te zijn, moet men *belangrijke bezittingen* kunnen aanwijken; een Lid van de Eerste Kamer behoort dus tot de *rijksten* en *aanzienlijksten* des lands. Uit den aard der zake moet hier eene *beperkte kenze* zijn, en, ofschoon men van zulk een' aanzienlijke ook wel mag onderstellen, dat hij met de behoeften des Volks bekend zij, kan men niet zoo bepaald zeggen, dat hij eenen lastbrief van het volk bezit, dat volk zoo geheel regtstreeks vertegenwoordigt. Wij zullen dus, wanneer wij van den Volksvertegenwoordiger spreken, meer bepaald het oog vestigen op het *Lid der Tweede Kamer*. Noch rijk noch aanzienlijk behoort hij te zijn; hij wordt regtstreeks uit het volk en door het volk gekozen; men mag van hem, die alzo *meer regtstreeks* met het volk in aanraking is gekomen, verwachten, dat hij de behoeften en belangen van het Nederlandsche volk in het algemeen en van dat deel des lands, waarvoor hij gekozen is, meer bijzonder kent, en die wel niet bepaald eenen *geschreven* lastbrief bezit; maar die (is hij overigens een man van eer) zulk eenen lastbrief in zijn gemoed draagt, die daar, waar zijn gevoelens met dat zijner Kiezers strijdt, zijnen post vaarwel zegt.

Ten slotte, want de plaats, waarover wij als inleiding kunnen beschikken is reeds aangevuld; in deze veel bewogene tijden, waarin personen soms onverdiend aan nijd en berisping bloot staan, eindigen wij met het volgende vierregelig versje van den dichter *A. Simons*:

Als u geen lastertong ontziet,
Behoeft gij naar geen reën te vragen;
De slechtste vruchten zijn het niet,
Waaraan de wespen knagen.

*oec bewegene
behandelen*

De Volksvertegenwoordiger.

Uit een en ander, wat wij in het eerste nummer hebben bijgebracht, zagen wij van hoeveel belang voor den staat de betrekking van Lid der Tweede Kamer is; — de naam *Volksvertegenwoordiger* is een zeer vereerende naam voor hem, die waarlijk aan de beteekenis van dien naam beantwoordt; want dit is niets anders en kan nimmer anders zijn dan het *op de regte wijze voorstaan van de belangen des Volks*, zoo als het volk zelf zoude gedaan hebben, wanneer het had kunnen geroepen worden, om zich daarover te verklaren. Hoe kan de Vertegenwoordiger des volks dit op de regte wijze verrigten? of met andere woorden: wie moet hij zijn en wat verwacht men, dat hij doen en nalaten zal? dit zijn vragen; die niet alleen in de eerste plaats bij hem zelven moeten oprijzen; maar niet minder opkomen bij ons, burgers van een land, dat, teregt, van de vroegste tijden af door zijne vrijzinnige instellingen beroemd was. Wij zullen trachten die vragen eenigzins te beantwoorden:

1. Een Vertegenwoordiger des volks moet zich zoo zeer te allen tijde de belangen van dat volk voorstellen, dat het hem onmogelijk wordt *tegen zijne eigene overtuiging* te spreken of te stemmen. De eernaam van Wetgever en daardoor medebestuurder van een geheel volk te zijn, op wien aller oogen gerigt worden, zijn zoovele prikkels ten goede, dat men zich naauwelijks de mogelijkheid kan voorstellen van een Lid der Tweede Kamer, dat zich door gunsten of geschenken zoude laten omkoopen; — en echter levert onze geschiedenis, vooral in het tijdperk der raadpensionarissen, er niet weinige voorbeelden van op; getuige den invloed van Fransche en Engelsche afgezanten. Hoe dit zij; men mag van hem, aan wie de dierbaarste belangen van land en volk zijn toevertrouwd, eischen, dat hij niet alleen onomkoopbaar zij; maar dat hij zelfs onvatbaar blijve, om door gunsten en erbewijzen van den weg af te dwalen, dien geweten en overtuiging hem voorschrijven. Daarom stellen wij ons ook zoo gaarne den Volksvertegenwoordiger voor als een *godsdiensig mensch*, die innig gevoelt, dat hij niet alleen rekenschap schuldig is aan zijne zenders, aan zijn geweten; — maar die ten volle overtuigd is, dat hij eenmaal rekenschap moet afleggen voor eenen hoogerem Regter, bij wien de beginselen, roerselen en drieffveeren van zijn denken, spreken en handelen bekend zijn. Wij kunnen ons niet

voorstellen, dat iemand, die geen God, geene Voorzienigheid, geen wereldbestuur erkent, ooit eenige *uaarborg* zoude kunnen bezitten en geven, dat hij in de ure der verzoeking pal zoude staan. Immers al wat bij hem overigens beweegrede tot een onverschrokken pal staan voor zijne overtuiging mogt zijn, lost zich op in eigenbelang, de ware aandrift tot hetgene hij verrigt, hoe hij het ook voor zich zelve en anderen moge willen bemantelen.

Burgers van Nederland, wanneer gij ooit wenschelijk mogt vinden, dat uwe belangen *wel* worden voorgestaan, *kiest dan nimmer menschen van wie het bekend is, dat zij geene godsdienst bezitten.*

Zijn de zulken ongelukkig reeds in uwe Kamers; herstel dan, bij de eerste nieuwe verkiezing, uwen misslag. — Zulke menschen kunnen niet anders dan als doel van hun streven het *eigenbelang*, nu eens meer open, dan weder meer bedekt huldigen; gij kunt hen nimmer vertrouwen, wanneer dat belang tegenover het uwe in de weegschaal gesteld wordt; wat zou hen tot braaf en regtschapen handelen aandrijven. Gods gebod, de stem van hun geweten? met het eerste spotten zij, de laatste zullen ze, als zij er belang bij vinden, trachten te smoren. Geene Godverzakkers in de vergaderzaal uwer Vertegenwoordigers. Nog is het Nederlandsche volk godsdienstig; hij, die van geene godsdienst wil weten, kan het niet vertegenwoordigen.

2. Een Volksvertegenwoordiger moet zich de belangen van het land in eenen *ruimen, onbekrompen, algemeenen* zin kunnen voorstellen. Eenmaal gezeten zijnde in de achtbare Vergadering, mag hij geen beperkt gezigtsveld meer hebben; hij moet het *provincialisme*, drukte het nog op hem, van zich *afschudden*. Hij vertegenwoordigt ja de provincie, die hem heeft afgezonden; hij wordt geacht de behoeften derzelve beter te kennen, dan zijne ambtgenooten in de Kamer; hij mag en moet daarop somtijds opmerkzaam maken; maar wanneer die belangen niet bevorderd kunnen worden, dan ten koste van het *algemeene belang des Vaderlands*, dan moet hij zonder bedenking dit algemeene boven het bijzondere stellen. Men zegt niet te veel wanneer men het provincialisme van vroegere eeuwen den vloek des Vaderlands noemt. De beste beraamde maatregelen werden er door verijdeld; een inwendige strijd, die het erfdeel der vaderen verteerde, ontving er steeds nieuw voedsel door: nu en dan werd het ijvervuur bedwongen; maar welhaast flickerde het weder op.

Burgers van Nederland! wanneer gij vroeger of later weder mogt worden geroepen, om de behartiging uwer belangen aan andere mannen op te dragen door eene nieuwe keuze; weer dan uit de Kamers den zoodanigen, die meent, dat hij alleen moet spreken voor dat deel der provincie, hetwelk hem heeft afgezonden, en die al wat voorgedragen wordt, toest op den egoïstischen toetssteen: *is het ook van nabij of van verre nuttig of schadelijk voor mijne Kiezers*. Geloof mij, zulke mannen doen u oneer aan met hunne begrippen, die eene bekrompene zienswijze verraden. Zij verlammen alle werking ten *algemeenen nutte*, het hoofddoel van het streven in iederen regtschapen Minister en Staatsman, en maken van eene achtingswaardige Kamer, zoo als zij zijn moest, eene vergadering van kijvende kampvechters. Wel grootendeels, maar niet geheel is die erfsmet van vroegere dagen bedwongen.

3. Een Volksvertegenwoordiger wordt geroepen om de belangen van zijn volk voor te staan, en moet daartoe de *dad*en der regering beoordeelen. Het noodwendig gevolg daarvan is, dat hij vraagt: strekt eene voorgedragene maatregel van bestuur of eene aangeboden wet, is een genomen besluit ten voordeele of ten nadeele der belangen van mijn Vaderland? *Zaken* zijn het dus, die hij moet beoordeelen, *niet personen*. Of de Ministers, de dienaar des Konings, hem aangenaam is, doet hier niets ter zake; de maatregel of wet door hem voorgedragen, moet getoet worden aan het waarachtig belang van den staat, zijne medeburgers, zijne zenders. En al ware nu de Minister zijn *innigste vriend*, terwijl diens voordragt volgens zijne overtuiging het verderf des lands zoude na zich slepen, dan mag bij hem geene bedenking van vriendschap gelden; hij moet er *tegen* stemmen, wanneer hij nog eenigen prijs stelt op plichtsbetrachting en een goed geweten. En al ware de Minister zijn *ergste vijand*, terwijl de overtuiging bij hem bestond, dat, hetgeen die vijand voordroeg, de rust en het geluk zijns Vaderlands bevorderlijk konde zijn, dan is het evenzeer zijn plicht om persoonlijk belang ter zijde te laten en de maatregelen te *ondersteunen*, van wie zij ook mogen komen. Nog eenmaal *geene personen maar zaken* zijn het, die door den Volksvertegenwoordiger moeten beoordeeld worden. Die anders meent, begrijpt zijne roeping niet.

En nu, burgers van Nederland! herkent gij in verscheidene Leden van de Tweede Kamer het beeld van den afgevaardigde, zooals hij zijn moest? heeft niemand hunner dat nit het oog verloren? heeft niemand hunner zijne stem uitgebragt, omdat hij den persoon wilde grieven? heeft ieder hunner altijd die stem laten afhangen van de *zaken*, die voorgedragen werden? Zoo neen! Burgers van ons gezegend Vaderland! wanneer de wijsheid van uwen Vorst u tot eene nieuwe keuze mogt roepen, weer dan, bid ik u, de zoodanigen uit de vergadering, die gelooven, dat zij er komen, om te beslissen over de personen en niet over de zaken. En dan zult gij eenigen van de tegenwoordige Leden moeten weren; want zij hebben zich, helaas! daar niet boven kunnen verheffen; mannen van naam, van wien men het nimmer zoude hebben verwacht, hebben personen beoordeeld, terwijl zij geroepen werden zaken te beoordeelen. Gaat de handelingen der Kamer in de laatste dagen na, en zeg mij of ik onjuist oordeel.

Heeft men niet angstig gezocht naar hetgeen de Ministers gezegd of gedaan hadden, en daartoe zelfs datgene aangehaald, wat in eene toast door hen was gesproken; alsof dit van zoodanigen overwegenden invloed ware op hetgene zij voordroegen. Maar genoeg is er gezegd, om het afkeurend oordeel, dat allerwege buiten de kamer opging, te billijken. Het Nederlandsche volk is niet zoo onophoudelijk werkzaam ten opzichte zijner belangen; het stelt vertrouwen in de mannen zijner keuze; maar, wanneer het tijd is, weet het zich door grondwettige middelen te doen gelden.

4. Een waar Volksvertegenwoordiger mag *niet de slaaf van eene partij* zijn. Wel zal men altijd in eene vergadering van de Staten meerder of minder *zoogenaamd vrijzinnige Leden* hebben; wel zal den eene steeds het *bekhouden* van het beproefde goede, den andere het *vernieuwen*, het voortgaan met den geest des tijds, meer voor den geest staan; maar

er komen onder de zaken, die de Volksvertegenwoordiger geroepen wordt te beoordeelen zooveel voor, waaromtrent geene spraken kan zijn van *behoud* of *vernieuwing*, dat het een waar burger van zijn Vaderland altijd pijnlijk aandoet, wanneer hij in 's Lands vergaderzaal eene rij van mannen eene soort van Coalitie ziet vormen en geregeld op dezelfde wijze hoort stemmen. Dat kan, in zoovele gevallen als het zich voordoet, niet de vrucht van overtuiging zijn.

Wij gelooven dat het vaderland kan geregeerd worden zonder zoo scherp tegen elkander overstaande partijen, en wij hebben het bewijs daarvan voor ons, wanneer wij de jaarboeken der parlementaire geschiedenis onzer naburen opslaan.

Lang was Engeland verdeeld in *Whigs* en *Torys*, die elkander onophoudelijk als vijandelijke legers bestreden. Het was eenen Staatsman als ROBERT PEEL voorbehouden hier het ijs te breken, en als de ware beginselen van Staatsman en Vertegenwoordiger des volks op den voorgrond te plaatsen: *het nut en het belang des Vaderlands*. Mogten ook in *Nederland* zulke beginselen de bovenhand verkrijgen. Wij hoopten dit van het opgetreden Ministerie, dat zich zelve nationaal noemde, dat wenschte niet *met partijen* te regeren, maar boven de partijen te staan. Verlichte Kiezers van Nederland! waar gij eenen Volksvertegenwoordiger benoemt, tracht dan in de eerste plaats te weten of het een *partijman* is, en kiest zulk eenen niet. Mogt gij geroepen worden, om eene nieuwe Kamer te vormen, bevorder dan door uwe keuze den strijd dier partijmannen niet. Kiest uit uwe kandidaten dezulken, die steeds het belang van hun volk op het oog hebben, en niet *ja* zeggen, omdat de leider van hunne partij *ja* zegt of *neen*, omdat die van eene andere partij er voor is. Dat wil het Nederlandsche volk niet. Het is noch *ultra liberaal* noch *behoudend*, waar vernieuwing behoefte is. Met den dichter zegt het:

Uit malle nieuwigheid en trok ik geen vermaken;
Op oudheid, suf en zot, en heb ik nooit gebouwd;
Ik haak naar oud noch nieuw; de waarheid is mijn baken;
Wat waar is is mij lief, het zij dan nieuw of oud.

En waar zoo het Nederlandsche volk denkt, daar mogen zijne vertegenwoordigers niet anders denken. God geve, dat eene nieuwe keuze hier, even als in Engeland, eenen anderen en beteren toestand doe geboren worden.

Te Amsterdam bij C. L. BRINKMAN. Prijs 3 Cts.; 100 Ex. f 2.—.

De Volksvertegenwoordiger.

5. Een Volksvertegenwoordiger moet *gehecht* zijn aan *voorouderlijke instellingen*; hij mag niet te hoog loopen met die van *andere* landen. Ter verduidelijking hiervan het volgende:

Datgene wat b. v. in *Engeland* en *Amerika* gunstig werkt, zoude verderfelijker kunnen zijn in *Nederland*. Het deel dat de lagere klassen van ingezetenen in beide landen aan de verkiezingen neemt; — de dagbladen, die niet alleen voor hen geschreven, maar ook door hen gelezen worden; — de kennis, welke deze klasse dus bekomt van hetgene in de raadzalen des lands gesproken wordt, en de beoordeeling daarvan zijn zoovele prikkels voor de Volksvertegenwoordigers in beide landen, om de bedoelingen hunner lastgevers te volbrengen; iedere afwijking daarvan zoude openbaar genoeg worden en ter kennis kunnen komen van de Kiezers (*daar bijna het geheele volk*) zoodat zij bij eene nieuwe keuze van afgevaardigden konden geweerd worden. In *Nederland* bestaat zulk eene openbaarheid niet, en het gemis daarvan maakt, dat wetten, *daar* gegeven met het oog op *dien* staat van zaken, hier of in andere landen van *Europa* verkeerd zoude werken.

Wil de Nederlandsche Volksvertegenwoordiger en Wetgever uit den rijken schat, dien de geschiedenis voor hem bewaard heeft, putten; hij vervoege zich dan in de eerste plaats tot de geschiedenis van *ons eigen land*; leere daaruit het *volkskarakter* kennen, dat wel is waar door den invloed der Franschen en andere omstandigheden eenige verandering heeft ondergaan, maar waarvan de grondtrekken nog duidelijk en onmiskenbaar zijn overgebleven. Daar, in die staatsinrigtingen en regeringsvormen ga hij ter schole; daar zal hij, wanneer hij overigens in staat is, om de lessen der ondervinding te vergaderen, stof genoeg vinden. De wetgever mag het nooit vergeten: naarmate het volkskarakter is, behooren de wetten te zijn; dat volkskarakter moet men niet trachten te wijzigen naar de wet, die als vreemde plant op vreemden bodem gegroeid is. De Wetgever, die uit zulk een dwaas beginsel wilde werkzaam zijn, zoude zich zeker zijne verblinding te laat beklagen.

Het moet dus ieder, die het wel met zijn vaderland meent, pijnlijk aandoen, wanneer men hen, aan wien de hoogste belangen der natie zijn toevertrouwd, zoo onophoudelijk het vreemde als model hoort aan-

halen; wanneer zij uit de geschiedenis der naburen bladzijden, die, vol van gruwelen, met bloed en tranen zijn opgeteekend, durven aanhalen als de grondslagen van het goede, dat naderhand is te weeg gebragt.

Ook zulke mannen; zij mogen duizelen van geleerdheid en meenen te hoog voor beoordeeling te staan; zulke mannen passen u niet, gij hebt behoefte aan mannen van eenen *vaderlandschen zin*. De anderen, die ik daar even schetste, zijn zoo zeer *wereldburgers* geworden, dat zij zich tot hun klein Vaderland slechts ter loops kunnen bepalen. Ook zij, mogten zij in uwe Kamers aanwezig zijn, behooren er bij eene nieuwe keuze niet weder in te verschijnen.

6. De Volksvertegenwoordigers en wel de Leden der Tweede Kamer maken met den Koning en de Eerste Kamer de *wetgevende magt* uit. De *uitvoerende* behoort niet tot hun gebied, en het is in het belang van den staat, zoowel als in hun eigen welbegrepen belang, wanneer zij Hem, die aan het hoofd van den staat geplaatst is en *wetgevende en uitvoerende magt in zich vereenigt*, waar zij kunnen, sterken; ten minste hem *nimmer belemmeren* in de pogingen, die hij wil in het werk stellen tot welzijn des volks. Burgers van Nederland! wanneer gij dus in de vergaderzaal van uwe Vertegenwoordigers eene taal hoort, die er minder of meerder regtstreeks toe leidt om het gezag des Konings te verzwakken, denk dan: dat zijn de mannen niet, die uwe ware belangen behartigen. Nederland is gehecht aan zijnen Vorst, aan het Stamhuis van dien Vorst, aan Hem zelve en de Zijnen, en niet ligt zullen Vertegenwoordigers met zoogenaamde vrijzinnige begrippen er in slagen, om dien band te verbreken. Maar gij, Nederlandsche burgers! laat hen daartoe zelfs niet de vrije hand. — Wanneer de Koning blijken heeft gegeven het welzijn des Volks te bedoelen en te willen bevorderen; wanneer die loffelijke pogingen ter sprake komen en men die dan dadelijk wil onderdrukken door te zeggen: *de naam des Konings mag in onze beraadslagingen niet gemengd worden*, dan lijdt het meer dan twijfel of zij, die dat woord in den mond hebben, wel door bezorgdheid voor dat Koninklijk gezag, door gehechtheid aan Zijnen persoon worden gedreven. Zoude hier niet wel eens een minder edel beginsel op den voorgrond kunnen staan? Verbeeldt u eenen Stuurman, die elk gesprek van het scheepsvolk over zijnen Gezagvoerder wilde beletten door de woorden: *de naam van den Kapitein mag in uwe gesprekken niet gehoord worden*. Zoude men dan niet wel eens aan minder edele beginselen kunnen denken?

Nederland zoude geen republiek *kunnen* zijn met eenen president aan het hoofd; Nederland heeft behoefte aan eene *vaderlijke regering*. Nederland wil dat de Vorst zijner keuze, waar Hij het goede *wil*, dit ook moet *kunnen* bewerken; het Nederlandsche volk heeft vertrouwen in zijnen Vorst, en de Vertegenwoordiger, die dat vergeet, toont zijnen lastbrief niet te kennen of niet te begrijpen. In *Engeland*, waar de constitutioneele instellingen aan de Koningin waarlijk niet te veel magt hebben gelaten, bewaart men ten minste den schijn, en spreekt altijd van Harer Majesteits vloot, Harer Majesteits leger. Hij die medewerkt om der uitvoerende magt gezag te geven, bevestigt de kracht van den staat.

En wanneer het u nu mogt blijken, dat de Volksvertegenwoordigers, in de laatste tijden, dat beginsel niet altijd in het oog hebben gehouden, dan wacht het Vaderland van u, dat gij aan dien staat van zaken een einde maakt, door uwe stem aan zulke mannen te geven, die liefde voor *Vorst en Vaderland* vereenigen met *gehechtheid aan grondwettige instellingen*, die gaarne den Koning ondersteunen, waar Hij tot welzijn des volks werkzaam is. De echte Nederlander verzet zich met alle kracht tegen alles wat Vorst en volk zoude willen scheiden.

7. De Nederlandsche Volksvertegenwoordiger moet nimmer uit het oog verliezen, dat *Nederland is een Christelijke staat*. Moge de grondwet dat woord niet kennen; die grondwet is een menschelijk werk; zouden er dan, even als in alle menschelijk werk geene leemten te vinden zijn; immers het is *toch eene waarheid*, in spijt dier grondwet, dank zij den godsdienstigen zin der natie. In haar mogen weldaden aan Christenen worden bewezen, wanneer niet Christenen die niet verkiezen te ontvangen en voor geene weldaden houden. Of zouden van 50 personen onder hetzelfde beheer, 49 geene weldaden mogen ontvangen, omdat de vijftigste die van de hand wijst? Om duidelijk te spreken: de Israëliet is burger van den staat en heeft als zoodanig gelijke regten met den Christen; maar het is eene niet wel begrepen verdraagzaamheid, wanneer men voor den Christen alles poogt te weren, dat de Jood niet met hem kan genieten. Een Israëliet, die zich daaromtrent geene begoochelingen maakt, mag plaats nemen in de vergadering uwer Volksvertegenwoordigers; hij, die zich dat niet kan voorstellen, behoort daar niet. Toen nu korten tijd geleden eene wet op het onderwijs werd voorgedragen en er strijd werd gevoerd over christelijke beginselen, die in de wet zonden opgenomen worden, waren de meesten er voor om het woord *Christelijk* uit de wet te laten. Waarom was het? Om de weinige Israëlieten?

Verbeeld u eens eenen staat van 3½ miljoen Israëlieten en 50000 Christenen; geloofst gij dan Burgers van Nederland, dat zij eveneens zouden handelen?

Wanneer uwe Vertegenwoordigers het eenmaal zooverre zullen hebben gebragt, dat in hunne vergadering *Confusius, Zoroöster, Mozes, Mahometh* en de Wijze van *Nazareth* in gelijken rang gesteld worden; wanneer de naam van den Heiland niet meer in uwe scholen gehoord wordt; wanneer het arme kind, dat buiten dien weinig genoeg van God en godsdienst hoort, de vertroosting van de godsdienst zal missen, dan zult gij u te laat uwe toegankelijkheid beklagen. Nederland is een christelijke staat, dat christelijke *moet* blijken in zijne instellingen; — de *wereldwijze*, die het niet zien wil, kan uwe belangen niet behartigen; de naam-christen, die er niet voor durft uitkomen, mag niet door u gekozen worden, en de Israëliet, wanneer hij het niet wil toegeven, is daar ook niet op zijne plaats. Zulke mannen, mogten zij ter vergadering zijn, vervangen door andere, die dat christelijke houden voor de hoofdzuil van ons volksbestaan! Een christelijke Vorst; eene christelijke vertegenwoordiging; wetten ten minste, waarin men durft spreken van een christelijk beginsel; dat verlangt het Nederlandsche volk.

8. Het oude Hollandsche spreekwoord: *eerlijk duurt het langst* is nog in den mond van het Nederlandsche volk, en *opzettelijke* misleiding is er

schaarsch te vinden. Wat vreemds is er dan in gelegen, dat wij in den Nederlandschen Volksvertegenwoordiger iemand eischen, die *niet onder den schijn moet staan van een ander opzettelijk te hebben willen misleiden*. Wanneer dus een Vertegenwoordiger des volks in de vergadering, voor of tegen een ontwerp sprekende, het gezag van anderen inroept en hun dan iets anders toedicht, dan zij werkelijk gezegd hebben, zonder dat het blijkt, dat hij zulk eene vergissing onwillekeurig begaan hebbe; — wanneer hij, om zijne tegenpartij tot zwijgen te brengen *cijfers* bezigt en die cijfers blijken valsch te zijn, zonder dat hij zich ook daaromtrent kan zuiveren, dan staat hij op het minst onder verdenking, dat hij het zoo naauw met de waarheid niet neemt. En dat wilt gij immers niet, Nederlanders! in uwe Wetgevers, en de mannen, die geroepen zijn om u te regeren!

Wanneer dus iemand zulk eenen blaam op zich heeft geladen in zijn *bijzonder leven*, en nog veel meer, wanneer die smet op hem kleeft in zijne parlementaire loopbaan, laat hem dan geene plaats nemen op de zetel uwer Vertegenwoordigers. Daar behoort alleen het oude, echte Hollandsche karakter.

En zoo hebben wij dan in weinige woorden u pogen af te schetsen, wat het Nederlandsche volk van zijne Vertegenwoordigers mag eischen. De mate van kennis is niet te bepalen, daarom hebben wij daarvan geene melding gemaakt en even min van een en ander, dat wel wenschelijk, maar niet volstrekt noodzakelijk is. De opgenoemde vereischten zullen intusschen de toetsteen zijn, waaraan wij thans, met de debatten over de begrooting voor ons, eenige zinsneden en rigtingen der verschillende sprekers zullen toetsen en uit hunne eigene woorden zullen wij ze leeren kennen. Zie dan toe, Kiezers van Nederland! of zij, wie gij uw vertrouwen geschonken hadt, dat vertrouwen waardig waren.

LTK Beets

F 25 14

H 597

D. Reets.

14.

DE ONTKNOOPING

IS NABIJ.

Lang genoeg is er gewaarschuwd tegen de pogingen van liberalisten en ultramontanen, die zich in Nederland zamen verbonden hebben, om het gezag in handen te krijgen; maar die waarschuwingen waren niet in staat, de oogen te openen van die duizenden in het land, wier vertrouwen geen kwaad vermoedde, wier goede zin eene uitkomst als deze onmogelijk achtte.

Nu zal wel niemand meer twijfelen aan den toeleg, niemand, die de jongste voorvallen in de vergaderzaal des lands heeft overwogen.

Wat is er gebeurd? Een Minister des Konings heeft het openbaar medegedeeld, en niemand heeft het kunnen tegenspreken; het is het volgende:

De Grondwet eischte regeling van het openbaar, dus ook van het lager onderwijs. Driemaal werd er eene proeve genomen, om daaraan te voldoen. De laatste, door denzelfden Minister op andere wijze in het werk gesteld, dan hij het reeds eenmaal beproefd had, vond luide afkeuring in het land, omdat zij het gemoed van velen kwetste; de Koning vroeg aan dien Minister, naar een middel uit te zien, om die bezorgdheid op te heffen; de Minister verklaarde ongenegen, of onmagtig te zijn, daaraan te voldoen, en de Koning, verplicht en geroepen, om geene wet te doen uitvaardigen, waartegen zich zoovele stemmen hadden verheven, ontsloeg den Minister en gaf tevens gehoor aan de vraag om ontslag van anderen zijner raadslieden.

Ziedaar waarheden, die openbaar zijn, en door niemand betwijfeld kunnen worden.

Eere den Koning, die aan duizenden van zijn volk geene reden tot billijke klagten geven wil, maar die klagten integendeel hoort en opneemt en de oorzaak daarvan tracht op te heffen.

Het is wel zoo, dat de zaak van het lager onderwijs niet de grond is der verdeeldheid; niet de oorzaak is van de beroering, waaraan ons volk lijdt sedert eenige jaren. Die grond ligt elders; die oorzaak is gelegen in de heerschzucht der pausgezinden, en in den overmoed der liberalisten, zamen zoo lang verbonden, tot zij het wettig gezag zullen ondermijnd hebben, om dan, als laatste acte van het treurstuk, om den buit te vechten, en, of het land in de handen van Rome te spelen, of — zooals het uitnemend gezegd is — voort te gaan met te *ontmenschen*, en kunnen zij dit niet meer doen, dan te *onthoofden*.

De onderwijs-kwestie is *nu* slechts de vorm, onder welken het wettig gezag wordt bestookt; zij is *nu* het schild, dat wordt opgeheven. En wie er ook aan twijfelen moge, zoo hij zijn geheugen ontrouw vindt, hij herinnert zich toch, dat in al den tijd van het bestuur van den hoofdman der liberalistische partij, geen enkel woord van de onderwijs-kwestie werd gerept.

Reeds de mare van mogelijk ontslag van het vorige Ministerie, hetwelk bij elk welgezind Nederlander als eene onvermijdelijke daad des Konings

werd beschouwd, omdat het niet wilde te gemoet komen aan bezwaren van duizenden, werd door de Papo-Thorbeckianen en hunne geestverwanten met onwil begroet. Maar toen de Koning andere mannen tot het bestuur riep, en tot dat ontslag met de daad overging, toen werd de tegenkanting dubbel heviger.

Eerst het couranten-geschrift, hetwelk eene voorproef gaf van hetgeen in 's lands vergaderzaal zou gehoord worden. De pausgezinde bladen waren zonder grenzen kwaadaardig, de liberalistische zonder wederga brutaal.

Er behoorde weinig doorzicht toe, om in te zien, dat de zitting der Tweede Kamer, die aanstaande was, dat couranten-geschrift in anderen vorm zou wedergeven. Hoezeer het twijfelachtig blijft, of een aanzienlijk deel der leden van de Kamer zich door de couranten doet besturen, of zelf de auteur is van dat publiek geschrift: dit is zeker, dat beide eenstemmig zijn. Is het rumoer der dagbladen van beperkte beteekenis, omdat het uitingen van onbekenden zijn; de beteekenis van dat rumoer wordt gewigtiger, wanneer het in 's lands vergaderzaal wordt herhaald. Daar is een deel van het grondwettig gezag aan het woord, en is dat woord, als het couranten-geschrift, kwetsend, oneerbiedig, ondermijnende hetgeen goed is, dan is er grondwettig kwaad gepleegd, en uit dat kwaad kan gevaar ontstaan.

Naauwelijks had de Koning de vergadering der Staten-Generaal geopend met eene toespraak, die door elk welgezinde werd geroemd, of eene commissie trad uit de Tweede Kamer te voorschijn met een in elk opzicht oneerbiedig concept-antwoord, hetwelk nog wel een weinig gewijzigd werd, eer het openbaar in behandeling kwam, maar desniettemin nog in de openbare zitting als beleedigend voor den Koning en Zijn bestuur werd verklaard door menig lid der vertegenwoordiging; een concept, buiten de Kamer door de welgezinden begroet, als der vertegenwoordiging van een volk onwaardig, dat Oranje in het harte draagt.

Werd dat concept verworpen, en werd de Commissie, die het had zamengebragt, ongeschikt verklaard, om tot den Koning te rigten woorden aan de Vergadering voor te leggen? Geen van beiden; het concept werd iets minder oneerbiedig gemaakt, maar het bleef buiten alle verhouding met de taal, die het volk in het harte voert.

De toeleg was blijkbaar, om den Koning afkeuring te geven, dat Hij naar de Grondwet regeren wil; dat Hij de Hem verzekerde regten, ten beste van het Vaderland wil handhaven.

De Koning moest het gevoelen, dat Hij geenszins "Ministers mag ontslaan en aanstellen naar welgevallen." Dat had de Koning gedaan naar de door Hem bezworen Grondwet; maar Hij had aan de Tweede Kamer dat regt alleen en bij uitsluiting moeten toekennen, ja uit die Kamer dezulken moeten nemen, die het meest op het bezit eener portefeuille gesteld waren.

Ziedaar dus de kwestie in het volle daglicht gesteld; zij is deze: "de Grondwet ter zijde; eed en plicht geschonden, en de democratie door de Tweede Kamer in volle werking."

De vorm werd intusschen weder ander sgekozen: men deed het namelijk weldra voorkomen, dat men de personen slechts afkeurde, die de Koning tot raadsliden gekozen had.

Het is zoo, de personen konden daarom niet aangenaam zijn, omdat anderen in hunne plaats hadden gemeend te moeten optreden; in zooverre is het zeker eene kwestie van personen. Maar niet in dien vorm werd de afkeuring gegoten: men beweerde, dat de Koning geene mannen geroepen had, die hunne plaats waardig waren.

In de bestrijding dier personen zou men 's Konings magt beperken;

in hen zou men uitdrukken "geene Ministers, dan die wij U, o Koning! zullen geven."

De geschiedenis is de beste leermeesteresse. Raadplegen wij dan de gedrukte bescheiden, die in het *verslag der handelingen van de Tweede Kamer* gedurende de laatste weken gegeven zijn, en vragen wij ons daarbij af, of het niet waar is, wat wij aan het hoofd van deze woorden plaatsten; namelijk "de ontkenning is nabij."

Als uitgangspunt moge strekken de redevoering van den Voorzitter der Kamer, bij de aanvaarding zijner betrekking uitgesproken. Die woorden zijn door de meesten der kamerleden, naar het schijnt, wel verstaan, en in die woorden vindt men als het ware eene afspiegeling van hetgeen te wachten stond.

Wij lezen (blz. 7; vel 3) vooreerst afkeuring van 's Konings daad, om de voorgaande zitting te sluiten. "Veel en gewigtige wetsvoorstellen waren in de afgelopen zitting door de Regering aangeboden. Zij werden met ernst en naauwgezetheid door ons onderzocht, en wij mogten ons vleijen na het volbragte onderzoek, dat het ten einde brengen onzer werkzaamheden rijke vruchten voor de natie zou geven. Die verwachting is niet verwezenlijkt geworden."

De Voorzitter der Kamer opende daardoor de monden van vele leden; zoo hij zich op het terrein geplaatst had, van in het praerogatief des Konings te treden, om over de sluiting vrij te beschikken, mogten de leden hem veilig volgen.

En om aan de oppermagtigheid der Kamer de kroon te geven, voegde de Voorzitter nog deze veel beteekenende woorden toe: "Wij wenschen (wij, dat zijn hier de leden der Tweede Kamer) "het geluk der natie te bevorderen, en haar in het genot te stellen der vrijheden en regten, die haar bij de jongste grondwetherziening werden toegekend." Zodoende werd de Regering als niet aanwezig beschouwd, en de oppermagt aan de Kamer toegekend door haren Voorzitter.

Niemand is dan ook later verwonderd geweest, dat de Voorzitter geen enkel lid, die hoonende woorden aan de Regering toediende, tot de orde geroepen, maar integendeel hun vrij spel gegeven heeft; terwijl zij in hunne rede — eenmaal zelfs tot drie keeren toe — tot de orde geroepen werden, die een goed woord vóór de Regering spraken, en de Minister van Oorlog eene correctie van den Voorzitter beliep, terwijl hij geen honderdste schuld had, in vergelijking van hen, wier geheele rede bestond uit hoon en smaad jegens de personen van sommige Ministers.

Het is zoo, de Voorzitter was door bijzondere vriendschapshanden vereenigd met een' der afgetreden Ministers, wiens taak — hoezeer hij buiten de onderwijs-kwestie was afgetreden — in zijne oogen niet afgebuiten invloed te blijven, waar het de taak eens Voorzitters geldt eener vergadering van vertegenwoordigers van een volk, wier pligten bij de Grondwet zijn afgebakend.

Bij de discussies over het antwoord op de troonrede (bl. 21, 8° vel) werd al dadelijk uitgesproken, dat het concept-antwoord "eene ingenomenheid tegen het Ministerie" inhield; (bl. 22) meer den toon had van "de vertegenwoordiging in eene republiek, die tot den president spreekt, "dan van eene vertegenwoordiging in eene constitutioneele monarchie, "die het woord rigt tegen haren Koning." De eerste woorden zijn van den Heer BIRUMA OOSTING, de laatste van den Heer DE BRAUW. Ook door anderen werd in gelijken zin geoordeeld.

De Heer VAN ZUYLEN VAN NYEVELT, bekend als gewezen Minister van buitenlandse zaken, die een werkzaam deel gehad heeft aan het invoer-

ren der bisschoppen in Nederland, trad als steller en verdediger op van het concept-antwoord, vooral door op te nemen, hoe pligtmag het was, dat de vertegenwoordiging zich thans deed hooren. Hij scheitste den indruk, dien de optreding van het nieuwe Ministerie had gemaakt op het volk (waaronder hier moet verstaan worden de courantiërs, die naar den zin van den Heer VAN ZUYLEN schrijven). "Er ging alom een kreet van verbazing op; "er ging, het is eene juiste uitdrukking, die ik onlangs vernam, eene koude "rilling door het land (bl. 27)." Eene juiste uitdrukking: "eene koude rilling door het land." Die uitdrukking vernam de Heer VAN ZUYLEN en nog wel *onlangs*; zij is dus niet van zijne inventie, of het is nederigheid van dien Heer, de eer der uitvinding van die *juiste* uitdrukking zich niet toe te eigenen.

Genoeg, dat 's Konings daad, om geachte en geëerde mannen tot zijne raadslieden te roepen, door den Heer VAN ZUYLEN in 's lands vergaderzaal genoemd werd, eene oorzaak van "een' kreet van verbazing," en van "eene koude rilling."

En iemand, die zóó durft spreken, was in de Commissie tot het vormen van een concept-antwoord op de Troonrede door de Kamer gekozen, en in die Commissie bijzonder geschikt geacht, om dat concept bij een te brengen.

Niemand meene, dat de Heer VAN ZUYLEN, of de andere leden der Commissie van het concept-antwoord, zich den Koning hier tijdelijk ter zijde dachten, en ook thans, zoo als men in de laatste jaren zoo dikwerf gehoord heeft, eene regeringsdaad beoordeelden, als eene daad van Ministers. De Heer VAN ZUYLEN hechte er waarde aan, dat de afkeuring den persoon des Konings treffen zou, toen hij zeide (bl. 27) "Uwe Commissie heeft gemeend, dat *in dit geval*, evenmin als *in elk ander*, de Koning "mocht worden afgezonderd van zijne Ministers." En dat zegt de Heer VAN ZUYLEN, nadat hij reeds vernomen heeft (bl. 27), dat het concept-antwoord gehouden wordt voor "oneerbiedig, koud, een geest van argwaan ademende, onvoegzaam."

Wat het wantrouwen aangaat, daarop is de Heer VAN ZUYLEN gerust, dat het de geest der Kamer is, want hij zegt: (bl. 28), zoo het "wantrouwen "aan den dag legt, zou het dan in dit opzigt een minder trouwe weerklank van velen, welligt van de meeste (leden der Kamer) zijn?"

En wat de oneerbiedigheid aangaat: de Heer VAN ZUYLEN is voor geen klein gerucht vervaard (bl. 29; 10^e vel). "Men heeft zich beklaagd... "eene betuiging te missen van liefde en gehechtheid jegens den Koning "en het huis van Oranje," zegt hij, maar "de Minister van Justitie heeft "het overmeld laten der Grondwet... verklaard door te zeggen, dat er "onderwerpen zijn, waarvan het overbodig, ja zelfs ongepast was, gedurig te gewagen. Trouw aan de Grondwet behoorde, volgens den Minister, tot die onderwerpen."

Zóó is het: van *trouw* spreekt men zelden; van *liefde* en *gehechtheid* altoos als het pas geeft.

Weet de Heer VAN ZUYLEN dat niet, dan is hij geen vertegenwoordiger van een volk, dat *liefde* en *gehechtheid* wil uitgesproken hebben jegens "den Koning en het huis van Oranje."

Zóó was een man, uit een adelijk geslacht gesproten, de voorvechter van oneerbiedigheid jegens het roemrijkste geslacht, dat welligt de nieuwere geschiedenis ergens kan aanwijzen; want *liefde* en *gehechtheid* zijn zaken, van welke het ongepast is, in zijn oog, gedurig te gewagen.

Van *liefde* dus niet, van *gehechtheid* derhalve niet. Waarvan zal men dan gewagen? Van een bestuur, waarvan de Heer VAN ZUYLEN de ziel en het factotum is; waarbij alle eer aan den Koning ontnomen wordt en wordt toegekend aan den Heer VAN ZUYLEN en zijne vrienden?

In Nederland kan men bij zulk een bestuur op gehechtheid niet rekenen. Hoeveel spijt de Heer VAN ZUYLEN ook moge gevoelen, dat het Nederlandsche volk *liefde* en *gehechtheid* telkens wil uitgedrukt hebben aan "den Koning en het huis van Oranje:" hij zal het moeten verdueren, of moeten ondergaan van spijt.

De Heer VAN LYNDEN, edelman als de Heer van ZUYLEN, en lid der Commissie tot het concept-antwoord, heeft beter zijne verplichtingen vervuld (bl. 32). Hij verklaart ronduit, dat hij den geest en de strekking van het concept-antwoord afkeurt.

Wat had de Koning dan ook gedaan, om een "oneerbiedig, koud, "een' geest van argwaan ademend, een onvoegzaam" antwoord van de Kamer te bekomen? De Koning had Ministers aangesteld, die geacht waren door het gansche land, om de plaats in te nemen van de mannen, die niet konden of wilden te gemoet komen aan de gemoedsbezwaren van duizenden, in de wet op het onderwijs.

De Heer BOSSCHA behoorde thans aan de zijde des Heeren VAN ZUYLEN; hij was mede lid der Commissie tot het concept-antwoord, en verdedigde hetgeen eenige zijner medeleden noemden: "oneerbiedig, koud, "onvoegzaam."

Wij vragen het in ernst: Kan de Koning met zulk eene Kamer regeren?

Een tweede onderwerp (bl. 133, 40^e vel), hetwelk in de Kamer op niet waardige wijze ter behandeling gegeven werd, was eene interpellatie, betrekkelijk de openbare godsdienstoefeningen buiten gebouwen en besloten plaatsen. Het was de Heer MEEUSSEN, die hier toestemming vroeg en bekwam. Zij raakt niet een "oneerbiedig, koud, onvoegzaam" spreken tot den Koning, maar den aard en de waardigheid van 's Konings regering; de kracht, daaraan te verzekeren van de zijde der Kamer. Het was de eerste aanval, dien de Minister van Justitie had door te staan.

De vraag was deze; of de Regering naar hare inzichten de wet mogt toepassen, en mogt voorkomen of beletten, dat op plaatsen, bij de wet aangewezen, openbare processies en omgangen zouden gehouden worden; of wel, dat de Regering verplicht is, die processies en omgangen vrij te laten gaan, en door den regter doen uitspreken, dat er tegen de wet gezondigd ware, nadat die processies en omgangen zouden zijn voorgevallen.

Om dit punt naar juistheid op te vatten, moet herinnerd worden, dat de grondwet wel in genere, maar niet in specie uitspraak doet; zij laat die processies toe, op plaatsen, waar zij door wetten en reglementen varen geijkt, elders niet; zij noemt echter die plaatsen niet. Nu is het de vraag: wie moet zorgen kennis te hebben, of het op deze of die plaats al of niet naar wetten of reglementen geoorloofd is, processies te houden? Het antwoord is: de Regering. Heeft de Regering die kennis, dan past zij ze toe; zij is de handhaafster der wetten.

En wat zien wij nu in de Tweede Kamer gebeuren? Dat de Regering bemoeijelijk wordt in deze zoo eenvoudige zaak. De Kamer geeft hare toestemming, dat de Minister daarover geïnterpelleerd zal worden; de interpellatie geschiedt; de Minister zet duidelijk uiteen, dat preventie, dat voorkoming van overtreding nog heiliger pligt is der Regering, dan toepassing van straf na overtreding; maar het mag niet baten.

Hoogst opmerkenwaardig verschijnsel. Processies en andere dingen, die op straat gebragt worden, kunnen te pas komen in een roomsch land; in een protestantsch zijn zij ongepast; de protestanten hebben met zulke zaken niets te maken. Maar de grondwet laat ze in art. 167 toe, zoo zij op bepaalde plaatsen vroeger als wettig erkend zijn. De Regering heeft die kennis aan de al of niet wettigheid.

En de overgrootste meerderheid der Kamer zwijgt, toen aan de Regering gezegd werd, dat niet de Regering, maar de regter de wet moet handhaven; niet de Koning en zijn bestuur, maar het volk, hier in hoedanigheid van regter. Preventie is ongeoorloofd; het is misbruik van magt.

Wij vragen het in oprechtheid: kan de Regering naar zulke grondslagen nog langer regeren?

Van volkomen gelijken aard was de interpellatie van den Heer HOYNCK VAN PAPENDRECHT (bl. 141, 42^e vel).

Die Heer had eene nominatie aan den Koning in de Nieuwe Rotterdamse Courant bekend gemaakt, eene nominatie voor eene registers-plaats in de regtbank, waarvan hij lid is; de vorige Minister van Justitie had verzocht, dat men zulke nominaties mogt geheimhouden; de tegenwoordige Minister handhaafde dat verzoek tegen de regtbank te Rotterdam, en de Heer HOYNCK VAN PAPENDRECHT, die de zaak bedreven had, waarover gehandeld werd, maakte misbruik van zijne stelling als volksvertegenwoordiger, om den Minister te interpellieren in 's lands vergaderzaal. De Kamer, de geheele Kamer had daartoe hare toestemming gegeven.

En wat was hier geschied? De vorige Minister had eene uitnodiging gedaan tot geheimhouding der nominatie; niet meer. Die uitnodiging berustte op bescheidenheid, op behartiging van hetgeen den Koning toekomt, om de registers vrij te kiezen. Dwang was ondenkbaar. Maar men wilde weder geene magt in den Koning, tegen welke men geene magt kan overstellen. De Heer HOYNCK VAN PAPENDRECHT wil door de Nieuwe Rotterdamse Courant 's Konings magt beperken in het benoemen van registers. Dat noemt men onafhankelijkheid der regterlijke magt.

Wij vragen het: waar moet het heen, zoo men op deze wijze in 's Lands Vergaderzaal voortgaat?

Dit alles was slechts voorbereiding tot den grooten strijd, die aangaande was. De geest der Kamer was genoeg getoekend; de begrooting zou de kampplaats wezen, waarop men slag leveren zou, waarop men aan de Regering de magt ontnemen, en die in de Tweede Kamer overbrengen zou.

De Voorzitter had het gezegd: "wij wenschen de natie in het genot te stellen der vrijheden en regten, die haar bij de jongste Grondwets-herziening werden toegekend."

Dadelijk werd (bl. 167, 49ste vel) door den Heer DOMMER VAN POLDERSVELDT de strijd overgebracht op de kwestie van het onderwijs; inderdaad eene onbeduidende onder de oorzaken van verdeeldheid. Of -- wij vragen het met vrijmoedigheid -- zou, bijaldien de zaak van het onderwijs geregeld ware, niet alles hetzelfde blijven? Is de onderwijs-kwestie meer dan eene der vele oorzaken van verdeeldheid? Is het niet partij-woede, het democratische en ultramontaansche streven, zamen vereenigd, die de grond is van alle verdeeldheid, en leefde niet deze vóór de onderwijs-kwestie, en zal zij geëindigd zijn, zoo er eene wet op het lager onderwijs zal zijn? -- Elk een weet dit beter.

Het scheen alsof men zwijgen zou in de Kamer; want de Heer DOMMER werd aanvankelijk niet ondersteund, hoezeer de Heer GROEN zich in zijnen zin deed hooren. Eene treffende rede van den Heer FOREEST, in uitnemenden, hoezeer te anti-revolutionairen zin uitgesproken, bragt meer warmte aan (bl. 174).

De Heer VAN BOSSE nam het woord op (bl. 183, 53^e vel) en rigtte den eersten aanval tegen het Ministerie als anti-liberaal; de Heer THORBECKE volgde hem (bl. 187, 54^e vel); drie Ministers, die van Financiën, van Binnenlandsche- en Buitenlandsche Zaken antwoordden (bl. 192); maar

het was den Minister van Justitie nog niet duidelijk genoeg geweest, wat de Kamer wilde. In zijne goedhartigheid, rekenende op zuiverheid en fatsoenlijkheid van discussie, riep hij der Kamer het welbekende "tirez Messieurs!" toe, en zijn antwoord (bl. 197, 57^e vel), voornamelijk gerigt tegen de anti-revolutionaire en liberalistische rigting, versloeg tijdelijk de hoofden der partijen, die hem tegenstonden, zoo als zij nooit verslagen zijn geweest. Hij ontkende, op afdoende gronden, tot de partij van den Heer GROEN te behooren; hij toonde het onhoudbare aan, van naar diens zienswijze te regeren, en wierp het volgende vernielende vuurwapen den liberalisten tegen:

"Zij -- die rigting -- is het, die, gedrongen door de noodzakelijkheid, om haren afkeer van allen individualismus te handhaven, leidt tot staats-despotismus; een despotismus, dat, waar het niet kan ontmenschen, er in weêrwil van zich zelf wel toe komen moet, om te ont-hoofden."

De slag was geslagen; de overwinning was behaald; de Heer GROEN gaf replek als een verslagene; de Heer THORBECKE als een overwonnen man. En daarmede werden de algemeene beraadslagingen gesloten.

Het was blijkbaar, dat de Minister van Justitie niet meer kon worden aangevallen in de beoordeeling van het hoofdstuk van Justitie, althans niet op voor het Kabinet beslissende wijze; maar het was even blijkbaar, dat, met het winnen van eenen slag op parlementair terrein, in den toestand als zoodanig niets veranderd zou zijn. Zulk eene overwinning is een prikkel van een dag, die in 's Gravenhage evenmin als over het Vaderland eenige verandering aanbrengt.

De liberalisten en ultramontanen veranderden toen van rigting, lieten alles los, of urgeerden althans niet sterk; bij het 5de Hoofdstuk van Binnenlandsche Zaken, waartoe het lager onderwijs behoort, zou een nieuwe slag worden geleverd. De Minister van Buitenlandsche Zaken werd bij zijn Hoofdstuk niet aangevallen; bij het Hoofdstuk Justitie werd hoogstens herkaauwd, hetgeen de interpellatie, aangaande de processies en de circulaire aan de Regtbanken betreft, en bovendien nog het een en ander over de cellulaire gevangenen in het midden gebragt. En wie waren het, die hier herkaauwden? Behalve een paar andere, die leden, wier anti-ministeriële zin altoos blijkt, zoo zij of hunne vrienden niet Ministers zijn. Maar de Minister van Justitie pareerde weder den slag, en met 25 stemmen tegen, en 41 stemmen vóór, werd het Hoofdstuk Justitie aangenomen.

Nu volgde Binnenlandsche Zaken. Een gewezen Minister van Buitenlandsche Zaken, de Heer VAN ZUYLEN VAN NYEVELDT, opende het toneel. Met waardigheid? Enkel met het oog op 's Lands belang?

Zijne rede was enkel persoonlijk, zoo het mogelijk was aangelegd op verplettering van den persoon des Ministers van Binnenlandsche Zaken.

Eerst werd verwingende en verbuigende de Minister van Justitie, die zelf verklaard had het hoofd van het Kabinet te zijn, weggecijferd als het hoofd, maar de Minister van Binnenlandsche Zaken als het hoofd erkend, enkel om hem te kunnen aangrijpen.

Al dadelijk kunnen wij verklaren, dat verwingen niet nationaal is, en dat die Heer, door willekeurig ter zijde te stellen, wat de Koning gewild had, namelijk, dat de Minister van Justitie het hoofd van het Kabinet zij, niet in den geest trad van het Nederlandsche volk.

Maar nu verder begon hij "onderzoek in te stellen naar de politieke "antecedenten van den Minister van Binnenlandsche Zaken" (bl. 267, 76e vel).

Van drie dingen, die bij elk onderzoek noodig zijn, nam de Heer VAN ZUYLEN er slechts één in overweging; namelijk, het is noodig, zich af te vragen, *wie* onderzoekt, *wat* men onderzoekt, en *hoe* men onderzoekt. Voor hem had alleen het tweede waarde.

Wie onderzoekt hier? Een man, die politieke antecedenten heeft, welke hem zijn leven verbitteren, en altoos in bitterheid doen verkeeren; eene bitterheid, die hij lucht geeft, zoo hij slechts kan.

De Heer VAN ZUYLEN heeft mede de bisschoppen aan Nederland gegeven en is daardoor politisch in Nederland *voor altoos* onbruikbaar. Dat weet hij, en dat maakt hem wrevelig en hard tegen allen, en tegen alles, wat hem als zoodanig erkent. Ja zelfs de gedachte alleen aan dat geheime briefje, "dat Utrecht eene stad is, gekenmerkt door de onverdraagzaamheid harer inwoonders," dat briefje alleen maakt hem geprikkeld en houdt hem in een toestand, die beklagenswaardig is.

En toch, hij heeft dat briefje zelf geschreven en niemand heeft hem gedwongen, om hier de bisschoppen te planten.

Geen wonder dus, dat iemand, die altoos door zijne politieke antecedenten in hopeloozen toestand verkeert, omtrent antecedenten van een ander niet kalm is.

Zijn onderzoek naar de politieke antecedenten des Ministers van Binnenlandsche Zaken begon met de verklaring, "dat hij velen de Minister zelfs niet bij name bekend is."

Wij vragen: met welke soort van lieden gaat de Heer VAN ZUYLEN dan om, die den Directeur der Delftsche Academie niet kenden? Zou beter gezelschap niet voegen aan een' man van een edel geslacht?

Maar "anderen wisten, dat de Minister gedurende eenige jaren met 'lof gestaan had aan het hoofd van eene inrigting van onderwijs, zonder 'daaruit de competentie te durven afleiden, om nu eensklaps aan het 'hoofd van het Staatsbestuur op te treden."

Die competentie behoefde ook de Koning alleen te hebben, en "aan 'het hoofd" — wij hebben het reeds opgemerkt — was eene onwaarheid.

"Wederom anderen meenden te weten, dat de Minister zich in de "laatste jaren bewogen had in eene godsdienstig — exclusieve en politiek — "reactionaire rigting." — "Ik zou het betreuren, dat het aan eene partij" — waartoe de Minister moet heeten te behooren, want daartoe diende deze rede — "aan eene partij, die in hare banier *reactie* en *onverdraagzaamheid* tot leus voert, die er zich op toelegt, om eene volksontdeugd, ik "zou bijkans (?) zeggen eene volkszonde, liefdeloosheid jegens anders den — "kenden op godsdienstig gebied, ten haren voordeele te exploiteren — ge — "lukt ware, een harer hoofdleiders aan het Bewind te brengen."

Ziedaar, hoe de liefdevolle man voortgaat. Zijne liefde, die de talrijke families in Utrecht, welke hem als jong mensch met heuschheid ontvingen, in het geheim aan de kaak stelde als *onverdraagzaam*, is hier weder enkel liefde, nu hij op praatjes afgaat van lieden, die zoo laag staan in onze maatschappij, dat zij niet eenmaal weten, wie Directeur is van de Academie te Delft. Op de berigten van zulke lieden gaat hij af, als hij in 's lands vergaderzaal anderen in staat acht, "eene volks — "zonde, liefdeloosheid, te *exploiteren*, om iemand aan het Bewind te "brengen."

Welk eene liefde in het hart van den Heer VAN ZUYLEN! — Veel veerkracht schijnt hij niet te hebben, bij al die liefde; want, zoo als hij zich aan praatjes stoort, en zich door praatjes laat wijs maken, zoo vrees hij voor Couranten, waarin men *zijne* politieke antecedenten zou kunnen onderzoeken: "de Fakkel, de Waakzaamheid, het Residentieblad." "Ik "zal nauwelijks den moed hebben, de eerstvolgende nummers daarvan

in te zien." Maar al heeft hij ook vrees, voor hetgeen hem daar wacht, "het zal hem niet terughouden, om hier openlijk te zeggen," hetgeen in 's lands vergaderzaal niet behoort, omdat het enkel persoonlijke spijt is, gesteund door wrevel en gegrondvest in teleurstelling, dat door de optreding van *dit* Ministerie, de kans zoo veel minder wordt, om ooit aan het roer te komen, ja die kans *voor altoos* schijnt verloren te gaan.

Of meent de Heer VAN ZUYLEN, dat wij geen regt hebben, om een onderzoek in te stellen naar *hem*? Dit hebben wij op hem voor, dat wij 's lands vergaderzaal niet misbruiken met persoonlijke teleurgestelde hoop. Wij mogen hem de verzekering geven, dat hij *nooit* weder in Nederland enig Staatsambt bekleeden kan, omdat hij *exploiteerde*, hetgeen geen Nederland exploiteren laat, zonder toe te roepen "Gij nooit weer."

De Heer VAN ZUYLEN gaat voort, met zoo duidelijk als het kan, den Minister toe te voegen, dat hij *eene godsdienstige kleur zou hebben aangenomen*, in deze woorden: "is er in de geschiedenis van de wording "van dit Ministerie niet het een en ander, dat kan doen denken aan de "aanneming (dit woord is in het Bijblad cursief gedrukt, bl. 268) van eene "godsdienstige kleur?"

Wij vragen: kan het erger?

Nu volgt eene herinnering aan eene door den Minister geteekende petitie, vroeger van Delft uitgegaan; eene krietiek van de daden des Ministers, gedurende zijn bestuur, en de spreker eindigt, als of hij tegen een' schooljongen sprak, met de woorden: "zet alle valsche schaamte ter "zijde, doe nog eene schrede; geef ons het ontwerp van uw' voorganger (over het lager onderwijs) terug; liever heden dan morgen."

Ziedaar de bitterheid van teleurgestelde hoop; ziedaar de spijt in al hare droevigheid.

Wat bleef den Minister van Binnenl. Zaken hier te doen over?

Het antwoord op die vraag hangt af van de natuur van den gehoonde, en van de stelling, waarin zich de gehoonde bevindt. Een Minister moet nooit zijne waardigheid afleggen, ook niet, wanneer hij wordt gehoond; en een goedhartige man, zoo als de Minister van Binnenl. Zaken is, kan uit zijnen aard den hoonende niet geven, wat hij tot loon zou verdienen.

Het Nederlandsche volk heeft de achting verdubbeld, die het voor de heusche natuur des Ministers had; het heeft zijne dankbaarheid vergroot, dat de Minister den Heer VAN ZUYLEN in de Kamer niet heeft toegeroepen: "onwaardige taal beantwoord ik niet."

Een ding mogen wij echter opmerken, en de Minister zal het ons ten goede houden: lieden als de Heer VAN ZUYLEN moeten op parlementair terrein zoo wel verslagen worden, als zij buiten het parlement, het zij dan in de "Fakkel," de "Waakzaamheid," het "Residentieblad," of waar dan ook, behooren bekend gemaakt te worden, zoo als zij zijn.

Maar wat schrijven wij? Toen de Heer VAN ZUYLEN zijne *liefdevolle, verdraagzame, niet reactionaire* rede hield, was de Minister reeds gedrukt door voorboden eener ongesteldheid, die zijne welbekende veerkracht tijdelijk ondermijnde; eene ongesteldheid, die weldra hem alle kracht benam, maar die, geweken, hem, zoo wij van zijne zelfstandigheid en afkeer van hoon vertrouwen, de vrijheid zal teruggegeven hebben, om den Heer VAN ZUYLEN toe te roepen: "tot wederziens." Het is nooit te vroeg, maar ook nu nog niet te laat, om zulk een vijand te verslaan.

Nam iemand in de Kamer het woord op, om de eer der Kamer te handhaven tegen de taal van een harer leden? Niemand.

Riep de Voorzitter den spreker tot de orde, en gaf deze hem eene duchtige correctie? Geen woord.

Was er algemeene afkeuring? Elk een zweeg.

Na den Heer VAN ZUYLEN trad de Heer BOSSCHA met zijne wapenen te voorschijn. Hij is geen vijand van het schrikbewind en ziet in de guil-lotine heil. Het jaar 1789 en de volgende zijn voor hem allergezegendste jaren. "Gij — de Heer FOREEST — moogt die gebeurtenissen beschouwen "als een op zichzelfstaand feit, veroorzaakt door eene zamenspanning "van ongodisten en nieuwigheidsdrijvers, als een oproerkreet, die onver- "mijdelijk leiden moest tot de gruwelen, later door Jakobijnsche over- moed gepleegd, — dat oordeel is het mijne niet."

Hoe het zij, de geschiedschrijver van *het leven van Koning WILLEM II*, de schrijver van *Nederlandsch heldendaden* te land, schaarde zich aan de zijde der liberalisten *pur-sang*, om... bij eene herkiezing als lid der Kamer, *nooit* weer in aanmerking te komen, behalve welligt in Maastricht.

De Heer VAN NISPEN VAN SEVENAER (bl. 277; 79te vel) zette den strijd voort. Eindelijk nam de Heer VAN HEIDEN REINSTEIN het woord (bl. 279) en sprak met waardigheid en in heuschen zin, de Regering opregt en zuiver verdedigende, zonder opgewondenheid, zonder overdrijving. Het moet tot eere van den Voorzitter gezegd worden, dat ditmaal een spreker vóór de Regering niet werd geïnterrumpeerd.

De discoursen van de Heeren MEEUSSEN en ZYCKER gaan wij voorbij: men kan den inhoud wel bevroeden; de Heeren THORBECKE en VAN HOËVELL voegden er het hunne toe. De eerste had eerst beweerd, "dat hij de Mi- "nisterns wel aan het werk zou willen zien," en later verklaarde hij (bl. 207) "het is mijns inziens de plicht van den volksvertegenwoordiger dat hij, welk "ook zijn oordeel over het algemeene stelsel van het Ministerie zij, zich "daardoor niet ligt late weerhouden, om tot hetgeen door dat Ministerie "in het algemeen belang, in het belang van het Vaderland wordt gedaan "of voorgesteld, mede te werken." Zoo sprak hij den 25sten November. En den 1sten December (bl. 286) komt hij daarop terug: "hij wil den "strijd met zoodanig Minister van zijne zijde niet voorkomen. Hetgeen "ik echter daarbij als lid der volksvertegenwoordiging meen te mogen "verlangen, is opregtheid en getrouwheid aan beginselen; bovenal geen "beginselloos, geen zijne beginselen ontveinzend gouvernement, bovenal "geene hypocrisie, geene dubbelzinnigheid."

Het ergste deed zich de Heer SLOET TOT OLDHUIS hooren (bl. 292), toen hij met schijn van vriendschap, bij al het kwetsende, dat reeds gesproken was, den bittersten beker vulde.

"Ik sta in de meest vriendschappelijke verhouding tot den Minister "van Binnenlandsche Zaken, die opklimt tot de schoonste dagen mijns le- "vens, die mij op dit oogenblik voor den geest terug roept, de herinne- "ring van het aangename verkeer aan het huis zijner voor mij altijd on- "vergetelijke ouders."

Na dezen gifbeker te hebben toegediend, gaat hij voort, als VAN ZUYLEN, als THORBECKE, als BOSSCHA, als VAN HOËVELL, als DOMMER, VAN POLDERSVELDT, altoos vragende naar nog meer licht over de onderwijs- wet, die na eenige maanden volgen zou, en derhalve met de begrooting niets te maken had; altoos herhalende dezelfde vragen, en op deze wijze eindigende:

"Was het hier een *hydraulisch*, een *physisch* votum — ik (Sloet, de "vriend des Ministers), zou hem (Minister) onbepaald een dergelijk votum "willen schenken; maar hij is uit de wetenschap pas getreden op het hem "vreemde staatkundige terrein, en wij, mijne heeren, wij moeten *toch ook "voor ons geweten* rekenschap van onze stem kunnen geven."

Toch ook voor ons geweten. — Zoo is het: eerst rekenschap aan onverzadelijke eerzucht, en dan ook aan het geweten.

De Heer DE KEMPENAER, die over de onderwijskwestie niet veel ge-

handeld, en zich in den aanvang der zitting monarchaal had doen voor- komen, was nu aan de beurt (bl. 317, 90^e vel). Zijne ongemanierdheid, om over het geëerbiedigd Hoofd van den Staat te spreken, is algemeen besproken; hij eindigde met deze woorden, altoos om meer te weten van de beginselen der nu niet in behandeling zijnde onderwijswet: "Mogt ik "zoodanig volledig, bevredigend antwoord niet kunnen verkrijgen, dan zal "mij niets anders overblijven, dan uit te zien naar een middel, om met "betrekking tot deze begrooting eene stem uit te brengen, die geschikt "en bestemd zal zijn, om van hier aan den Heer des huizes den wensch "over te brengen, dat het hem behage, in het belang van den ons dier- "baren lijder, een anderen heelmeeester te kiezen."

Ontleden wij deze phrase eens, die eene proeve is van de geheele rede.

De Heer des huizes is de Koning.

Een gewezen Minister weet niet beter, dan zóó te spreken.

Die gewezen Minister was eenmaal de heelmeeester.

Zou hij in zijne oogen die "andere heelmeeester" zijn, dien hij gekozen wenschte te zien?

Ook voor hem is, even als voor den Heer VAN ZUYLEN, *voor altoos* alle kans voorbij.

De Heer DE KEMPENAER moet, bij gelegenheid van het budget een *volledig en bevredigend* antwoord hebben op alle vragen, die hij zou kunnen doen, aangaande beginselen eener later in te dienen wet op het lager onderwijs.

Maar wie kan den gewezen Minister, die nog boos is over het adres van de Heeren docenten der Delftsche Academie, aan den Koning in der tijd gerigt tegen dwaze plannen van den Heer DE KEMPENAER, in die vra- gen voldoen?

Wordt hij niet voldaan, "dan zal hem niets anders overblijven, dan "uit te zien naar een middel, om met betrekking tot deze begrooting eene "stem uit te brengen, die geschikt en bestemd zal zijn," enz., enz., enz.

Wij vragen in ernst: wie kan het verstaan? Een *middel* om eene stem uit te brengen? Eene stem, die *geschikt en bestemd* zal zijn, om van hier *over te brengen*? Waarlijk het is begrijpelijk, dat zeer weinig leden der Ka- mer luisteren, wanneer die *gewezen* heelmeeester in de Kamer het woord heeft. Het is aan den Heer SLOET toevertrouwd, om den Heer DE KEMPENAER, bij gelegenheid, de verzekering te geven, dat hij zijn hartelijkste vriend is, en na hem met tranen in de oogen dit gezegd te hebben, hem te roemen als een *gewezen Minister van onderwijs*.

Eindelijk, *de dierbare lijder* van den Heer DE KEMPENAER is het lieve Vaderland. Eilieve! waarom heeft die Heer dan geene goede wet op het lager onderwijs gegeven, toen *hij* Minister was?

Onder de sprekers vóór het Ministerie en met name ook voor den Minister van Binnenlandsche Zaken, nam de Heer BAUD eene gelukkige plaats in, zoo als deze ervaren staatsman gewoon is te doen (bl. 322). Voor hem waren er gronden, het kabinet te vertrouwen. Vooreerst, "omdat hij de "twee staatsmannen, die zich als hoofden van het Kabinet hebben doen "kennen, persoonlijk schatte. De tweede grond rust op de verdere za- "menstelling van dit Ministerie. Een derde grond is geput uit den aard "der wording van dit Kabinet." En welke was die aard der wording?

"Dit Kabinet is toch niet ontstaan uit een gewoon chemisch-parle- "mentair procedé, uit de nederplofing van sommige, uit de opheffing "van andere bestanddeelen, maar het is de vrucht van een *proprio motu* "des Konings."

Hadden deze woorden van een trouw en eerlijk, van een kundig en ervaren staatsman, als de Heer BAUD is, invloed? Evenmin, als toen hij

herinnerde, dat de Koning de laastelijk voorgedragen wet op het lager onderwijs niet mogt uitvaardigen, na de ingekomen petitiën, omdat de Koning in de inhuldigingsrede de belofte aan het Nederlandsche volk gedaan heeft, “de algemeene en bijzondere vrijheid en regten van al zijne onderdanen te zullen handhaven en beschermen, met al de middelen, welke de wetten ter Zijner beschikking stellen.”

De Heer BAUD vroeg vruchteloos in de Staten-Generaal: “Wat moest het Hoofd van den Staat, dat dien eed heeft afgelegd, tegenover dat “petitionement verrigten? Moest Hij de bede van die duizende petitionarissen ter zijde leggen en zich verschuilen achter dat zonderling product, waarin zich de parlementaire regering dikwijls oplost, dat het “eigenlijk de meerderheid der Tweede Kamer is, die in alle gewigtige “aangelegenheden beslist?”

“Dat kon het Hoofd van den Staat naar mijn inzien, niet doen, zonder aan den plegtigen eed, zoo even door mij herinnerd, te kort te “doen. De Ministers werden geraadpleegd over de mogelijkheid, om aan “de gemoedsbezwaren der talrijke petitionarissen te ontmoet te komen; “de Ministers waren ongenegen om daartoe eene poging te doen. De “Koning wendde zich toen tot anderen en deze namen die taak op zich.”

Zóó was de waarheid, de geheele waarheid.

Maar baat het, de waarheid te verkondigen, waar partijzucht en andere beweegredenen de teugels in handen willen hebben? Baat het te zeggen, dat het in ons land geen regeren is, als “het eigenlijk de “meerderheid der Tweede Kamer is, die in alle gewigtige aangelegenheden beslist?”

Het is juist “dat *zonderlinge* product” waarover gehandeld wordt.

Nu volgde nog een bedrijf des Voorzitters, hetwelk wij reeds met een woord vermeld hebben, maar dat de aandacht overwaardig is. De Heer KIEN begon warme woorden te spreken vóór het Ministerie (bl. 326). De Voorzitter viel hem in de rede, De Heer KIEN hervatte zich. De Voorzitter viel hem ten tweede male in de rede. De Heer KIEN herhaalde nogmaals een aanvang eener rede, die warmte en gloed deed schemeren vóór het zoo mishandelde Gouvernement, en de Voorzitter viel hem ten derde male in de rede.

Wie kan er alzoo voortgaan? Mag dan de Regering in de Tweede Kamer niet meer door krachtige mannen, als de Heer KIEN is, verdedigd worden?

En wat heeft nu de Regering zelve ingebracht tegen al die genoemde aanvallen?

Vooreerst hebben wij hier te vermelden de woorden van den Minister van Binnenl. Zaken zelve, tegen wien nu vooral de slag was gemunt. Wij vinden ze bl. 292, 1; 82 vel 1.

De Minister begon met den Heer VAN ZUYLEN te beantwoorden aangaande zijne antecedenten. Hij besloot met de woorden: “ik wil er niets “van afnemen. Ik heb mijne verrigtingen openlijk gedaan, ik heb mij “dus ook onderworpen aan het publiek oordeel. Mijne daden zijn daar!”

Aangaande het Delftsche adres zeide de Minister!” “De hoofdgedachte was, dat men bezwaar had tegen de wet, omdat men vreesde, “dat op die wijze de Godsdienstlooze school zou ontstaan.”

“Ik erken dit bezwaar tot den huidigen dag nog als het mijne, en “ik zou dus, wat de hoofdgedachte aangaat, mij met dat adres nog kunnen vereenigen. Zoo verre ik mij kan herinneren, staat in het adres “niets, waarmede ik mij ook nu nog niet zou kunnen vereenigen.”

Met betrekking tot hetgeen gezegd is over het deelen in den geest van April 1853. zeide de Minister: “De vrees was deze, dat door het-

“geen er toen gebeurd was, het Katholijke element, als ik het zoo noemen mag, praedominerend zou kunnen worden. In die bezorgdheid, ik “erken het, heb ik in die dagen gedeeld, en ofschoon ik gedurende “mijne levensloop veel moge gedaan hebben, waarover ik berouw gevoel, veel moge nagelaten hebben, wat ik zou wenschen verrigt te hebben: in gelijke omstandigheden geplaatst, als waarin ik mij toen bevond, ik zou, en ik schaam mij niet dit hier openlijk te bekennen — “het zelfde doen, wat ik toen gedaan heb.”

Wij vragen in opregtheid, of men opregter taal kan begeeren? De Minister ontveinst niets, erkent wat hij deed, vergoelijkt niets, en zegt: “beoordeel mij en veroordeel mij; maar een man een man, een woord “een woord.”

Zóó wenscht Nederland Ministers des Konings!

“Ik weet het, zoo gaat de Minister voort — dat men in mijne gedragingen redenen heeft meenen te vinden, om mij verdacht te maken “bij mijne Roomsche Katholijke landgenooten, alsof ik onverdraagzaam “jegens hen wezen zou. Mijn bijzonder en mijn openbaar leven is daar, “om te bewijzen, dat ik nooit een enkel minder heb voorgestaan, dan “mijne eigen geloofsgenooten.

“Ieder die mij in mijne gedragingen kent, zal mij dat getuigenis “moeten geven.”

Wij kennen die gedragingen, te Delft, en wij roepen met gerustheid elk roomschgezinde, wie ook op, om ons te overtuigen, dat wij dwaalen, terwijl wij meenen, dat de Minister zoo protestantsch is, als de liefde jegens roomschgezinden het eischt.

Antwoordt de Minister op de persoonlijke beledigingen van den Heer VAN ZUYLEN? Het is beneden hem. “Wat verder de spreker uit Zwolle “gezegd heeft, zal ik op zijne plaats laten,” dat is het wat hij antwoordt.

De Heer VAN ZUYLEN had — houdende van praatjes optevangen — uit eene Courant eenen toast opgenomen, waarin de boosheid den Minister had laten zeggen, “dat hij Nederland zou maken tot het gelukkigste “land der wereld.” Dat was koorn op den molen van den Heer VAN ZUYLEN; elk een wist wel, dat alleen krankzinnigen zoo zouden kunnen spreken, en toch hij werpt het den Minister voor in de Tweede Kamer. En welk is het antwoord des Ministers? “Ik geloof dat ik aan de achtbaarheid dezer vergadering zou te kort doen, wanneer ik daarop nog “de bijzondere aandacht vestigde. Niemand, geloof ik, kan mij dwaas ge“noeg achten, dat ik dat zou gezegd hebben.

Maar al deze woorden waren vruchteloos. Vruchteloos was de ont-wikkeling der gronden, waarom thans niet over de beginselen der onderwijswet mogt gehandeld worden.

Ter genoemder plaatse en bl. 304, 1; 86° vel 1, komen vele toelichtingen van den Minister voor, alsmede bl. 320, 1; 90° vel 1, en bl. 336, 1 — 94° vel 1, meestal loopende over de begrooting en hare onderdeelen; wij hebben er, zoo verre wij oordeelen kunnen, den kundigen man in terug gevonden, die, vijf maanden eerst in die betrekking werkzaam zijnde, in ruime mate toelicht en verklaart, al wat gevraagd wordt. Wij gaan dit alles met stilzwijgen voorbij. Nog twee woorden, om de waardigheid te doen blijken, die hij in de discussies begeerde, discussies, die — de Minister van Financiën heeft het later gezegd — “het regeren bijna onmogelijk maken.”

“De spreker,” zoo zegt de Minister van Binnenlandsche zaken, “uit “Zwolle (VAN ZUYLEN) heeft gisteren, zoo ik meen, gezegd, dat er moed “toe behoort, om te zeggen, wat hij zaterdag in het midden heeft ge“bragt. Ik moet bekennen, dat ik dien moed niet gevat had.”

Zeker *daartoe* behoort moed, om smaad met waardigheid weg te werpen, enkel met de woorden: "ik moet bekennen, dat ik dien moed niet *gevat* had."

En wat het antwoord aan den Heer SLOET TOT OLDHUIS aangaat, op zijnen onwaardigen aanval: het doet het hart des Ministers eere aan. Onder velen troffen ons de volgende woorden blz. 304, 3): "Hij is mij geweest een lief, een trouw vriend, en wanneer er nog gevoel van regt in hem is, gelijk er vroeger in hem was, dan zal hij weten, naar hetgeen hij in der tijd van mij gezien heeft, dat het onmogelijk is, dat ik door beweegredenen van kwade trouw kan geleid worden, gelijk sommige zijner woorden schijnen aan te duiden. Het doet mij ten hoogste leed, dat mijn oude vriend dergelijke woorden in deze vergadering gebragt heeft."

IJdele woorden, zoo als allen die door hem gesproken zijn. De Minister van Justitie nam het nog eenmaal voor zijn Ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken op, die ziek in de vergadering was gekomen, omdat het de dag der stemming scheen te zullen zijn over zijn budget (bl. 327). Nog eenmaal werd ontwikkeld, dat er nooit beginselen eener Wet gegeven werden in de Kamer, dan met de Wet zelve, en nog vele andere zaken meer, want de Minister van Justitie hapert het niet aan bespraakt-heid; maar de Kamer had eenmaal besloten, den Koning eene les te geven, om niet maar zoo vrijmagtig Ministers te benoemen, zonder advies of goedkeuring der Kamer. Met 32 tegen 32 staakten de stemmen en den volgenden dag werd hetzelfde resultaat verkregen, waardoor de begrooting van Binnenlandsche Zaken geacht werd niet aangenomen te zijn.

De Heer ROCHUSSEN had bij beide stemmingen kunnen tegenwoordig, zijn. De Heer ELOUT VAN SOETERWOUDE verliet eenmaal de Vergadering toen de stemming naderde, en bleef eene andere maal weg. De kiezers van zijn distrikt beklagden zich daarover bij een adres aan den Koning, een adres, dat openbaar is. Over den Heer ROCHUSSEN hebben zijne kiezers zich nog niet beklagd, zoo verre bekend is.

De Minister verzocht zijn ontslag aan den Koning, maar de Koning nam het niet aan. Door ziekte aan zijne legerstede gebonden, diende de Minister van Financiën eene halfjarige credietwet in voor Binnenlandsche Zaken; deze werd aangenomen, maar vooraf onder anderen in het voorloopig verslag over die credietwet dit van wege de Kamer gezegd: (Bijlagen 115, vel, bl. 450) "van de zijde der leden, die in de aanneming van de tegenwoordige begrooting bezwaar zagen, werd nog geantwoord, dat het geenszins in hunne bedoeling lag, het hoofd van den Staat tot het verleenen van ontslag aan den Minister van Binnenlandsche Zaken te dwingen: maar dat dan toch aan de andere zijde de leden der Kamer niet gedwongen kunnen worden, om hun vertrouwen aan eenen bepaalden Minister te schenken!"

Er is dus geene sprake meer van *regeren*, maar van *dwingen* of *gedwongen worden*.

Het zal wel niet noodig zijn, nader geschiedkundig toe te lichten, hoe men bij het budget van oorlog het eerst tot een staken der stemmen gebragt heeft (31 tegen 31) en bij de herstemming dat budget is aangenomen met 34 tegen 33 stemmen.

Dat budget leed aanstoot om dezelfde redenen, waarom Binnenl. Zaken der Kamer niet aangenaam was.

Evenmin is het noodig, te herinneren, dat bij het 12de Hoofdstuk, *onvoorziene uitgaven*, eerst de stemmen staakten (32 tegen 32) en dit bij eene herstemming is aangenomen met 35 tegen 33.

Driemaal heeft de Volksvertegenwoordiging de stemmen doen staken bij het voteren van onvermijdelijk gevorderde behoeften, ter verzekering

van de openbare zaak; *tweemaal* heeft zij bij *herhaling* der stemming met eene meerderheid van ééne en van twee stemmen geene stemming aangebragt; eenmaal bij *herhaling*, door de stemmen weder te doen staken, naar het reglement van orde, stemming veroorzaakt.

In de Bijlagen, 115e vel, bl. 450, geeft de Kamer eenvoudig het middel aan de hand, waardoor, zoo als zij het noemt, het hoofd van den Staat zich niet behoeft te laten *dwingen*, en zij, Kamer, niet behoeft *gedwongen te worden*, en dat middel is: "Aan den Koning is, bij Art. 70 der Grondwet, het regt toegekend, om de Kamers der Staten-Generaal, elke afzonderlijk of beide te zamen, te ontbinden."

Maar is het niet reeds *dwingen* der Kamer, wanneer zij op deze wijze tussehen *dwingen* van haar, en *regeren* der Kroon, uitspraak aanwijst?

De handelingen omtrent de *onvoorziene uitgaven*, in Hoofdstuk 12, zijn uitvloeielen van *dwingen* der Kamer. Geen mensch denkt er anders over, die eerlijk de antecedenten dier onvoorziene uitgaven kent.

De handelingen omtrent het budget van Oorlog zijn uitvloeielen van *dwingen* der Kamer. Voorleden jaar waarschuwde een lid, dat het leger goed behoorde te zijn, en hij dus voor het budget stemmen zou, een budget, toen ongeveer zoo groot als nu.

Dat lid wees toen op mogelijken opstand onder het volk van Nederland. Dit jaar is het budget van Oorlog te hoog.

De Heer SLOET TOT OLDHUIS wenschte het, zoo de Minister van Oorlog eene goede *luim* had — zoo waren zijne woorden — drie tonnen gouds minder.

Maar de handelingen omtrent den Minister van Binnenlandsche Zaken en van Justitie, vooral omtrent den eerste, getuigen van eenen geest, die geene verdediging vindt.

De Minister van Binnenlandsche Zaken is het struikelblok.

De Kamer wil *hem* verwijderd hebben, die bij elk een achtung geniet.

De Kamer geeft geene reden, maar zegt eenvoudig: "weg met hem."

Weet iemand daarvoor verdedigbare redenen op te sommen?

Onverdedigbare zijn er, en daaronder deze drie:

1°. De Koning koos hem naar eigen inzicht; elk een weet, dat de Heer SIMONS, sedert jaren, bijzonder bij den Koning bekend en door den Koning geacht is. Die magt des Konings kan de Kamer niet verdragen. De Grondwet, waarin voorkomt, dat de Koning Ministers ontslaat en aanstelt *naar welgevallen*, is voor de Kamer van andere beteekenis.

"Wij willen u Koning niet dwingen, maar laten ons ook niet dwingen," zoo antwoordt die Kamer door vele harer leden in openbare gedrukte stukken.

2°. Het protestantisme is den Minister van Binnenlandsche Zaken dierbaar. Met leugen wordt hij een drijver genoemd, maar duizenden kennen hem en weten, dat hij is een protestant, die met leeringen van menschen, met dogmatiek niets op heeft. De Roomschen eert hij, den *overmoed* van Rome staat hij tegen. Ook daarom is het: "weg met hem."

3°. Hij is een kundig man en heeft daarbij eene heusche natuur. De liberalisten hebben reeds herhaaldelijk uitgesproken: "Die man heeft de gave, zich populair te maken; binnen een jaar heeft hij elk een gewonnen." Anderen: "de sterkste opposanten zijn binnen weinige minuten gevallen, zoo zij hem gesproken hebben."

Van den Minister van Binnenlandsche Zaken had men nu reeds de zekerheid, dat hij aan het Vaderland heil zou geven, want hij kende de materiële behoeften van het land.

Zulk een man moest bij de liberalisten gevreesd zijn.

Die vrees moest in haat worden geopenbaard.

En Gij! wat hebt Gij nu in bijna zes maanden tegen den persoon des Heeren SIMONS kunnen inbrengen?

Zijn ambtgenoot van Justitie heeft gemeend van hem te moeten zeggen, dat hij was overgebracht "in een parlementair strijdperk, hetwelk niet tot zijne gewone oefeningen heeft behoord" (blz. 237).

De vraag is, of dit waarheid is. Van praatjes houdt de Minister van Binnenlandsche Zaken zeker niet, maar van zaken. Bescherming heeft hij van niemand noodig, en is zijne gezondheid weder hersteld, dan weten allen, die hem wel kennen, dat zij zich in hem bedriegen zullen, die meenen, dat zijne goedhartigheid niet zou kunnen plaats maken voor een tijd, voor edele verontwaardiging, waarmede hij zijne vijanden verpletteren zal.

Na lang strijden en worstelen is eindelijk alles in het ware licht gesteld, en keuze is langer onmogelijk.

Vooreerst is het openbaar, dat al de pausgezinden, als één man zich vereenigen, om 's Konings magt, bij de Grondwet gewaarborgd en verzekerd, te beperken.

Ten andere, dat zij zich met de liberalisten tot éénen drom vereenigen, om dit doel te bereiken.

Ten derde, dat de liberalisten de pausgezinden tijdelijk gebruiken tot hun doel.

Ten vierde, dat de Koning door de Kamer gedwongen wordt.

Zal de Koning zich laten dwingen?

De Koning handhaaft den man van Zijne keuze, den eerlijken, regtschapen man.

Reeds gaan er vele stemmen op van dankbaarheid aan den Koning. Die stemmen zullen toenemen in aantal.

Het Nederlandsche volk is gehecht aan Oranje, zooals Oranje gehecht is met lijf en ziel aan de vrijheid des volks.

Niet de *persoon* van den Heer SIMONS, maar het *beginsel*, dat hij uitdrukt, is de spil, waarom zich alles beweegt.

Omdat hij protestant is en het liberalisme van 1789 ducht, werd hij in de Kamer verguisd. Daarom heeft de Koning geene keuze meer.

Zijn er ambtgenooten van den Heer SIMONS, die weifelen; de Koning zal wijs doen, hen te verwijderen; want ontknooping moet er komen.

De geheele Christen-menschheid, waar Rome gezag voert, is voor Nederland, dat zich eenmaal van Rome vrijgevochten heeft, een voorbeeld.

God geve den Heer SIMONS zijne krachten terug, en geen Nederlander zij er, die de Vaderlandsche Geschiedenis geleerd heeft, die thans stil zitte; elk doe bliken van zijne liefde aan de Telg uit het Stamhuis van Oranje, die nog daar is, als sedert eeuwen, om Nederland bevrijd te houden van liberalistische overmoedigheid en ultramontaansch geweld.

Niet *dwingen* of *gedwongen worden*, maar *regeren* en *geregeerd worden* is de wil van het achtungwaardige deel des Nederlandschen volks.

De Grondwet moet niet langer eene leuze blijven, maar eene waarheid worden.

Ultramontanen en liberalisten grijpen naar praerogatieven der Kroon, bij de Grondwet als regten door den Koning bezworen.

De partijen randen de Grondwet aan, spreken tegen den Koning van *dwingen* en *gedwongen worden*. MOGEN DE WELGEZINDEN HIERBIJ ONVER-SCHILLIG BLIJVEN?

23 Dec. 1856.

LTK Beets

F 25 15

Bijdragen der Kleren 15.

Present-Exemplaar.

EEN WOORD

VAN

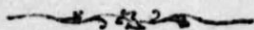
DRIE NEDERLANDSCHE BISSCHOPPEN

AAN

HUNNE LANDGENOOTEN,

NAAR AANLEIDING VAN

EEN ADRES AAN DEN KONING.

UTRECHT, — GEBR. VAN DER POST, — 1877.

EEN WOORD

VAN

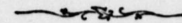
DRIE NEDERLANDSCHE BISSCHOPPEN

AAN

HUNNE LANDGENOOTEN,

NAAR AANLEIDING VAN

EEN ADRES AAN DEN KONING.

UTRECHT, — GEBR. VAN DER POST, — 1877.

Landgenooten!

De dagbladen hebben in den jongst verlopen tijd bij herhaling melding gemaakt van een »adres der Nederlandsche Bisschoppen aan Z. M. den Koning ter gunste van de vrijheid en onafhankelijkheid van den Paus.»

Hierdoor hebt gij in den waan kunnen komen, dat een zoodanig adres is uitgegaan niet van slechts eenige, maar van al de Nederlandsche Bisschoppen. Onbetwistbaar is het evenwel, dat er Nederlandsche Bisschoppen zijn, van wie het genoemd adres niet is uitgegaan, ja, die het grootelijks afkeuren.

Het zijn de Bisschoppen der Oud-Bisschoppelijke Klerezy, of, gelijk men hen thans ook veelal noemt, de Bisschoppen der Oud-Katholieken in Nederland. Het zijn de oude titularissen, de Aartsbisschop

van Utrecht, de Bisschop van Haarlem en de Bisschop van Deventer. Dat zij Nederlandsche Bisschoppen zijn, zal wel evenmin, als hun bestaan zelf, door iemand geloofend kunnen worden. De ultramontaansche bladen herinneren hunne lezers te vaak hieraan, ja, de Paus zelf sprak voor weinige dagen nog te luide over hen, hoewel dan onder den naam van Jansenisten ¹⁾, dan dat iemand zou kunnen meenen, dat zij niet bestaan.

Het ware derhalve meer overeenkomstig de waarheid geweest, indien de dagbladen gemeld hadden, dat er een adres van eenige Nederlandsche Bisschoppen aan den Koning ter gunste van de vrijheid en onafhankelijkheid van den Paus was ingezonden.

Het geldt hier eene voor ons, ondergeteekenden, en ook voor geheel ons vaderland en de Christelijke Kerk hoogst gewigtige zaak. Wij zouden zulk een adres nooit hebben ingediend. Wij zouden nooit hebben willen medewerken tot eene hande-

1) Pius IX handelde hier in strijd met Paus Innocentius XII, die, in zijne Breve aan de Bisschoppen van België, dd. 6 Febr. 1694, dezen „hatelijken secte-naam” nadrukkelijk verboden heeft.

ling, welke in Land en Kerk zonder de geringste noodzakelijkheid rust en vrede zou kunnen verstoren.

Voorzeker, niets geringers dan de rust en vrede in Land en Kerk worden hier op het spel gezet!

Duidelijk is het, wat die adressanten bedoelen. Immers niet alleen in Nederland, maar ook in België, Frankrijk, Spanje en elders zijn soortgelijke verzoeken tot de regeringen gerigt. Uit die alle blijkt, dat men de regering van Italië door vertoogen en, als deze niet baten, ook (doch dit wordt nog niet met ronde woorden uitgesproken) door de wapenen wenscht te zien dwingen, aan den Paus het wereldlijke gebied, 't welk hij vroeger bezat, weder terug te geven, dewijl, gelijk het heet, de Paus zijn geestelijk ambt niet kan volbrengen, indien hij niet eene vorstelijke magt en een wereldlijk gebied bezit.

Met een zeer ernstig protest komen wij tegen deze bewering op en verklaren wij, dat niet alleen voor het heil der regeringen en der volken, maar ook voor dat der Kerk de wereldlijke magt van den Paus zeer schadelijk is en een bederf, welks

verwijdering alle burgers en alle christenen moeten goedkeuren.

Het is immers duidelijk, dat de Paus, al is hij geen wereldlijk vorst, die onbeperkte vrijheid en onafhankelijkheid bezit, welke hij tot uitoefening van zijn geestelijk ambt behoeft. Schier elke dag levert hiervan overvloedige bewijzen. Wanneer hij spreekt, klinkt zijn woord vrij en onbelemmerd de wereld dóór, en wordt het vernomen tot in de verst verwijderde oorden. Vaardigt hij een bevel uit, het vindt zijn weg overal heen. Vrij en zonder dat hij iemand behoeft te ontzien, vergadert hij om zich, die hij wil. Ongehinderd komen tot hem, uit alle landen der aarde, allen die hem wenschen te naderen. Geen woord of liefdeblijk, geen wensch of bede, van waar ook tot hem uitgegaan, geene aanzienlijke geschenken in goud en kostbaarheden, welke niet ongerept voor zijne voeten worden neêrgelegd.

Wie wijst ons onder de opvolgers van Petrus in de eerste eeuwen iemand aan, die eene vrijheid en onafhankelijkheid heeft bezeten, gelijk aan die, waarin Pius IX zich verheugt?

De gansche wereld weet, dat de Paus geheel vrij is. Men zou, om het te weêrspreken, op den volen middag het zonnelicht moeten loochenen.

Maar men komt er voor uit: deze vrijheid en onafhankelijkheid is nog niet genoeg voor den Paus. Door adressen, gelijk dat van eenige Nederlandsche Bisschoppen, tracht men voor hem nog meer te verwerven. De Paus moet in de rij der wereldlijke vorsten eene plaats hebben. Hij moet een rijk bezitten, dat van deze wereld is. Nog meer. Men blijft zijne vrijheid en onafhankelijkheid beperkt noemen, zoolang hij niet is: de koning der koningen, die, gelijk Gregorius VII en Innocentius III, aan de vorsten der aarde de wet voorschrijft en vrijmagtig hen aanstelt of uitdelgt uit de rij der vorsten. De Paus moet kunnen zeggen: door mij regeren de koningen. Of is hij niet de plaatsbekleeder van Christus, den Koning der Koningen?

Gij ziet, welk een schromelijke verwarring van denkbeelden hier heerscht.

Of is Christus op aarde gekomen, om zich als een wereldlijk vorst te doen gelden? Is Hij niet

aller dienaar geworden? Heeft Hij gewild, dat zijne Apostelen tronen der aarde zouden beklimmen? Heeft Hij ooit gezegd, dat het Petrus onwaardig was, aan eenig wereldlijk gezag onderworpen te zijn? Heeft Hij niet aan Petrus en allen bevolen: »Geeft den Keizer, wat den Keizer toekomt?» Zelf is Hij voorgegaan met den Keizer schatting te geven, en Petrus heeft Hij bevolen hetzelfde te doen ¹⁾.

Maar, zegt men verder, de geestelijke magt is verheven boven alle wereldlijk gezag. De magt, waarmede de Paus is bekleed, overtreft die van de koningen der aarde. Is dit in waarheid zóó? Wat den oorsprong aangaat van alle wereldlijke zoowel als geestelijke magt, is de eene niet boven de andere verheven; beide zijn evenzeer uit God. Wat evenwel den aard betreft, staat de geestelijke boven de wereldlijke magt, gelijk alles, wat geestelijk is, tot eene hoogere orde behoort dan de dingen dezer wereld, die met deze wereld voorbijgaan. Doch mag daarom eene landsregering

1) Matth. XVII: 24—26.

tot eene slavin der kerkregering worden vernederd? Mag niet slechts de Paus, maar elke bisschop en elke priester de tijdelijke magt overheerschen en doen bukken voor het geestelijke gezag, waarmede hij bekleed is? Mag de door God gestelde orde, waardoor wij zoowel burgers van den Staat, als leden van de Kerk zijn, worden vertreden?

Op dien weg heeft Christus ons niet geleid, »alzo hebben wij Hem niet geleerd.» Hij is een rijk op aarde komen stichten, hetwelk Hij verklaarde niet te zijn van deze wereld, een rijk der waarheid, die den mensch vrij, dat is, vrij van zonde en hierdoor gelukkig maakt, een rijk, dat met deze wereld niet voorbijgaat, maar eeuwig duren zal. En voor de bewaring, uitbreiding en volmaking van dit rijk is eene geestelijke magt noodig, eene wereldlijke niet slechts onnoodig, maar schadelijk.

Onze Heer Jezus Christus heeft zijne Kerk toegerust met alles, wat zij ter bereiking van het door haren goddelijken Stichter beoogde doel, behoeft. Zijn werk is volmaakt. Van den Herschepper des menschelijken geslachts geldt met

hetzelfde regt, hetgeen van den Schepper geschreven staat: »En God zag al wat Hij gemaakt had, en het was zeer goed.»¹⁾

Maar eene wereldlijke magt heeft Christus aan Zijne Kerk niet gegeven; die is haar dus niet noodig. Ja, Hij heeft haar die ontzegd. »De koningen der volkeren,» zeide Hij tot zijne Apostelen, »heerschen over hen, en die magt over hen hebben worden genadigen genoemd. Doch het zal onder u zoo niet gaan.»²⁾ In dezen geest schrijft dan ook de groote Apostel Paulus: »Niemand, die in den krijg van God dient, bemoeit zich met tijdelijke zaken; opdat hij moge behagen Dengenen, in wiens dienst hij zich begeben heeft.»³⁾ En wat zegt de met reden zoo hoog vereerde heilige Bernardus van Clairvaux? Toen in 1145 zijn kweekeling Eugenius III Paus was geworden, schreef hij hem de gulden woorden: ⁴⁾ »Waag het toch niet, óf als Heerscher

1) Gen. I: 31.

2) Luk. XXII: 25, 26.

3) 2 Tim. II: 4.

4) De Considerat. L. II: c. 6.

het apostelambt te bekleeden, óf als Apostel heerschappij te oefenen. Het een zal het ander onmogelijk maken. Indien gij beide te gelijk wilt hebben, zult gij beide verliezen. Of wilt gij u laten rekenen tot hen, over wie God aldus (Oseas VIII: 4) klaagt: »Zij hebben geheerscht, doch niet door mij; zij zijn vorsten geworden, doch Ik heb hen niet gekend.» Behaagt het u, zonder God te heerschen, dan hebt gij glorie, maar niet bij God. Houden wij aan het verbod vast, laat ons dan ook luisteren naar het gebod: »Zoo wie onder u de meeste is, die worde gelijk de minste; en die de overste is, gelijk een dienaar (Luk. XXII: 26).» Dit is de apostolische regel: »de heerschappij wordt ontzegd, de dienst opgelegd.»

Maar, beweert men eindelijk, »de Pausen zijn gedurende den loop der eeuwen allengs in het bezit eener wereldlijke magt gekomen. De goddelijke Voorzienigheid heeft dit gedoogd.» Is dit echter een regtsgrond? Mag men daaruit, dat God iets gedooft of niet verhindert, besluiten, dat het Gode welgevallig is? Zijn dan alle over-

treddingen van Gods geboden, alle misdaden, alle zonden, die door God zijn gedoogd of toegelaten, geene overtredingen, misdaden en zonden meer?

Bovendien: dezelfde Voorzienigheid, die heeft gedoogd, dat den Paus zulk een wereldlijk gebied ten deele viel, heeft nu ook gedoogd, dat hem dit gebied weder ontnomen is. Zullen nu vrede en rust worden verstoord, het vuur der hartstogten aangeblazen, volken tegen volken opgehitst, stroommen bloeds vergoten, dood en verderf verbreid, om het bezit eener magt te herwinnen, welke de Heer der Kerk aan haar niet heeft gegeven en niet beloofd, maar haar heeft verboden en ontzegd? Eener magt, die haar ten allen tijde eene belemmering is geweest, en niet zelden rouw en verderf in haar heeft gebragt?

De onverbiddelijke geschiedenis verhaalt het, dat voor vele Pausen de wereldlijke magt de aanleiding is geweest tot het voorbijzien van hun geestelijk ambt, dat zij er om hebben gedaan, wat onbehoorlijk was, en nagelaten, wat zij hadden moeten verrigten, dat zij er door zijn verleid, krijgsbenden op te roepen en kanonnen te

planten, met bevel: Rigt vernieling aan onder de kudde des Heeren!

Wie zal medewerken tot het heroveren van zulk eene door den Heer der Kerk haar ontzegde en door de geschiedenis zoo zeer veroordeelde magt? Wie eene pas gedempte bron van onheil voor Christus' Kerk heropenen?

Niet de Bisschoppen der Oud-bisschoppelijke Klerezy in Nederland.

J. HEYKAMP,

Aartsbisschop van Utrecht.

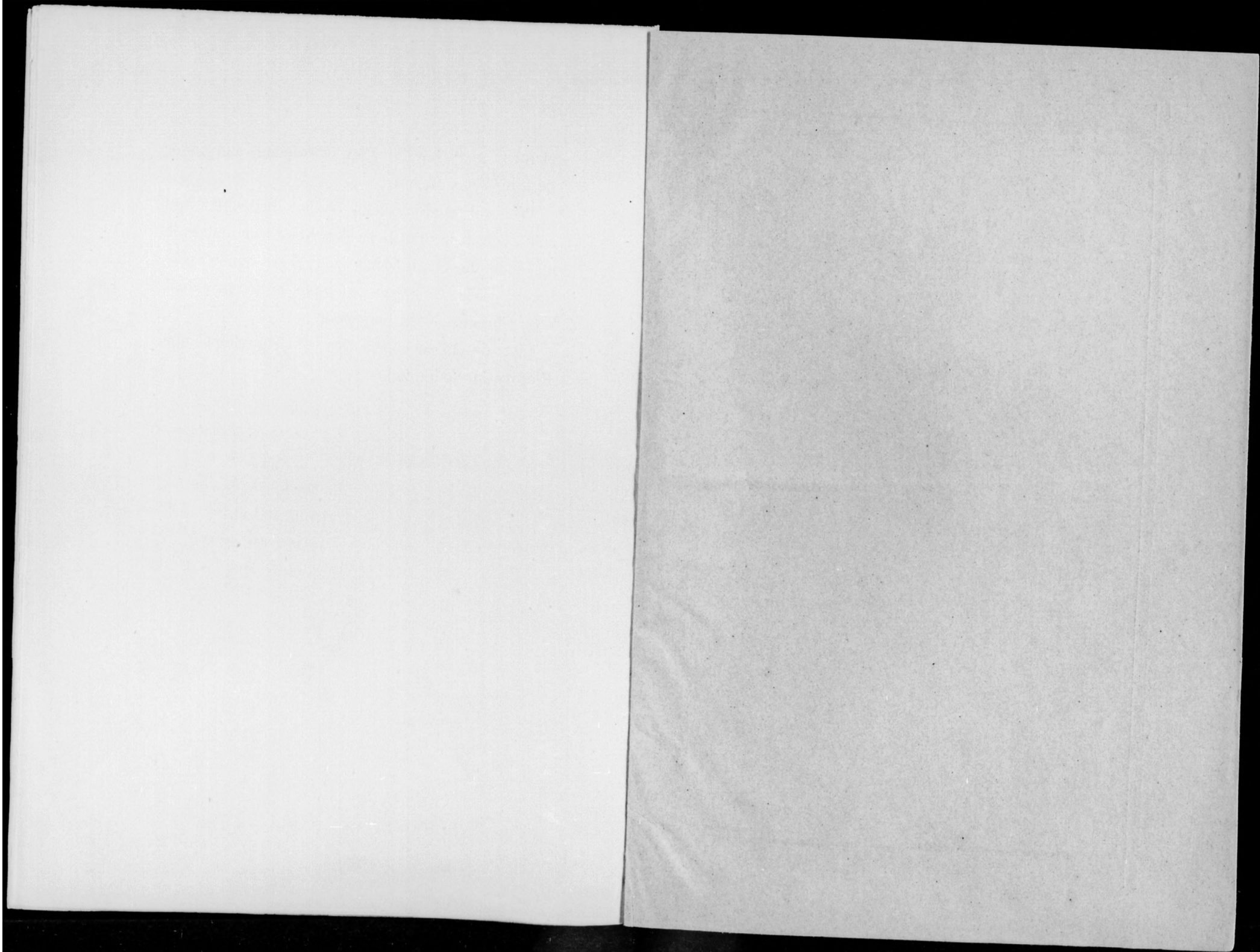
25 Mei 1877.

C. J. RINKEL,

Bisschop van Haarlem.

C. DIEPENDAAL,

Bisschop van Deventer.

Bijdragen der Kleren 15.

Present-Exemplaar.

EEN WOORD

VAN

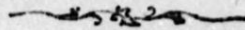
DRIE NEDERLANDSCHE BISSCHOPPEN

AAN

HUNNE LANDGENOOTEN,

NAAR AANLEIDING VAN

EEN ADRES AAN DEN KONING.

UTRECHT, — GEBR. VAN DER POST, — 1877.

EEN WOORD

VAN

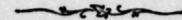
DRIE NEDERLANDSCHE BISSCHOPPEN

AAN

HUNNE LANDGENOOTEN,

NAAR AANLEIDING VAN

EEN ADRES AAN DEN KONING.

UTRECHT, — GEBR. VAN DER POST, — 1877.

Landgenooten!

De dagbladen hebben in den jongst verloopenen tijd bij herhaling melding gemaakt van een »adres der Nederlandsche Bisschoppen aan Z. M. den Koning ter gunste van de vrijheid en onafhankelijkheid van den Paus.»

Hierdoor hebt gij in den waan kunnen komen, dat een zoodanig adres is uitgegaan niet van slechts eenige, maar van al de Nederlandsche Bisschoppen. Onbetwistbaar is het evenwel, dat er Nederlandsche Bisschoppen zijn, van wie het genoemd adres niet is uitgegaan, ja, die het grootelijks afkeuren.

Het zijn de Bisschoppen der Oud-Bisschoppelijke Klerezy, of, gelijk men hen thans ook veelal noemt, de Bisschoppen der Oud-Katholieken in Nederland. Het zijn de oude titularissen, de Aartsbisschop

van Utrecht, de Bisschop van Haarlem en de Bisschop van Deventer. Dat zij Nederlandsche Bisschoppen zijn, zal wel evenmin, als hun bestaan zelf, door iemand geloochend kunnen worden. De ultramontaansche bladen herinneren hunne lezers te vaak hieraan, ja, de Paus zelf sprak voor weinige dagen nog te luide over hen, hoewel dan onder den naam van Jansenisten ¹⁾, dan dat iemand zou kunnen meenen, dat zij niet bestaan.

Het ware derhalve meer overeenkomstig de waarheid geweest, indien de dagbladen gemeld hadden, dat er een adres van eenige Nederlandsche Bisschoppen aan den Koning ter gunste van de vrijheid en onafhankelijkheid van den Paus was ingezonden.

Het geldt hier eene voor ons, ondergeteekenden, en ook voor geheel ons vaderland en de Christelijke Kerk hoogst gewigtige zaak. Wij zouden zulk een adres nooit hebben ingediend. Wij zouden nooit hebben willen medewerken tot eene hande-

1) Pius IX handelde hier in strijd met Paus Innocentius XII, die, in zijne Breve aan de Bisschoppen van België, dd. 6 Febr. 1694, dezen „hatelijken secte-naam” nadrukkelijk verboden heeft.

ling, welke in Land en Kerk zonder de geringste noodzakelijkheid rust en vrede zou kunnen verstoren.

Voorzeker, niets geringers dan de rust en vrede in Land en Kerk worden hier op het spel gezet!

Duidelijk is het, wat die adressanten bedoelen. Immers niet alleen in Nederland, maar ook in België, Frankrijk, Spanje en elders zijn soortgelijke verzoeken tot de regeringen gerigt. Uit die alle blijkt, dat men de regering van Italië door vertoogen en, als deze niet baten, ook (doch dit wordt nog niet met ronde woorden uitgesproken) door de wapenen wenscht te zien dwingen, aan den Paus het wereldlijke gebied, 't welk hij vroeger bezat, weder terug te geven, dewijl, gelijk het heet, de Paus zijn geestelijk ambt niet kan volbrengen, indien hij niet eene vorstelijke magt en een wereldlijk gebied bezit.

Met een zeer ernstig protest komen wij tegen deze bewering op en verklaren wij, dat niet alleen voor het heil der regeringen en der volken, maar ook voor dat der Kerk de wereldlijke magt van den Paus zeer schadelijk is en een bederf, welks

verwijdering alle burgers en alle christenen moeten goedkeuren.

Het is immers duidelijk, dat de Paus, al is hij geen wereldlijk vorst, die onbeperkte vrijheid en onafhankelijkheid bezit, welke hij tot uitoefening van zijn geestelijk ambt behoeft. Schier elke dag levert hiervan overvloedige bewijzen. Wanneer hij spreekt, klinkt zijn woord vrij en onbelemmerd de wereld dóór, en wordt het vernomen tot in de verst verwijderde oorden. Vaardigt hij een bevel uit, het vindt zijn weg overal heen. Vrij en zonder dat hij iemand behoeft te ontzien, vergadert hij om zich, die hij wil. Ongehinderd komen tot hem, uit alle landen der aarde, allen die hem wenschen te naderen. Geen woord of liefdeblijk, geen wensch of bede, van waar ook tot hem uitgegaan, geene aanzienlijke geschenken in goud en kostbaarheden, welke niet ongerept voor zijne voeten worden neêrgelegd.

Wie wijst ons onder de opvolgers van Petrus in de eerste eeuwen iemand aan, die eene vrijheid en onafhankelijkheid heeft bezeten, gelijk aan die, waarin Pius IX zich verheugt?

De gansche wereld weet, dat de Paus geheel vrij is. Men zou, om het te weêrspreken, op den volen middag het zonnelicht moeten loochenen.

Maar men komt er voor uit: deze vrijheid en onafhankelijkheid is nog niet genoeg voor den Paus. Door adressen, gelijk dat van eenige Nederlandsche Bisschoppen, tracht men voor hem nog meer te verwerven. De Paus moet in de rij der wereldlijke vorsten eene plaats hebben. Hij moet een rijk bezitten, dat van deze wereld is. Nog meer. Men blijft zijne vrijheid en onafhankelijkheid beperkt noemen, zoolang hij niet is: de koning der koningen, die, gelijk Gregorius VII en Innocentius III, aan de vorsten der aarde de wet voorschrijft en vrijmagtig hen aanstelt of uitdelgt uit de rij der vorsten. De Paus moet kunnen zeggen: door mij regeren de koningen. Of is hij niet de plaatsbekleeder van Christus, den Koning der Koningen?

Gij ziet, welk een schromelijke verwarring van denkbeelden hier heerscht.

Of is Christus op aarde gekomen, om zich als een wereldlijk vorst te doen gelden? Is Hij niet

aller dienaar geworden? Heeft Hij gewild, dat zijne Apostelen tronen der aarde zouden beklommen? Heeft Hij ooit gezegd, dat het Petrus onwaardig was, aan eenig wereldlijk gezag onderworpen te zijn? Heeft Hij niet aan Petrus en allen bevolen: »Geef den Keizer, wat den Keizer toekomt?» Zelf is Hij voorgegaan met den Keizer schatting te geven, en Petrus heeft Hij bevolen hetzelfde te doen 1).

Maar, zegt men verder, de geestelijke magt is verheven boven alle wereldlijk gezag. De magt, waarmede de Paus is bekleed, overtreft die van de koningen der aarde. Is dit in waarheid zóó? Wat den oorsprong aangaat van alle wereldlijke zoowel als geestelijke magt, is de eene niet boven de andere verheven; beide zijn evenzeer uit God. Wat evenwel den aard betreft, staat de geestelijke boven de wereldlijke magt, gelijk alles, wat geestelijk is, tot eene hoogere orde behoort dan de dingen dezer wereld, die met deze wereld voorbijgaan. Doch mag daarom eene landsregering

1) Matth. XVII: 24—26.

tot eene slavin der kerkregering worden vernederd? Mag niet slechts de Paus, maar elke bisschop en elke priester de tijdelijke magt overheerschen en doen bukken voor het geestelijke gezag, waarmede hij bekleed is? Mag de door God gestelde orde, waardoor wij zoowel burgers van den Staat, als leden van de Kerk zijn, worden vertreden?

Op dien weg heeft Christus ons niet geleid, »alzo hebben wij Hem niet geleerd.» Hij is een rijk op aarde komen stichten, hetwelk Hij verklaarde niet te zijn van deze wereld, een rijk der waarheid, die den mensch vrij, dat is, vrij van zonde en hierdoor gelukkig maakt, een rijk, dat met deze wereld niet voorbijgaat, maar eeuwig duren zal. En voor de bewaring, uitbreiding en volmaking van dit rijk is eene geestelijke magt noodig, eene wereldlijke niet slechts onnoodig, maar schadelijk.

Onze Heer Jezus Christus heeft zijne Kerk toegerust met alles, wat zij ter bereiking van het door haren goddelijken Stichter beoogde doel, behoeft. Zijn werk is volmaakt. Van den Herschepper des menschelijken geslachts geldt met

hetzelfde regt, hetgeen van den Schepper geschreven staat: »En God zag al wat Hij gemaakt had, en het was zeer goed.»¹⁾

Maar eene wereldlijke magt heeft Christus aan Zijne Kerk niet gegeven; die is haar dus niet noodig. Ja, Hij heeft haar die ontzegd. »De koningen der volkeren,» zeide Hij tot zijne Apostelen, »heerschen over hen, en die magt over hen hebben worden genadigen genoemd. Doch het zal onder u zoo niet gaan.»²⁾ In dezen geest schrijft dan ook de groote Apostel Paulus: »Niemand, die in den krijg van God dient, bemoeit zich met tijdelijke zaken; opdat hij moge behagen Dengenen, in wiens dienst hij zich begeben heeft.»³⁾ En wat zegt de met reden zoo hoog vereerde heilige Bernardus van Clairvaux? Toen in 1145 zijn kweekeling Eugenius III Paus was geworden, schreef hij hem de gulden woorden: ⁴⁾ »Waag het toch niet, óf als Heerscher

1) Gen. I: 31.

2) Luk. XXII: 25, 26.

3) 2 Tim. II: 4.

4) De Considerat. L. II: c. 6.

het apostelambt te bekleeden, óf als Apostel heerschappij te oefenen. Het een zal het ander onmogelijk maken. Indien gij beide te gelijk wilt hebben, zult gij beide verliezen. Of wilt gij u laten rekenen tot hen, over wie God aldus (Oseas VIII: 4) klaagt: »Zij hebben geheerscht, doch niet door mij; zij zijn vorsten geworden, doch Ik heb hen niet gekend.» Behaagt het u, zonder God te heerschen, dan hebt gij glorie, maar niet bij God. Houden wij aan het verbod vast, laat ons dan ook luisteren naar het gebod: »Zoo wie onder u de meeste is, die worde gelijk de minste; en die de overste is, gelijk een dienaar (Luk. XXII: 26).» Dit is de apostolische regel: »de heerschappij wordt ontzegd, de dienst opgelegd.»

Maar, beweert men eindelijk, »de Pausen zijn gedurende den loop der eeuwen allengs in het bezit eener wereldlijke magt gekomen. De goddelijke Voorzienigheid heeft dit gedoogd.» Is dit echter een regtsgrond? Mag men daaruit, dat God iets gedooft of niet verhindert, besluiten, dat het Gode welgevallig is? Zijn dan alle over-

tredingen van Gods geboden, alle misdaden, alle zonden, die door God zijn gedoogd of toegelaten, geene overtredingen, misdaden en zonden meer?

Bovendien: dezelfde Voorzienigheid, die heeft gedoogd, dat den Paus zulk een wereldlijk gebied ten deele viel, heeft nu ook gedoogd, dat hem dit gebied weder ontnomen is. Zullen nu vrede en rust worden verstoord, het vuur der hartstogten aangeblazen, volken tegen volken opgehitst, stroommen bloeds vergoten, dood en verderf verbreid, om het bezit eener magt te herwinnen, welke de Heer der Kerk aan haar niet heeft gegeven en niet beloofd, maar haar heeft verboden en ontzegd? Eener magt, die haar ten allen tijde eene belemmering is geweest, en niet zelden rouw en verderf in haar heeft gebragt?

De onverbiddelijke geschiedenis verhaalt het, dat voor vele Pausen de wereldlijke magt de aanleiding is geweest tot het voorbijzien van hun geestelijk ambt, dat zij er om hebben gedaan, wat onbehoorlijk was, en nagelaten, wat zij hadden moeten verrigten, dat zij er door zijn verleid, krijgsbenden op te roepen en kanonnen te

planten, met bevel: Rigt vernieling aan onder de kudde des Heeren!

Wie zal medewerken tot het heroveren van zulk eene door den Heer der Kerk haar ontzegde en door de geschiedenis zoo zeer veroordeelde magt? Wie eene pas gedempte bron van onheil voor Christus' Kerk heropenen?

Niet de Bisschoppen der Oud-bisschoppelijke Klerezy in Nederland.

J. HEYKAMP,

Aartsbisschop van Utrecht.

25 Mei 1877.

C. J. RINKEL,

Bisschop van Haarlem.

C. DIEPENDAAL,

Bisschop van Deventer.

